

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LUNARĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redacția : Iași, Palatul Culturii, tel. 16242

ANUL II
SERIE NOUĂ

DUMITRU IGNEA — redactor șef
ANDI ANDRIEȘ — redactor șef adjunct
HORIA ZILIERU — secretar de redacție

4

Aprilie
1971

CUPRINS

3	C. L.: Arhitect al conștiinței
4	George Iesnea: Închegi țaria neamului român
5	Nicolae Țațomir: Patriam mea cano...
6	LITERATURA NOASTRĂ ȘI SLUJITORII EI
Anchela noastră, semnează: Const. Ciopraga, Nicolae Țațomir, Andi Andrieș, Mircea Radu Iacoban, Haralambie Țugui, Florin Mihai Petrescu.
19	Haralambie Țugui: Pastel de vară
20	Florin Mihai Petrescu: Partid, lumină vie
21	Mihai Tatulici: Ceața și obișnuința (<i>fragment de roman</i>)
40	Vasile Constantinescu: Pământ curat ca visul, Din marmură, aer luminii
42	George Chirilă: Drum întru rodire nouă
43	Titu Constantin: Ordinul
48	Dim. Rachici: Rațiunea noastră de a fi
49	Aurel Butnaru: Început
50	Ion Puha: Nunta

- 51 **Georgela Eftimie** : Obârșie
-
- 52 **Const. Dropu** : Dimensiunile istorice ale unei experiențe creatoare
-
- 61 **Vasile Constantinescu** : Literatura și dialogul generațiilor
-
- 66 **N. Barbu** : Literatura — expresie a poporului și a epocii
-
- 69 **Valeriu Neșțian** : Congresele al IX-lea și al X-lea ale P.C.R. și dezvoltarea literaturii noastre actuale
-
- 76 **CRONICA LITERARĂ**
Const. Ciopraga : Ion Dodu Bălan, „Octavian Goga”
Liviu Leonte : Laurențiu Fulga, „Moartea lui Orfeu”
-
- 83 **VIATA CĂRȚILOR**
D. Florea—Rariște : Iacob Negruzzi, „Copii de pe natură. Amintiri din „Junimea”.”
Val. C. Neșțian : Teodor Balș, „Nord”; Platon Pardău, „Scara lui Climax”; Vasile Zamfir, „La marginea lumii”
Ion Lazăr : Constantin Ștefuriuc, „Pe o vîrstă de băiat”
Eug. Nistor : Silviu Rusu, „Sînt”.
Constantin Pricop : Vasile Andru, „Iutlanda posibilă”
Val. C. Neșțian, „Cristian Simionescu, „Tabu”
Al. I. Friduș : Nicolae Paul Mihail, „Demascarea lui Turnesol”
Camil Baltazar : Georgina Viorica Rogoz, „Vlad—fiul dracului”
Viorica Toporaș Zbranca : Viorel Cacoveanu, „Fata care spune, da!”
V. Adăscăliței : I. Mușlea, Ov. Bârlea, „Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarul lui B. P. Hasdeu”
Elidia Agrigoroaei : Mircea Avram, „Cartea românească manuscrisă”
Anca Măgureanu : Jules Romain, „Oameni de bună-voință”
Daniel Dimitriu : Zofia Romanowicz, „Le chandail bleu”
-
- 99 **Mihai Matei** : REVISTA REVISTELOR
-
- 101 **Lucian Dumbravă** : Răspuns lui Virgil Tristu

Nr. colilor de tipar 6

Intreprinderea poligrafică Iași
 str. V. Alecsandri nr. 6
 Comanda nr 457
 R. S. România

NOI CREDEM CĂ DATORIA SCRITORILOR ȘI ARTIȘTILOR ESTE ACEEA DE A CONTRIBUI ACTIV LA FĂURIREA OMULUI NOU, LA FORMAREA CONȘTIINȚEI SOCIALISTE, LA DEZVOLTAREA UMANISMULUI SOCIALIST, A ACELOR VIRTUȚI MORALE PE CARE DORIM SĂ LE CULTIVĂM LA FIECARE CETĂȚEAN, ȘI PE CARE POPORUL ROMÂN LE ARE ÎN ÎNSĂȘI STRUCTURA SA PSIHICĂ.

NICOLAE CEAUȘESCU

ARHITECT AL CONȘTIINȚEI

*C*e forme de relief are sufletul scriitorului? Elementele de comparație și transcendere sînt, poate, muntele și marea. Dar sufletul acesta trăiește o continuă geneză: aici, stratificările nu se întrerup, vulcanii își schimbă elipsa irumperii, alte piscuri apar și dau revelația adîncimii. Și dacă el este geograful însuși și exploratorul noii cosmogonii, partidul i-a dat „ochii” și minții „înțelepciunea”, fierbintele sens.

Destin individual, creatorul nu se poate claustra în zonele efemere, în afara fluxului dinamic al societății. Cî tînde a deveni acel vates al cetății. Crezul său se apropie de o stea dublă: una fiind speranța în a deveni atitudine majoră, cealaltă desemnînd vocația existenței. Partidul îi insuflă dragostea reală ce implică curaj civic în cuprinderea problemelor esențiale ale noii structuri sociale.

Meditînd în adîncime dialectica epocii, perspectivele visului ni se revelă în incadrența vizionară. Într-o constanță totală, ființa își caută o nouă identitate, iar propriile-i limite sînt abolite. Partidul ne dă încrederea în desăvîrșire. Talentul va recepta marile bucurii ale ființei; lumea biografiei lirice se va exprima în discontinuitatea acestei realități.

În conștiința creatorului, acolo unde se produc mutațiile, dragostea și respectul pentru partid ating inefabila muzică. În adîncile sforțări, unde cuvintele sînt spadă și scut, apare acea floare poetică pe care o dau numai stările profunde. Atunci, ochii poetului vorbesc cu lumina lor în fața marelui nostru dascăl, înțelept, lucid, exigent, generos, mereu renăscîndu-ne lăuntrica ființă. E gingașa ofrandă, cu un parfum al trăinicieii timpului, pe care i-o aducem partidului, marelui arhitect de conștiințe.

„C.L.”

GEORGE LESNEA

***Încegi
tăria
neamului
român***

De ani cincizeci, tu te-ai născut Partid,
Din sufletul și gindurile țării.
Iar porțile de aur se deschid
Să intre viitoru-n largul zării.

Nădejdea tuturoră o alinți
Cu-ale luminii raze și răsfringeri,
Văzînd cu ochii rodu-n străduinți,
A muncii oaste nu cunoaște-nfringeri.

În preajmă-ți stau și tinăr și bătrîn,
Ți-i glasul cîntec la orice ureche
Încegi tăria neamului român
Și-i înnoiești vechimea cea mai veche.

Deschizător de drumuri prin restriști
Pentru mulțimi c-o dragoste fierbinte,
Partid al nostru, tu de cînd ești
Ai dus puternic țara înainte !

NICOLAE ȚĂŢOMIR

Patriam mea cano...

La fiecare rimă, întineresc c-un vers.

LITERATURA NOASTRĂ

și slujitorii ei

1

Cum apreciați dezvoltarea literaturii noastre socialiste din ultimele două decenii ?

2

De obicei, literatura noastră contemporană este comparată cu literatura română interbelică. Nu credeți că ar fi mai firească și mai revelatoare privirea literaturii române actuale în contextul literaturii mondiale contemporane ?

Care ar fi notele ei specifice în acest context ?

3

Ce a însemnat Partidul pentru creația dvs., pentru literatura noastră socialistă în general și pentru literatura ieșeană, în special ?

4

Înainte de literatura noastră de astăzi, ca de altfel înainte de întreaga cultură românească contemporană, se deschid, în condițiile create, mari perspective de înflorire și afirmare pe plan mondial. Care este, după părerea dv. datorită fundamentală a scriitorilor noștri în etapa istorică actuală ?

Pentru literatura epocii noastre, Partidul a însemnat în primul rând o nouă viziune asupra lumii și societății, o filozofie a realităților în mers, avînd în centru Omul, — realitate fundamentală.

CONST. CIOPRAGA

1. Un simplu tur de orizont avînd ca obiect panorama literaturii române în ultimele două decenii, duce la constatarea că aceasta a avut o evoluție remarcabilă, în pas cu ampla acțiune de edificare socialistă pe toate planurile. Paralel cu scriitorii ajunși la maturitate, s-au afirmat creatori noi iar dintre debutanții de acum cîțiva ani unii au și făcut dovada înzestrării lor deosebite.

Lirica și epica au înregistrat în deceniul 1960—1970 un reviriment bogat în consecințe, fenomen vizibil în aprofundarea conceptului de poezie și în modernitatea romanului. Literatura, — înțeleasă ca act, deci ca formă de angajare în conștiință, iată, după opinia mea, caracteristica mai largă a acestei noi etape.

2. Comparațiile pot fi făcute atît pe verticală, adică în sensul succesiunii, al devenirii istorice, cît și pe orizontală, în sensul extensiunii, urmărind tendințele de sincronizare cu alte literaturi. E limpede că literatura de astăzi e altceva decît cea anterioară. Există în literatura română actuală valori comparabile, ca vibrație estetică și umană, cu opere din perioada interbelică, aspect ce probează o firească trăsătură de continuitate. Creația autentică, indiferent de domeniu (literatură, muzică, plastică) nu pornește de la limita zero. Presupune, cu alte cuvinte, asimilarea unor rezultate prestigioase, dincolo de care începe experiența proprie, depășirea. A vorbi de modurile în care literatura noastră actuală își relevă ritmul propriu în contextul literaturii mondiale

contemporane nu înseamnă a o separa de suportul spiritualității românești, de problematica istorică socială specifică. Interferențele cu alte literaturi, în ceea ce privește anumite laturi umane constituie o necesitate, o formă de solidaritate a speciei, atunci cînd, de pildă, luăm în dezbateră problema omului față de limitele lui, destinul, conștiința absurdului și altele ca acestea. Însă, oricîte puncte de contact ar prezenta relațiile dintre oameni în general (încît reacțiile în legătură cu existența și moartea par identice), — noi participăm la aceste relații dintr-o perspectivă a noastră. Sistemul realmente prezenți în contextul literaturii mondiale contemporane, în măsura în care răspunsurile pe care le formulăm poartă marca unei spiritualități diferențiate. Romane ca *Intrusul* de Marin Preda, *Păsările* de Al. Ivasiuc sînt numai două exemple. Interesul pentru relația timp—destin, existența înțeleasă ca mod de autocunoaștere, efortul de aprofundare a eului etic și social, problema integrării, — iată dimensiuni prin care literatura română de astăzi își sincronizează pasul cu literatura mondială.

3. Pentru literatura epocii noastre, Partidul a însemnat în primul rînd o nouă viziune asupra lumii și societății, o filozofie a realităților în mers, avînd în centru Omul, — realitate fundamentală. Un om orientat spre faptă, mărturie supremă a superiorității lui; omul tentat de nostalgia autodepășirii; omul preocupat de integrarea în social, condiție a marilor realizări. Literatura ieșeană nu se diferențiază ca o entitate aparte de literatura română în ansamblu. Îi găsim, așadar, aceleași atribute. Comparată cu trecutul (cu propriu-i trecut) literatura ieșeană din ultimele două decenii a dat însă lirismului o altă semnificație iar reflecției un sens mai contemporan. Pentru domeniile în care activez (critică și istorie literară), concepția materialist-istorică a reprezentat, ca pentru toți confrății, o călăuză și o cheie, bază de plecare spre înțelegerea și explicarea unui fenomen atît de complex cum este creația literară.

4. În conceptul de creație este implicată ideea de personalitate. A descifra, prin intermediul creației, personalitatea poporului român în etapa marilor construcții ale noii lui istorii, a sublinia specificul spiritualității lui în fața lumii, mi se pare un comandament scriitoricesc fundamental. Numai cine înțelege profund sensul adeziunii la ritmurile cetății în care trăiește, le poate exprima, dacă are pentru aceasta talentul cuvenit; poate atunci să devină interesant și în afară, — extra muros,

Pe fondul de aur al tradiției, prestigiul unei literaturi nu-și poate dobîndi strălucirea decît în marea competiție de valori autentice.

NICOLAE ȚĂTOMIR

1. Este aproape imposibil, în limitele acestui sumar răspuns, de a ridica problemele majore ale literaturii noastre din ultimele două decenii, de a desprinde coordonatele creațiilor autentice pentru a se constata care este direcția și cît de larg este drumul spre înflorirea deplină a poeziei, prozei, dramaturgiei și criticii românești. Firește că ar trebui pornit de la o platformă comună de principii, năzuințe și deziderate și ar trebui să se ajungă — cum e logic — la problema varietății de stiluri care reflectă multitudinea de personalități creatoare în unitatea de concepție și ideal.

Literatura ultimilor douăzeci de ani a cunoscut succese remarcabile, atunci cînd personalitatea creatorului s-a revelat cu pregnanță în dimensiunile operei create, cînd s-a înțeles că opera de artă nu este o oglindă pasivă a lumii, ci o reflectare a manierei de a gîndi și de a simți a creatorului care trăiește într-un cadru social dat și care este — în mod inevitabil — modern prin refuzul obstinat de a reitiera măștile și tipurile unei epoci defuncte, de a mima tot ce este extraneu. Prin urmare, cînd materialul brut — cuvintele — nu a fost numai spus, ci mai ales gîndit, pentru a se putea re-crea lumea cu igennitate și prospectivitate.

Pentru efectuarea unui exercițiu salutar de personalizare este necesară familiarizarea prealabilă cu întregul patrimoniu al creației umane. Universul artistic al scriitorului, incluzînd zonele materiale și spirituale ale mediului său apropiat, se extinde treptat sintetizînd — pe plan artistic — stadiile de evoluție a spiritualității umane, a științei și tehnicii universale.

Creația literară presupune o continuitate, condiție sine qua non a viabilității ei. S-au purtat discuții sterile asupra așa numitului „punct zero” de la care pornește fenomenul literar într-o perioadă sau alta, asupra „hiatus”-ului sau asupra „rupturii” în

desfășurarea normală a activității creatoare.

O carte nu este un „res nullius”, ci un „res omnium”. Și cum acești „toți” au o firească continuitate bio-psihică, este de la sine înțeles că tradiția în domeniul creației spirituale își are importanța și rolul său bine determinate.

2. Unele comparații sînt necesare, altele utile, multe sînt contraindicate. Nu știu în ce categorie aș include criteriul comparativ amintit în întrebare, dar mi se pare că tentativa unei periodizări, necesare în domeniul istoriei literare, duce aici la anumite limitări artificiale, metaliterare, care frîng arbitrar linia continuității.

De aceea, aprecierea literaturii noastre actuale în contextul literaturii mondiale contemporane mi se pare și firească și revelatoare.

Pe fondul de aur al tradiției, prestigiul unei literaturi nu-și poate dobîndi strălucirea decît în marea competiție de valori autentice. În toate domeniile activității umane se stabilește un dialog între vechi și nou, între trecut și prezent, între un meridian și alt meridian, provocînd confruntări creatoare în măsura în care se ia în considerare aportul fiecăruia la îmbogățirea tezaurului spiritual și material.

Înlăturînd turnul de fildeș și solilocul, dialogul creator continuă în contemporaneitate cu și mai mult avînt și ardoare. Adevărul și frumosul, dincolo de categoriile filozofice, sînt însăși rațiunea de a exista a omului, *faber et sapiens*.

Intr-o literatură de prestigiu, care strălucește și influențează, trebuie să domnească o atmosferă de elevată comprehensiune, în care însăși personalitatea marcantă a marelui scriitor să constituie un exemplu și, fără a da naștere epigonismului, să imprime un ritm creator inteligenței și elanului confrăților. Fără pasiune, fără efervescență creatoare nu se pot obține nici coordonatele muncii literare, nici atinge momentul demiurgic al marii satisfacții eliberatoare.

Sîntem moderni prin însăși structura noastră. În stadiul actual al evoluției societății umane, în epoca uluitoarelor salturi înainte ale științei și tehnicii moderne, omul trebuie să acumuleze vaste cunoștințe pentru a putea, asimilîndu-le, da răspuns ferm și prompt întrebărilor de substanță, ca să nu le zic cardinale.

Puși în fața propriilor noastre responsabilități, să știm fiecare cum, unde și cînd trebuie să acționăm pentru progresul uman și binele umanității.

3. Instaurîndu-se un climat de libertate și stimulare creatoare în domeniul literaturii, ca și în toate domeniile creației spirituale și materiale, putem acum înțelege mai ușor conținutul și semnificația responsabilității artei noastre, precum și necesitatea de a merge în pas alert cu timpul pentru triumful socialismului în țara noastră.

Ne rămîne să vedem ce valențe avem pentru a face să intre în circuitul universal cît mai multe opere naționale de prestigiu, un cît mai substanțial dialog cu lumea.

Să-mi fie iertat dacă repet că trebuie — unii dintre noi — să aruncăm de pe umeri pelerina de plumb a superiorității nejustificate și a verdictelor pătimase, balastul narcisismului și al hipertrofiei și — exigenți cu noi înșine cel puțin tot atît cît și cu alții — să ne îmbătăm de ozonul înălțimilor, înaintînd pe punțile de azur ale creației autentice arcuite peste ape limpezi sau turburi, către zona marii literaturi.

4) În condițiile create de regimul nostru se deschid, în adevăr, mari perspective de înflorire și afirmare a literaturii noastre pe plan mondial.

Fiind noi înșine, totdeauna și pretutîndeni noi înșine, să cunoaștem cu pricepere și pasiune viața cetății, năzuințele semenilor noștri și să tindem a deschide vederi noi, vederile noastre, asupra universului exterior și interior.

Să determinăm ca prin operele noastre, după trecerea noastră pe acest pămînt, Panteonul universal să-și țină mereu deschise porțile în fața geniului românesc, iar omenirea recunoscătoare să continue a dăltui pe solemnu-i frontispiciu, ca un „memento vivere”, alături de numele unor Cantemir, Hașdeu, Eminescu, Enescu, Brăncuși, Călinescu... tot alte magnifice nume.

Dar pînă atunci, operele noastre să alerge „în sandale de aur” pe toate longitudinile și latitudinile Terrei.

ANDI ANDRIEȘ

1. Literatura noastră din ultimele decenii se include de la sine în sfera politicului. Aceasta a fost, aceasta este noutatea perioadei literare la care se referă întrebarea. De aici pleacă plusul ideatic care caracterizează scrisul acestor ani. Nu orice, nu oricînd, nu oriunde — ci o creație — argument, fundamentată pe o anumită fi-

lozoție, cea marxist-leninistă, influențată de o epocă istorică fără precedent, pătrunsă ca niciodată de adevărurile contemporane ale acestui pământ. Desigur, eficacitatea unei perioade literare se apreciază în timp. Valoric, ceea ce trebuie să rămîie, rămîne — ceea ce trebuie să dispară, dispăre. Asta e în firea lucrurilor. Dar literatura căreia orinduirea socialistă i-a favorizat apariția — rămîne ca un capitol deschis și unic în cultura românească. Să nu uităm că prin tot ceea ce a dat mai bun, literatura ultimelor două decenii reprezintă în fond, literatura primelor două decenii de cultură nouă. Cînd istoricul literar de mîine va clasifica retrospectiv, se va vedea mai limpede încă decît acum noutatea și prospețimea creației literare la care ne referim.

2. Ceea ce numim noi „literatura dintre cele două războaie” reprezintă o valoare spirituală colectivă care onorează nu numai cultura noastră, ci este capabilă să onoreze orice literatură a lumii. Este deci vorba de un termen de comparație care nu restrînge ci, dimpotrivă, lărgeste posibilitatea de apreciere. Comparînd, să zicem, forța unui roman contemporan cu arta de romancier a lui Rebreanu, aș crede că înseamnă mai mult decît dacă pasiunea asociațiilor ne-ar duce cu gîndul la Kafka. Nu consider condamabil faptul de a compara cu noi înșire, în ceea ce avem mai bun, cu nimic nefiresc în asta. Sînt convins că și literatura acestor ani va lăsa valorile, valorile ei care, la rîndul lor, vor servi cîndva drept termen de comparație și model literar. Intrarea noastră în competiția literară a acestui deceniu — este o altă problemă. Se vorbește mult despre aceasta, așa că nu-mi rămîne de spus nici o noutate, afirmînd că universalitatea nu acceptă decît ineditul, frumosul nerepetat. Literatura noastră contemporană își va continua pătrunderea în circuitul mondial (pentru că începutul a fost făcut) numai ca literatură românească, generată de specificul nostru național și de ineditul spectaculos al istoriei și spiritul nostru.

3. Pentru scriitori, Partidul comunist a însemnat apariția unui deplin sentiment al utilității. Conștiința unei contribuții sociale constante înseamnă, în fond, renunțarea la aparență, la minor, la nesemnificativ. A fi comunist înseamnă a avea puterea profunzimii istorice. Adăugînd aceasta la noțiunea de scriitor, rezultanta trebuie să fie o prezență umană proeminentă. La Iași, literatura redevine treptat element definitoriu al urbei. Atribui acest reviriment condițiilor în care se dezvoltă cetatea. Atribui aceste condiții clarviziunii comuniste a partidului nostru.

4. Datoria fundamentală a unui scriitor este aceea de a scrie bine. Simplu, aproape o chestiune de etică. Scriitorul român contemporan trebuie să fie nu doar propriul său purtător de cuvînt, ci una din expresiile spirituale ale poporului care l-a născut. Înflorirea și afirmarea literaturii noastre pe plan mondial pornește, în primul rînd, de la înflorirea și afirmarea în continuare a acestuia aici la ea acasă. Scrierea capătă un caracter universal nu printr-o acceptare formală și nesemnificativă a vreunui factor extrem, ci prin acordul de esență, nescris și nerostit, al spiritualităților noastre care poate aprecia indiscutabil dacă înfățișarea ei în scrierea respectivă este sau nu este capabilă să o reprezinte. E greu să fii mare în ochii altora și mic în alor tăi. E greu și dacă s-ar întîmpla vreodată așa, atunci eroarea ar apăsa pe umerii tuturor.

Datoria fundamentală a scriitorilor noștri? Să nu intre în competiție fără talent, să nu mimeze arta literară, să rivnească la nemurire numai prin nemurirea cea mai adevărată a acestui popor,

Construim cea mai umană dintre orînduiri și nu avem a ne teme de adevăr: el este de partea noastră.

MIRCEA RADU IACOBAN

1. Traiectorie în mod cert ascendentă. Încărcătura de adevăr pe fiecare pagină a sporit spectaculos. A devenit clar că literatura se face cu entuziasm și bune intenții, dar nu numai cu entuziasm și bune intenții. Faptul că astăzi discutăm despre cutare creație literară în termenii „adevărată — deci, utilă” mi se pare a fi (în comparație cu vechea și naiva formulă nemărturisită „utilă — deci adevărată”) o cucerire enormă.

2. Orice sistem de referințe este prețios atunci cînd conduce la o concluzie revelatoare. Literatura română interbelică există prin cîteva opere care s-au înscris de acum în patrimoniul literaturii universale. Raportîndu-ne la ea, ne raportăm, automat, la universalitate. Nu știu cît și ce din literatura mondială contemporană va rămîne, dar sint sigur că „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” există în marele Pantheon al literelor. Motiv pentru care nu văd de ce ar trebui numaidecît să acceptăm de dragul formulei „sincronismului”, doar unul din punctele de referință amintite. O literatură valoroasă se cuvine să reziste și unei comparații și celeilalte.

3. Mai întîi dați-mi voie să contest valabilitatea sintagmei „literatura ieșeană”. Ce-i aia? Miroase a casă de creație, a Ripa Galbenă, a provincialism căznit și sterp. Circulația ilicită a unor expresii de tipul „literatură ieșeană” îndreptățește pe cite

un critic acrit și conformist să minimalizeze tot ceea ce se scrie în această parte de țară. Imi amintesc faptul că, la o ședință-bilanț, un asemenea critic, auto-descalificat de mult din pricina absenței reciclării spirituale elementare, a rostogolit torente de amabilități la adresa unor autori bucureșteni (în funcție de criterii evident administrative), trecind la „și alții” o serie întreagă de creații de valoare — pentru simplul motiv că aparțineau așa zisei „literaturi ieșene”. Locuim la Iași, dar ne adresăm țării întregi. Nu există literatură ieșeană, vasluiană, tecuceană, slobozeană, doljcană — există numai Literatura.

Literatură pentru care îndrumarea și sprijinul oferite de partidul comuniștilor au însemnat catalizatorul fără de care reacția este imposibilă. Datorăm enorm înțelegerii, tactului și grijii cu care partidul înconjoară creația literară.

4. Să fie, înainte de orice, sinceri. Construim cea mai umană dintre orînduiri și nu avem a ne teme de adevăr: el este de partea noastră.

Numărul tot mai mare de opere ale autorilor români traduși în alte limbi precum și premiile internaționale conferite unora dintre aceștia confirmă contribuția literaturii noastre contemporane la tezaurul mondial.

HARALAMBIE ȚUGUI

1. Semnificativă pentru etapa de mari transformări sociale în care a fost scrisă, literatura noastră în ultimele două decenii se remarcă, în primul rînd, prin apropierea scriitorilor din toate generațiile de idealurile majore ale artei adevărate, avînd ca scop formarea unei conștiințe morale și civice noi, ridicarea spiritului pe o treaptă nouă de cunoaștere. Prin această orientare cu accent puternic pe

elementul social, orizontul de investigație al scriitorilor s-a lărgit considerabil, însușirea învățăturii marxist-leniniste despre lume și viață producând mutații capitale în concepția acestora privitoare la esența și sensul artei.

Astfel, după părerea mea, câștigul principal al deceniului 1950—1960 pe plan general constă în aportul militant direct adus de lucrările respective cauzei revoluției. Însă, datorită accentului pus exclusiv și în mod dogmatic pe conținut, destule dintre acestea au plătit tribut schematismului steril și șablonismului, vădindu-se nerealizate în planul artistic și deci perisabile.

Ar fi totuși greșit a nu se aprecia ca valoroase operele realizate în această perioadă (inclusiv cea imediat anterioară, de către: Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Marin Preda, George Călinescu, Al. Philippide, Demostene Botez, Eugen Barbu, Eusebiu Cămilari, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, M. Beniuc, A. E. Baconski, N. Labiș și alții).

Deceniul 1960—1970 se remarcă prin importanța tot mai mare acordată valorii artistice a lucrărilor literare, fără însă a se renunța la idealurile umaniste însușite în etapa ce a precedat.

Sub egida diversității de stiluri se ajunge treptat la crearea unui climat favorabil dezvoltării optime și diferențiate a talentului fiecărui scriitor. Rezultatele sînt remarcabile: o poezie din ce în ce mai elevată, cu tematică și modalități variate, o proză viguroasă, cu tentă modernă, ancorată în realitatea contemporană, o dramaturgie dezbătînd problemele etice actuale. Revirimentul contribuie atât la împlinirea profilului scriitorilor din generațiile mai vechi, cît și la afirmarea unor nume noi.

2. Nu consider că literatura noastră contemporană ar trebui privită separat de cea interbelică, legătura dintre ele rămînd indestructibilă, însă o comparație cu literatura mondială contemporană este, negreșit, foarte necesară.

Reeditarea unor poeți de frunte dintre cele două războaie, ca: Bacovia, Blaga, Ion Barbu, Vasile Voiculescu, I. Pillat, I. Vineanu, Magda Isanos etc. a influențat formarea generației de tineri poeți, însușindu-i preocupări sporite pentru măiestrie, pentru o expresie artistică originală. Paralel cu ideea continuității în timp a literaturii noastre, ideea raportării permanente a realizărilor actuale la nivelul atins de literaturile popoarelor lumii se impune de la sine. Aceasta, fiindcă și creația de valori artistice are nevoie, asemeni celei din domeniile științei și tehnicii, de o continuă evaluare a realizărilor, precum și de o continuă împrosărire a modalității de expresie. Să învățăm de la cei mai buni scriitori ai noștri sau din literatura universală, și nu de la cei mărunți care au cultivat sau cultivă simple mode trecătoare, extravagante formaliste. Din păcate însă există în momentul de față o anumită tendință pentru imitarea în poezie a unor formule de acest gen, perimate, respinse de generațiile mai vîrstnice la vremea lor ca fiind improprii realizării unor opere durabile, și în același timp nepotrivite cu spiritul literaturii noastre, cu structura sufletească a poporului nostru. Nu contest necesitatea experimentului de orice gen, dacă acesta are șansa

de a se reflecta în mod pozitiv în valoarea artistică a operei. Dar cînd în fond așa-zisul experiment nu este altceva decît o reeditare sterilă a unor vorbării goale, oraculare, a-l practica la nesfîrșit, este, evident, o eroare.

În contextul literaturii mondiale contemporane, literatura noastră are ca note specifice: spiritul umanist, cultivarea valorilor naționale, patriotismul, dragostea pentru libertate, dezbaterea etică. Sînt trăsături comune cu cele ale literaturii din țările socialiste și cu ale literaturii progresiste din restul lumii.

Orice artă adevărată are un fond umanist și în măsura în care literatura noastră îndeplinește acest deziderat, ea se înscrie în circuitul valorilor universale. Numărul tot mai mare de opere ale autorilor români traduși în alte limbi, precum și premiile internaționale conferite unora dintre aceștia confirmă contribuția literaturii noastre contemporane la tezaurul mondial.

3. Pentru creația mea, dramatic întreruptă de război încă din faza aiurmării ce urma unui debut promițător, partidul a însemnat o adevărată rechemare la post, un apel, la punerea în valoare a posibilităților mele artistice, îndrumarea, imboldurile și prețuirea acordată redîndu-mă condiției de scriitor. Astfel, activînd multă vreme în cadrul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor, am beneficiat, cu real folos, de practica cenaclului respectiv, verificîndu-mi în permanență gradul de realizare al lucrărilor prin confruntări și discuții rodnice cu colegii de breaslă. În același timp în revistele Uniunii Scriitorilor, în cele ale Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, precum și în ziare și la posturile de radio creațiile mele (versuri originale, traduceri și articole de critică literară) s-au bucurat de o atenție permanentă, fapt care mi-a stimulat interesul pentru munca în acest domeniu. La acestea aș adăuga și contactul cu cititorii, prilejuit de numeroasele manifestări culturale la care am fost solicitat să particip.

În ceea ce privește literatura nouă a țării, inclusiv cea ieșeană, aceste condiții create de către partid au asigurat o dezvoltare ascendentă a scriitorilor din toate generațiile și de toate naționalitățile din patria noastră. Extinderea rețelei de edituri (din care una și la Iași) a înlesnit și mai mult posibilitatea scriitorilor de a-și vedea operele tipărite, și prin aceasta accesul la publicul cititor.

4. Consider că scriitorii noștri au datoria fundamentală în actuala etapă de a realiza o literatură de înaltă ținută artistică, inspirată din realitatea românească contemporană și animată de idealurile mărețe ale construcției socialiste, de umanismul și patriotismul autentic. După două decenii de căutări și reasezări remarcabile, cred că este momentul a se trece la faza de cristalizare în care să se elaboreze lucrări de mare rezistență, chiar capodopere, menite a impune și mai mult numele României pe meridianele globului. Ideea de inovație trebuie strîns conjugată cu cea de valoare, important fiind alît ceea ce spunem, ca mesaj al unei societăți socialiste, cît și viziunile noi, inedite pe care le îmbracă acest mesaj. Prin grija sporită pe care partidul o acordă îmbunătățirii condițiilor de muncă și de viață ale scriitorilor, acest deziderat are toate șansele de a fi realizat cu succes.

Studiul atent al operelor înaintașilor, pînă la depistarea nemijlocită a specificului lor, îl găsesc indispensabil în munca fiecărui creator.

FLORIN MIHAI PETRESCU

1. Referindu-mă în special la stadiul actual de evoluție a literaturii române, pot remarca un proces larg de diversificare stilistică, de avînt creator mai ales în lirică și în roman, afirmarea unui număr impresionant de noi scriitori dintre care, firește, vor rezista timpului cei mai înzestrați dintre ei.

S-au diversificat, sub raportul nuanțării și al posibilității de a sesiza specificul artistic individual și uneltele la care apelează criticii. Impresionant este și procesul de actualizare, prin reeditări, studii, a literaturii valoroase din trecut la care își aduc o contribuție evidentă alături de editurile cit și istoricii literari.

Poate că problema pătrunderii cit mai adîncite în conștiința masei a literaturii ce o creem ar putea sta cu mai multă intensitate în atenția oamenilor de litere contemporani.

2. E bine ca literatura ce se scrie azi să fie comparată alături de epocile naționale anterioare cit și cu literatura universală contemporană. În acest fel notele ei specifice pot ieși cu mai mare ușurință la iveală. Fără îndoială, originalitatea ține de structura psihică individuală a autorului și totodată de capacitatea lui în stare să reflecte caracteristicile veacului în care trăiește odată cu trăsăturile definitorii ale poporului său. Acestea sînt izvoarele originalității durabile, oricîte particularități am căuta să detașăm dintr-o operă sau dintr-o epocă literară. Particularitățile ceva mai generale la care ne-am referit mai sus disting un autor și o literatură în contextul universal, iar nu excelesele antitraditionaliste, atemporale și aspatiale. Studiul atent al operelor înaintașilor, pînă la depistarea nemijlocită a specificului lor, îl găsesc indispensabil în munca fiecărui creator.

3. Ca factor conducător al întregii vieți sociale, partidul a manifestat întotdeauna o grijă deosebită atât pentru dezvoltarea literaturii naționale în ansamblul ei cât și pentru creatori ca atare. Această atenție, cu adevărat părintească, o putem concretiza elocvent referindu-ne la situația prezentă în care ne aflăm. La Iași există o puternică Asociație a scriitorilor. Există două reviste în care aceștia își publică lucrările lor. Menționez și sprijinul ce-l oferă difuzării creațiilor literare atât recent înființata Editură „Junimea”, cât și ziarul „Flacăra Iașului” alături de Studioul de Radio Iași. Marea majoritate a scriitorilor sînt încadrați în cîmpul muncii, beneficiază de înlesniri materiale necunoscute în trecut privind documentarea lor caracteristică, drepturile de autor etc.

Cred că pentru fiecare dintre noi activitatea partidului a însemnat în același timp o călăuză înțeleaptă, un stimulent, un exemplu de dăruire a forțelor spirituale de care dispunem poporului, ca scop suprem al împlinirilor spre care năzuim.

4. Față de condițiile cu totul favorabile create de partid pentru înflorirea literaturii românești, cred că poeții, prozatorii, dramaturgii, criticii și istoricii literari au datoriat să-și reevalueze forțele și să-și consacre întreaga lor capacitate cu adevărat creatoare ideii de umanism, de ridicare culturală a maselor, de atingere, prin vocația lor individuală, a celor mai înalte trepte de măiestrie artistică. Deci, conștiința valorii, cultură, dragoste față de popor și patrie, față de politica clarvăzătoare a partidului, aspirație necontenită spre perfecțiune. Condițiile actuale sînt întrutotul favorabile.

HARALAMBIE ȚUGUI

Pastel de vară

Mai vine-un vînt cu-aripi subțiri de stea,
Mai suie-n plante o șoptită ploaie ;
Și uite dealurile cum se-ndoaie
Sub avalanșa verde, tot mai grea.

Apoi un palid bronz spre cer vibrînd
Se-nvilvoră pe zări, zbucnit din griie
Ocrotitor și tandru să-ți mîngiie
Mereu în zboruri revărsatul gînd.

Parcă irumpe fraged din țărîna
Un murmur de lumini și ape clare ,
Și fiecare mac în calda boare
E clopot viu de singe ce răsună.

Parcă te-ascuți în spice ca-n oglinzi
Cu grai și chip involt multiplicat,
Cînd boabele din lan foșnind roșcat
Așteaptă-n ghiocul palmei să le prinzi.

Stai drept în bolta zilei și-ți implintă
Privirea-n tine și în zări, departe :
Cu pletele de cintec, revărsate
Prin crengi și lanuri Țara îți cuvîntă...

Partid, lumină vie

O lacrimă-s cerească, într-un imens ocean,
O limpeziță-n sine privire peste ape,
Cînd dorul de lumină al lumilor o-ncape
Cum într-un spic de aur visează-ntregul lan.

La pragul Mării Negre revin mereu, mereu,
C-o dragoste de țarmuri și inimi primitoare
Partid, lumină vie în ceasul cel mai greu,
Magnetic centru, cuget senin în încordare.

Ai strins pe firul vremii tot ce-n măiastra țară
A fost și vitejie, gînd liber, nesupus,
Și lacrimile mute curgînd odinioară
Pe-nourate chipuri ca soarele-n apus.

Și steaua fericirii ai înflorit-o-n noi ;
Știm legile ce-n veacuri au biruit într-una,
Vibrăm în consonanță cu ritmurile noi
Trecînd, prin generații tot mai înalt cununa.

Din primăvara care te-a făurit ne-nvins
Rămîne arcuirea poemului întreagă.
În arborii tăcerii cu triluri albe-a nins...
O, frumusețe-a lumii, mai vastă și mai dragă !

MIHAI TATULICI

CEAȚA ȘI OBIȘNUINȚA

fragment de roman

Un om este iubit, căutat, mai ales așteptat. Se numește Vladimir și pare a fi un om minunat. Stă mărturie Elvira Reznic, adolescenta din al cărei jurnal am extras capitolele de față. Totul se petrece în jurul anilor '40; o vreme de confuzii și căutări, de eșecuri și iluminări de o clipă. Elvira Reznic își refuză totul pentru că numai aceasta e singura posibilitate de a câștiga totul. Nu există decît un singur comandament pentru Elvira R.: așteptarea. Apare Liebedich aducînd vești de la Vladimir și prelungește așteptarea. Gesturile sînt urmărite cu atenție (poate din lipsă de ocupație) disecate, analizate, fiecărui cuvînt i se descoperă încă un sens, momentul de coniușie ceața și obișnuința.

Azi dimineată Colonelul a venit la mine și mi-a adus o scrisoare, frumos din partea lui că n-a deschis-o (iată că-mi face și surprize).

Dar aveam să mă conving că e totuși un precaut, a așteptat s-o citesc și apoi m-a întrebat cu un ton jumătate blajin, jumătate părintesc, de la cine e. I-am replicat că rolul de cenzor nu-l prinde, dar i-am întins scrisoarea, altă situație nu exista, mă gîndisem la asta, cred că dacă aș fi refuzat mi-ar fi luat-o cu forța, fără să-și facă nici un fel de probleme.

Scrisoarea era de la tata. Colonelul a citit-o încet, a învîrtit-o și pe partea cealaltă (nu era scris nimic), s-a uitat într-un fel deosebit la mine și mi-a spus „Vladimir, tatăl dumitale este un om deosebit de interesant, dar să știi de la mine, astăzi oamenii interesanți sînt adesea suspectați de poliție. Părerea mea strict personală (nu m-am putut abține să nu zimbesc : ignorantul !) este că ar trebui să te intereseze mai puțin omul acesta, deși se spune că este tatăl dumitale”.

A plecat lăsîndu-mă într-o stare confuză de enervare și scîrbă, nici nu se putea o situație mai nefavorabilă ca să-mi dea sfaturi, dar de unde să știe el

ce înseamnă scrisoarea asta pentru mine, de cînd o aștept. Acum îmi dau seama că a primi o scrisoare de la Vladimir era un lucru absurd,

realmente imposibil, nu vorbisem niciodată cu el (dar niciodată), nu exista nici un motiv ca să-mi scrie așa din senin, „întîlnirile” noastre erau cu totul altceva, știa și acceptase ideea că-l urmăresc, atît și nimic mai mult. Cu toate astea, nu știu de ce, așteptam o scrisoare de la el, cu multă vreme înainte încă, seara culcîndu-mă visam poștașul aducînd-o, un plic albastru sau alb pe care-l rupeam emoționată, înăuntrul o foaie cu cîteva (puține) rînduri pentru mine, numai pentru mine (fără să știe Agapia) și dedesubt, așa cum fac adesea părinții scriind copiilor lor, semnătura lui : „Cu drag al tău tată, Vladimir”.

Mi se întîmpla ceva neașteptat însă : sosirea scrisorii mi se părea acum un fapt absolut normal, aproape o consecință firească, de aceea nici n-am încercat un sentiment deosebit, era o scrisoare de la tata.

Îmi scrie că se află undeva („acum nu cred că are vreun sens să afli amănunte”), că este bine sănătos și că din vreme în vreme o să mai dea semne de viață. M-am uitat pe plic : nici o adresă, numai ștampila oficiului poștal din localitate, probabil o trimisese prin cineva și acela o pusese la cutie chiar în oraș.

Un P.S. încheia scrisoarea : „Moartea Agapiei (nu spunea soție) este unul din motivele pentru care îți scriu. Doresc să știi asta. Ai grijă de tine”. Dedesubt semnătura lui și data (vreo șapte zile în urmă), atît.

Așadar aflate de moartea mamei, nu pot să-mi închipui niciodată cum a primit vestea, de altfel căsătoria lor va rămîne pentru mine întotdeauna ceva inexplicabil, straniu aproape.

Cînd Vladimir a luat-o pe mama de nevastă știa foarte bine cu cine avea de-a face, numai cu cîteva luni înainte ea ieșise din spitalul unde el era doctor (un spital de boli venerice). Agapia era pe atunci tinăra aproape un copil (17 ani), cu toate astea învățase cîteva bărbați pe degete, toată lumea a sărit în sus cînd tata și-a anunțat hotărîrea. Unii au încercat să-l oprească, alții au spus că e un dobitoc, ba chiar s-au găsit și dintre acei care să spună că e îndrăgostit și că mama l-a fermecat.

Tata însă nu era nici dobitoc, nici îndrăgostit și nici fermecat, adevărul era departe de toate astea, cine l-a cunoscut îndeaproape își poate da seama că numai el era în stare de așa ceva : a luat-o de nevastă de milă.

Tata era un doctor destul de cunoscut, în orice caz unul foarte apreciat, era corect și onest, un bărbat dacă nu frumos, atunci în mod sigur unul inteligent și, pe deasupra, celibatar convins.

Toate astea le știu de la ea, mi le povestea adesea cu ciudă și dispreț, aranjîndu-se în fața oglinzii înainte de a ieși cu cite unul din cei care i-au frămîntat carnea, o ascultam stînd pe pat la mine, din spate îi vedeam șoldurile căzute, late și mă întrebam cum a putut tata să trăiască cu ea atîția ani, împreună, la aceeași masă, în același pat.

Îl știu bine pe Vladimir, un om cu totul deosebit, un om inteligent și bun, adesea complexat, întotdeauna am fost alături de el, cu

toate astea niciodată n-am să înțeleg ce a însemnat această căsătorie absurdă, irațională din care — cine știe prin ce capriciu al soartei — m-am născut eu. O dată am vrut să-i explic ceva mamei, era de altfel o chestiune extrem de simplă, ea însă s-a supărat, a crezut că-mi bat joc, s-a apropiat de mine și mi-a spus privindu-mă puțin într-o parte, cu ochii aceia pestriți la minie și cu buzele strînse: „Fetițo, nu crezi că la început a fost găina?” și mi-a tras o pereche de palme. N-am mai încercat niciodată să-i explic nimic și nici s-o mai întreb ceva în legătură cu tata și căsătoria lor, puținele lucruri pe care le-a mai spus mi le explicam singură și singură sufeream pentru cele ce știam că se întâmplaseră.

Mama a primit căsătoria cu bucurie, avea în sfîrșit o casă, era tinărară și fără părinți, Vladimir avea bani, era doctor, a făcut un calcul simplu și eficient în mintea ei de femeie, a acceptat părint (și rîdea spunîndu-mi asta) cu adevărat îndrăgostită. Nu știu dacă au făcut vreo nuntă, legătura lor, legalizată de altfel, nici nu avea nevoie de Dumnezeu, azi cînd am înțeles ce l-a făcut pe Vladimir s-o ia pe femeia aceea în casa lui nu reușesc totuși să mă conving că avea dreptate, că făcea ceea ce oamenii numesc adesea „o faptă de omenie”.

Agapia îmi spunea cu cîteva luni înainte de a muri că Vladimir o respecta într-adevăr, se purta frumos cu ea, dar că niciodată nu i-a cerut părerea, n-o întreba nimic, pur și simplu o ignora, în casa lui ea nu trebuia decît să trăiască bine și atît.

Căsnicia lor clădită pe nisip a ținut cîteva ani, apoi dintr-o dată Agapia a răbufnit, a fugit cu un șofer, s-a întors plîngînd, iar a fugit, dar de fiecare dată (mi-a spus mie toate astea) s-a gîndit cu milă la „doctoraș” și s-a întors.

Înțelegînd că nu poate face nimic tata a părăsit-o, dar la ultima lor întîlnire i-a declarat că e dispus s-o ajute (camerele în care stăteau erau cu chirie, ținute de Vladimir și plătite de el), ea a acceptat și de atunci mi se pare că nu s-au mai întîlnit.

Eu, nu știu cum, am rămas la ea, Agapia m-a crescut așa cum m-a crescut, mai uitînd de mine, mai amintindu-și, dar trebuie să-i fiu recunoscătoare cel puțin pentru că m-a dat la școală și m-a lăsat în pace.

Tata n-a venit niciodată să mă vadă, asta mă miră, eram totuși copilul lui, îl știu prea bun ca să reziste multă vreme fără fiica lui, adesea am întrebat-o pe mama, nu mi-a spus nimic; n-avea timp sau n-o interesau problemele mele.

Tata însă, deși trecea prin momente dificile (în urma unui proces politic a fost condamnat și i s-a retras dreptul de a profesa medicina), a continuat s-o ajute pe Agapia, plătea chiria și îi trimitea adesea bani, fără să înțeleg ce anume îl împinge la asta, adesea mă înșelam cu gîndul că are grijă de mine. În ciuda dorinței mele de a afla totul în ceea ce mă privește, au rămas multe lucruri neclare, învăluite în ceață, cînd încerc să le abordez, să le pătrund, mă cuprinde un sentiment de nesiguranță și de frică, frica de a afla lucruri dureroase și nedorite.

Si acum Colonelul ăsta, mitocan și rinjind, simte nevoia să facă aluzii străvezii și neîntemeiate (... „ar trebui să te intereseze mai puțin omul acesta deși se spune că este tatăl duminică”) cu simplitatea și satisfacția imbecilului care crede că știe mai multe decât mine.

În ciuda lucidității mele observ că nu m-am obișnuit încă să ignor răutățile celor din jur, dar voi învăța și asta, eu sînt o fată silitoare, presimt multe greutăți în această vreme încilcită și fără orizont în care trăim cine știe pentru ce, poate numai pentru că așa trebuie. Acum nu aștept nici măcar întîlnirea cu tata, mi-e frică de cîte îmi va spune, sînt prea multe pe care nu le cunosc, cine știe cînd îl voi înțelege cu adevărat pe Vladimir, mai ales în ultima vreme imaginea lui s-a tulburat, a venit și această scrisoare, nu mai știu ce să cred, nu mai vreau să cred nimic.

Nu am nici un prieten, mi se pare că ar trebui să am la această vîrstă a mea, nu peste multă vreme voi avea 18 ani, Colonelul care îmi cunoaște ziua de naștere m-a întrebant dacă vreau s-o serbez.

Ce prostie, pe cine să invit?, pe el și pe nevastă-sa îi vād toată ziua, urmărindu-mă, spionîndu-mă, să nu le fur ceva, să nu stric ceva, să nu spun ceva în afară de ceea ce trebuie să spun, bună ziua, bună seara, și încă vreo cîteva, puține, foarte puține.

Colonelul se interesează tot mai des de mine, asta ar trebui să mă pună în gardă, el nu poate avea decît gînduri rele, cred însă c-am înțeles ce vrea militarul ăsta căsătorit cu o servitoare, e totuși prea mult pentru el și prea puțin pentru mine.

Vrînd, nevrînd mă preocupă în continuare Colonelul, acest om rău (căci fără îndoială așa este) și în același timp ascuns, mai devreme sau mai tîrziu va trebui să se descopere, totul este numai o chestiune de timp.

Se păstrează destul de bine, chiar foarte bine, ieri a fost ziua lui de naștere, are 45 de ani, dar eu nu i-aș fi dat mai mult de 40. La aniversare a fost lume multă, foarte mulți militari cu femeile lor, fiecare a adus cîte un cadou sîrbătoritului, eu i-am dat numai o sărutare pe obraz (în parte, cerută de el), știu cît de caldă și sinceră a fost, dar se pare că i-a făcut plăcere, cît timp el e fericit pot fi și eu liniștită.

Toată seara am fost în vervă (ca o izbucnire după o lungă perioadă de tăcere și rețineri), poate puțin sarcastică, dar — sigur — am plăcut cîtorva tineri militari.

Sînt o proastă, bucuriile mele dispar ca un fum, ca o apă în fața gîndurilor limpezi, ce caut eu aici, între oamenii aceștia aproape niște rădăcini noduroase?, ce caut rîzînd și golînd pahare de șampanie?

Nu pot să-mi închipui unde e tata acum, poate străbate străzile unui oraș pustiu, urmărit, înfrigurat și flămînd, cine știe ce gînduri îl chinuie, singur și slab, fragil aproape, în fața vîntului rece.

Am observat, gîndurile mele pentru el nu sînt altceva decît proiecția stărilor mele sufletești, amestec de dezgust, de frică și de sin-

gurătate, învălmășiri tulburi și nedescifrabile de muștrări, rușini mărunte și bucurii meschine.

Am dansat cu cine mă invita, lumea era bine dispusă, sînt puțurici ofițerii aceștia, le-am simțit umerii largi și mîinile reci pe spatule meu dezgolit (rochia era a „doamnei”), fiorul nu știu dacă a fost de plăcere sau de scîrbă, mi-ar fi plăcut să pot recunoaște că e indiferență.

Colonelul m-a invitat de cîteva ori la dans era destul de „făcut”, mă ținea foarte aproape (mirosea a transpirație), mi-a șoptit că sînt frumoasă, atît de frumoasă că m-ar înfia; și a rîs.

Ce departe e de el gîndul ăsta (care pe mine mă îngrozește), am aflat că face demersuri în legătură cu rudele mele cele mai apropiate. tata e dat dispărut, probabil pregătește actele pentru tutelă, sînt multe lucruri confuze care îmi sînt refuzate, intenționat sau nu.

Mă neliniștește această oficializare a tutelei, deocamdată se spune că sînt liberă, dar eu știu mai bine decît alții ca totul se va aranja. Colonelul știe ce are de făcut, n-am văzut nici un ban din cei pe care mama i-a lăsat, regimul acesta este puțin bizar; va trebui să mă întreb, la un moment dat, ce caut eu aici.

Îmi pare rău că niciodată n-am abordat problemele „dificile” cu militarul, puținii bani pe care îi primesc pentru că îi cer, sînt însoțiți de invariabila întrebare cenușie și neutră „mai ai nevoie de ceva?”, aud (de la alții) că mare parte din mobilele noastre au fost vindute, totul se aranjează fără știrea mea, sînt foarte multe elemente care mă fac să cred că se apropie întîmplări hotărîtoare.

Nu sînt o zgîrcită, dar sînt destui ani de cînd tata nu mai poate profesa medicina, el intră neapărat în socoteală și niciodată n-o să fiu de acord ca banii noștri (acum nu mai sînt ai Agapiei, nu cred că i-ar folosi la ceva) să-i aduc plocon Colonelului, care are destui, nu se poate plînge că moare de foame.

Onomastica Colonelului s-a sfîrșit spre dimineață, lumea a plecat bine dispusă, aș minți dacă aș nega că nu mi-a plăcut, adesea există situații care te depășesc, sper să fie fără urmări această prelungită petrecere.

Afară bate vîntul, nu mai ninge, sînt obosită de așteptare, (și doar nu aștept pe nimeni), mi-e sete (și nu vreau să beau), aș vrea să alerg (și nu pot), am să tac, așa anulează toate celelalte imbolduri, dorințe adevărate, dar înșelătoare.

Astăzi sînt enervată la culme, asta trebuie să fie, se vede că moștenesc firea mamei (răposata), numai ea putea fi așa. Țin minte că o dată și-a cumpărat o umbrelă frumoasă (pentru că nu avea una și pentru că ne prinsese ploaia în oraș); ei bine, ploaia a stat imediat, 2—3 minute după ce-și cumpărase umbrela, ce s-a mai enervat, cînd am ajuns acasă mi-a tras o mamă de bătaie numai pentru că stătuse ploaia.

Colonelul mi-a adus pe cap un văr de-al lui (sau cam așa ceva), un tînăr de vreo 22 de ani, scutit de serviciul militar (bineînțeles că nu suferă de nimic), cu mențiunea „te rog, introdu-l în artele frumoase, are nevoie de asta”.

Pentru Colonel acest domeniu al „artelor frumoase” e foarte vag de vreme ce am ajuns să fiu o specialistă, nu cred că o spunea ironic (ar fi cu totul altceva), îi pun pe seamă gesturi pe care rar e în stare să le facă.

Indiferent de aceste considerații se pare că tinărul nu de inițiere în artele frumoase are nevoie, ci de o slujnică durdulie care să-l ajute la trăirea intensă a vieții și la dispariția coșurilor de pe față, se vede că trece printr-o perioadă dificilă (e într-un fel, aici, sechestrat sau sancționat).

Tinărul se numește Juji, numele i se potrivește de minune, realitatea este însă mai crudă decît îmi închipuiam: adevăratul lui nume e Gheorghe (și încă ce mai Gheorghe!), n-a reușit să termine decît cursul elementar și încă un fel de școală de vreo 2—3 anișori (fără prea multe urmări pentru intelectul lui) și acum se plimbă prin societate în căutare de partide bune și pentru observarea moravurilor și deprinderilor nobile (el are un fel de rang).

Se vede că pînă acum partidele l-au cam ocolit de vreme ce Colonelul l-a adus aici pentru reparații capitale; societatea nu i-a prea priit, bea mult, îi plac femeile (nu și invers), e cam urîtel (dacă asta spune ceva), are nas mare, urechi mari, gît lung și subțire (parcă și strimb), o ființă prin extensie dar, mai ales, e năuc.

El singur nu prea știe ce vrea, adică nu are nici o idee mai acțării în cap, e și naiv (într-un fel), ascultă pe fiecare, din punctul ăsta de vedere e un om bun (dar dacă îl deranjează cineva își arată colții, i se înroșesc urechile și nasul și țipă cu o voce de bețiv și de homosexual).

E însă, mai ales, peste măsură de leneș, e de o lenevie notorie, doarme înfiorător de mult, iar dacă umblă prin casă o face de parcă ar călca pe cuie (ar sta el liniștit, dar îi place să se țină de mine) și cască tot la doi pași de-i trosnesc fălcile, dar „doamna” poate fi mulțumită, ce-i al lui e al lui, mănîncă puțin.

Aici la Colonel e în toane proaste, i-a fost refuzată băutura, femeile la fel, singura compensație sînt ordonanțele pe care are pică din principiu, pentru că sînt „nesimțîți” și indiferenți față de persoana și opiniile lui (ăsta e un argument hotărîtor la el).

Colonelul (la rugămintea mea) i-a interzis să-i bată pe băieți (lui Juji îi e frică de Colonel) așa că are toată libertatea să-mi facă 12 ore pe zi curte, și-și dă toată osteneala să fie proaspăt și să-și învingă somnul. M-am plictisit de discuțiile cu el, niciodată nu le poate duce pînă la capăt, de fapt nu e vorba de cine știe ce mare lucru, nu-l interesează nici una din „artele frumoase” ci problemele sexuale.

Totdeauna cînd abordează subiectele astea cu mine începe confuz, aproape timid, pentru ca mai apoi, enervat de neputința exprimării, s-o ia pe de-a dreptul, întrebîndu-mă (satisfăcut în parte de răspunsurile mele anterioare) cum îmi rezolv problemele sexuale (adică sentimentele, se corijează rînjind simpaticul văr Juji).

I-am explicat că, în general, nu întrețin la ora actuală relații sexuale cu nici un vecin și nici măcar cu Colonelul (cum bănuia vărul), dar dacă îl interesează atunci îi pot spune că totuși e o chestiune de timp, trebuie să recunosc că mint frumos, senină și aproape crezînd în ce spun.

Foloseam un ton aproape didactic, dar abia îmi țineam risul, am fost extraordinară, am continuat spunîndu-i că-l consider un tînăr respectabil (aprecierile acestea se amplificau însă prin sobrietatea expresiei) și că într-un viitor relativ voi accepta să mă culc cu el.

A rămas perplex, avea figura unuia de curînd fiert în ulei, în orice caz a fost mai mult decît o surpriză pentru el, au trecut cîteva minute penibile (nu pentru mine) pînă cînd a reușit să îngăime ceva care trebuia să însemne „Doamne sfinte!”, dar n-a ieșit decît un fel de hîriit, după care simpatica creatură (și rudă a Colonelului) a fugit în camera lui, dezorientat după această scurtă discuție despre problemele „sexuale”.

Am ris în urma lui ca o femeie îndărătnică, dar nu mă acuz nici de falsitate, nici de răutate, sînt bune și asemenea atitudini pentru pus unii oameni la punct.

Acum sînt sigură, voi scăpa cîteva zile de acest tînăr și foarte proaspăt amoret, experimentat la cine știe ce cucoane scofilcite și dornice de ceva mai fraged și care a venit să-mi debiteze (tocmai mie) enormități, și încă cu impertinența și credința că spune lucruri interesante.

Colonelul ăsta, știu eu ce-a gîndit, crede că sînt bună de asasinat în fașă deprinderile rele ale indivizilor cu deficiențe mintale, vom vedea noi ce va ieși pînă la urmă, o să-i fac nepoțelul mai rău decît l-a plămădit „buna societate”.

Diabolică nu am fost și nici nu voi fi vreodată, e un rol cu foarte multe riscuri și cu puține satisfacții (dacă ești onest cu tine însuși), apoi nici nu se potrivește cu vîrsta mea, dar aș vrea să-i dau o lecție Colonelului, în fond asta e singura distracție pe care mi-o pot permite aici.

Eu sînt o fire înclinată spre exhibiții și superficialitate (trebuie mereu să-mi repet, să-mi bag în cap ideea asta), dar nicicînd n-am crezut că lucrurile vor ajunge pînă aici, oamenii nu se mai înțeleg, „s-a cam stricat o seamă de lume” ar zice Vladimir, furtuna vine de la Apus, îmi place să-i spun așa războiului.

A trecut și Anul Nou, iarna e frumoasă, ca toate iernile dorite și aproape că se poate trăi făcînd abstracție de cele ce se întîmplă în lume, ninge continuu, ca o constanță a zăpezilor mișcătoare.

Niciodată n-o să mă dezbar de sentimentalisme, am vaga impresie că în gîndurile mele e mult nebuloasă și multă superficialitate, se pun faptele cap la cap, aproape fără ordine, dar ce pot să fac, așa îmi vin ele în minte și sînt hotărîtă să le redau așa, cred că mă reprezintă (într-o oarecare măsură) pe mine, pe aceea care sînt și nu pe aceea care mă prefac a fi.

Simt că și aprecierile mele despre Colonel sînt confuze, asta din cauza firii, sînt subiectivă pînă la a greși, dar domnul acesta începe să aibă tot mai puține taine pentru mine, nu mai am nici urmă de simpatie pentru el, e un hoț și un rău, un meschin și aproape un neom în ascunzișurile lui, de altfel cît mai devreme noi doi avem de încheiat o discuție (care, culmea, n-a început niciodată, dar în lipsa căreia el avansează polițe).

De Anul Nou Colonelul și cu „garnizoana” (nevastă-sa și adorabilul destrăbălat Juji, cu care de altfel am reîncheiat relațiile) au fost la revelion la general; eu am refuzat să merg, nici nu aveam ce căuta acolo, o societate prea aleasă ca să nu mă stingherească (și să n-o stingheresc).

Colonelul mi-a fost recunoscător că l-am refuzat, a și insistat (formal), dar i-am tăiat-o scurt spunîndu-i că dacă mai insistă chiar vin.

A tăcut (cît de dezorientați pot fi uneori oamenii serioși), a făcut stînga împrejur și a tuit-o (bineînțeles, decent și cu aparență de indiferență), spre marea satisfacție a lui Juji (de față), cu care de altfel am unele planuri. În primul rînd vreau să desființez în mintea vărului ideea nefastă (și de loc folositoare planului meu) că acest Colonel ar fi atotputernic și că ar observa chiar totul, apoi i-am dat de înțeles că nu are nici un rost să insiste pe lîngă mine (succesul ar fi nul) de vreme ce există *alte* persoane mai binevoitoare.

Avinturile juvenile și sexuale ale tinărului și bălosului Juji le-am îndreptat, așadar, către „doamna” (am avut eu grijă să-i sugerez că e foarte ușor vulnerabilă și i-am exemplificat prin antecedente); acum aștept (bineînțeles, cu încredere) rezultatele acestui foarte machiavelic plan, în fond o joacă sau o răzbunare (e aproape același lucru pentru mine).

Colonelul dă tot mai rar pe acasă, manevrele și aplicațiile s-au înmulțit, cînd vine e înnegurat și obosit, a presimțit el că se apropie ceasurile rele, tace tot timpul, dar mănîncă la fel de mult și de zgomotos.

„Doamna” (pentru că soțul are de la o vreme foarte muți bani, îmi închipui de unde) își face rochii peste rochii: de altfel nu e o primedie, frumusețea ei anulează orice model și orice croială, e prea urîtă ca să se observe vreo schimbare.

Afară e un soare cald, alb și rotund se mișcă pe cerul fără nori, zăpada strălucește de parcă ar fi venit primăvara, trotuarele nu se mai cunosc, a fost o iarnă bogată. Colonelul îi spune ceva lui Juji, el rîde și-i vîd dintr-o parte dinții cariați, mi se spune și mie bancul, stupid, dar afară e minunat și este prima oară în anul acesta cînd ies în oraș.

Ei doi se poartă foarte frumos cu mine, dovadă și această plimbare pe care o facem împreună, Colonelul îl duce pe Juji să-i arate garnizoana, cu ocazia asta o să vîd și eu cum se pregătesc soldații, cum li se ucide încet și metodic fiecare zîmbet și orice urmă de suflet, fie și numai pentru o perioadă de timp.

Am mers pînă la marginea oraşului pe jos, oamenii se mişcă pe lîngă noi, par aceiaşi, bătrînii sînt bătrîni, tinerii tineri, de fapt unii se nasc şi alţii mor cu o consecvenţă şi într-o înşiruire cu care m-am obişnuit, nu ne mai miră nici morţile premature, nici recordurile de longevitate, şi apoi cine mai are vreme acum să se gîndească la asta.

Se anunţă o primăvară neliniştită, cine ştie ce vor aduce lunile viitoare, de mult nu mai citesc nici un ziar, nu mai ascult radioul, cu toate astea simt alături de ceilalţi că se apropie zile hotărîtoare, bătrînii vorbesc de nopţi lungi şi ceţoase, de morţi şi de foame, războiul nu a ajuns încă pînă la noi, dar totul este numai o chestiune de timp.

Magazinele sînt încă aprovizionate, piine este, restaurantele sînt mereu pline de oameni fericiţi sau de beţivi, unii gîdesc, alţii scriu, alţii muncesc, unii tac, cine ştie cît va mai merge normal mecanismul acesta greoi şi necruţător care se numeşte viaţa de fiecare zi.

Acum tata trebuie să fie undeva, într-un oraş pe care nu-l bănuiesc, nici nu încerc să-l aflu, nu are nici un rost, este mai bine ca Vladimir să fie acolo unde este şi eu aici, pentru că numai astfel mai există posibilitatea ca o dată, cine ştie cînd, să ne întîlnim. Scrisoarea lui, deocamdată singura lui scrisoare, mi se pare a fi acum, detaşată de faptul în sine, ceva nemaipomenit de promiţător.

Colonelul îmi spune ceva, îmi repetă, abia acum îi răspund „da, într-adevăr, este o zi frumoasă şi zăpada se va topi puţin”, pare mulţumit, îl simt spionîndu-mă cu coada ochiului, mă gîndesc totuşi la ale mele, nu-mi pasă.

Oraşul s-a terminat brusc, de aici încolo începe cîmpia pustie şi albă, străpunsă ici-colo, de scheletele cenuşii ale copacilor îngheţaţi, acum strălucind în bătaia soarelui, cazarma este construită drept la mijloc, parcă pentru a apăra oraşul de ofensiva cîmpiei.

Intrăm, Colonelul s-a schimbat dintr-o dată, mă aşteptam la această metamorfoză, şi-a îndreptat spinarea, salută azvîrlind moale şi cu un aer de superioritate mîna la cozoroc, glasul lui este acum puternic şi dur, se simte bine aici în mirosul obielelor şi uniformei, între barăci şi gherete, calcă apăsător şi-i explică ceva lui Juji bătîndu-l pe umăr.

Blegul zimbeşte încercînd să pară atent şi încîntat, ştie că i se va servi o lecţie de morală, i-am deschis eu capul asupra acestui fapt, adică „mă băietele, dacă o mai duci tot aşa uite unde o să ajungi”.

Biroul Colonelului e o cameră de patru pe şase, sobră, un fotoliu şi încă cîteva lucruri îmbrăcate în piele, miroase, nu ştiu de ce, a balegă de cal, (sau poate a piele), sîntem prezentaţi unor ofiţeri, amîndoi (eu şi Juji) sîntem aşadar „doi dintre cei mai iubiţi nepoţi ai mei”, fie şi aşa, nu mă deranjează nici dacă ar spune că sînt mama lui.

Cineva a deschis un geam, privim de aici de sus cazarma, soldaţii se mişcă de colo, colo prin curte, sînt puţini, ceilalţi sînt la instrucţie, mai ales în ultima vreme exerciţiile şi alarmele de zi şi de noapte s-au înmulţit, toată lumea presimte aici că lucrurile nu se fac degeaba.

Au plecat, am insistat să rămîn aici, am să-i aştept, sînt puţin obosită şi mă dor ochii, probabil din cauza zăpezii, Colonelul şi Juji sînt

prin cazarmă, micuțului neajutorat trebuie să i se dea exemple drastice și înfricoșătoare.

Mă uit prin birou, nu mă miră că nimic deosebit nu-mi reține atenția, de fapt sînt bucuroasă că pe zi ce trece mă conving că acest Colonel, rudă cu mine printr-o întîmplare dezagreabilă, nu merită nici stima, nici respectul meu.

Afară a început să ningă încet, parcă nehotărit, soarele a dispărut, fulgii cad încet, imperceptibil aproape, aerul pare gros și albastru, aș vrea să ajung la mine în cameră, mi s-a urit dintr-odată cu totul, am de la o vreme din ce în ce mai dese asemenea momente.

Dintr-o clădire a ieșit un șir de soldați, peste uniforme verzi au niște cămăși albe, lungi peste genunchi, calcă încet, parcă în scîrbă.

Se înșiruie pînă după colțul clădirii, nu-i văd decît pe cei de aici, sînt cel puțin bizari, par adormiți, poartă din mină în mină cărămizi mari și roșii pe care le așează într-o stivă lingă magazie.

Nu scot nici o vorbă, un plutonier îi păzește, unii sînt (sau par) fericiți și fără griji, cel puțin așa spun chipurile lor, dintr-odată au început să cinte, fără să le ordone nimeni, fără să intervină ceva :

Ia mai dă o cărămidă
Și slăvește-l pe Hristos...

Vocile sînt puțin alterate, cele două versuri (mereu aceleași) sînt cîntate domol, puțin în falset, dar asta nici măcar nu le schimbă fizionomiile, de aici de sus îi aud, nu pot să-mi dau seama ce-i cu ei, plutonierul nu le-a spus nimic, a scos din buzunar niște cucoși de porumb și-i ronțăie.

Ia mai dă o cărămidă
Și slăvește-l pe Hristos...

Mi-e puțin frig, versurile acelea sărace se urcă în sus, am plecat de la fereastră, îi aud încă și-i simt în cămășile lor mari, mișcîndu-se prin zăpada albă, cărămizile sînt reci și miinile lor mari și vineții.

Am închis fereastra, Colonelul și cu Juji s-au întors, îmbujorați de ger, fac amîndoi o pereche foarte potrivită, mica și marea canalie, Juji e abătut, probabil a fost mai puțin plăcută decît și-a închipuit această vizită „de lucru”.

Îl iau pe Colonel de mînecă și-i arăt priveliștea din curte, începe să ridă, „ăia sînt debili mintali, dragă, scursorile armatei, unii sînt cu adevărat așa, alții se prefac, alții ajung după cîteva luni cum îi vezi, niște muieri”...

Bărbații aceia cu miinile mari și cămăși lungi dau cărămizile din mină în mină și cîntă cele două versuri domol, răsufălările lor se fac abur, cîți din ei știu că miine o vor lua de la capăt, stiva de aici se va muta în colțul celălalt și așa mai departe pînă cînd nenorociții ăștia vor fi lăsați la vatră sau într-un balamuc și se va spune că au făcut armata.

Am ieșit, santinela l-a salutat pe Colonel și apoi s-a uitat la mine ca un urs (ei nu văd decît femeile de pe stradă), Juji a fugit într-o cafenea (dar știu că de frig era cît pe ce să se scape pe el), ne-a ajuns mai apoi din urmă fericit și ușurat, Colonelul vorbește cu mine generalități și lucruri plăcute, nu forțez, se va ivi odată și ocazia de a discuta pe îndelete.

Trebuie să fac ceva, nu pot să stau degeaba la nesfîrșit, acum sau altădată va trebui să-mi găsesc o ocupație, nu poate dura această ședere prea mult, căci de la început am înțeles că va fi temporară, apoi Vladimir este în altă parte și eu nu pot fi decît acolo.

Colonelul îmi spune ceva, dau din cap și accept, poate că o fi avînd dreptate, ce importanță are?, sînt atîtea întrebări cărora trebuie (eu singură) să le găsesc un răspuns.

Juji își șterge nasul foarte des, sensibil mai e băiatul ăsta, urechile clăpăuge sînt roșii de frig, Colonelul rîde și ne bate pe umeri, se simte și el tînăr alături de noi, între un imbecil și aproape o orfană (și cine știe cum încă).

Mi-am adus aminte că odată eram o foarte silitoare elevă, poate că dacă n-ar fi intervenit moartea mamei și „dispariția” lui Vladimir aș fi mers mai departe, undeva la o facultate, așa mă consolez citind mult și repetînd lecțiile de franceză.

De fapt am reluat manualele de școală numai pentru ca să nu uit ceea ce știam, mi-ar place ca odată să ajung profesoară, cred că e cea mai comodă îndeletnicire pentru mine (dar nu numai pentru asta o doresc), cu acest suflet și cu această fire, și apoi franceza îmi place.

Aici în casă e liniște, Colonelul e plecat, Juji doarme pe undeva, „doamna” nu mă interesează ce face, poate că e plecată la vreo prietenă să mai birfească puțin, să mai cocheteze cu cineva, să-și mai arate una din noile rochii cusute de Bubi.

Mă uit pe geam, peste drum e un fel de cafenea sau de bar, aștept să apară cunoștința mea tainică, un personaj cu totul deosebit, care mă mai scoate din monotonia acestei ierni confuze și prelungi. Bătrînul am aflat că se numește Liebedich, dar nu se știe ce profesii are, de fapt nu este numai pentru mine o curiozitate, numai iarna stă în oraș la noi, în celelalte anotimpuri dispăre, poate pleacă undeva, a fost văzut cînd se întorcea, avea un costum din pînză de cort verde, o pălărie largă, bocanci ușori și un baston.

Poate călătorește prin lume, poate, cine știe; acum iarna în fiecare dimineată se așează la o masă de lîngă geam, comandă o cafea, scoate din buzunar un ziar în care a învelit o felie de cozonac, mănîncă cozonacul, bea cafeaua fierbinte, citește ziarul, stă, pleacă.

Programul acesta se repetă în fiecare dimineată, Liebedich se pare că ține la punctualitate, niciodată n-am văzut pe cineva la masa lui, m-ar ispiti să stau de vorbă cu el, aici sînt pușini oameni care să-ți atragă atenția și cei care au adesea ceva deosebit sînt răi și meschini.

Cineva urcă sus la mine, aud scările scîrînd, mă întreb cine poate fi, nu prea am vizite, „doamna”, cel puțin, n-a intrat niciodată aici, dîndu-mi și prin asta o probă evidentă de simpatie.

E Colonelul, așadar s-a hotărît în sfîrșit, venirea lui aici la mine sus este totuși o surpriză, prevăzută, dar totuși o surpriză, îl simt și încep să cred că e un om slab.

„Bună dimineața, fata mea”, așa mi-a spus, formula este foarte interesantă și-mi permite o remarcă, așadar va ataca pe latura sentimentală, pentru prima oară mi-e milă de el, bătrînul o să piardă.

„Bună dimineața” îi răspund și mă uit drept la el, aștept să văd ce va urma, îmi vine să rîd, Colonelul nu știe de unde s-o înceapă, va trebui să-î ajut.

„Ce anume vă aduce la mine? E destul de dificil de urcat, la vîrsta dvs”.

Îl văd că roșește (nu pentru altceva, numai pentru „e dificil de urcat la vîrsta dvs.”), în cele din urmă s-a hotărît, a venit ca să vadă ce anume poate face pentru mine, dacă mai am nevoie de ceva.

„Da, am nevoie. Am nevoie de mai multe. Dar cred că n-ar strica mai întîi niște lămuriri”.

Se uită la mine speriat, acum s-a închis în el, pregătește răspunsul, să vedem care va fi, poate că are unul gîndit mai înainte, știu că se teme să vorbească deschis și pe neașteptate, asta îmi dă o senzație de forță și de încredere.

„Baniî mamei — să nu ai nici o grijă — sînt la loc sigur și-i voi folosi cit mai bine cu putință pînă la majoratul dumatile, dar pînă la care mai este. În scurtă vreme vor fi gata actele de tutelă, noi te vom infia dacă nu se vor ivi piedici (am înțeles, e vorba de tata), pînă atunci însă vom avea grijă ca toate să meargă bine”.

Nu știu ce înțelege Colonelul prin „toate”, mie nu-mi place această casă, această liniste, nu-mi place mutra lui, a nevesti-si, a lui Juji și atunci ce înseamnă că „toate” vor merge bine?

Sînt puțin dezamăgită, nu așa vroiam să discut cu acest Colonel, acum lucrurile mi se par prea simple, aș fi vrut să-i spun mai multe, dar ce rost ar avea?, cred că pentru fiecare întrebare ar găsi un răspuns simplu și dezarmant.

Sînt bucuroasă că nu m-au înfiat încă, sper să nu ajungă pînă aici, dar silință își dau, merită s-o facă, știu că mama a lăsat foarte mulți bani, cîștigați — e drept — într-un fel deosebit (și se spune uneori, necinstit), dar asta nu mai contează, banii există și mama nu.

Acum în acest aer gazos și rarefiat de nesiguranță Colonelul și nevăstă-sa se mai poartă încă frumos cu mine, dar dacă vor reuși să preia tutela presimt schimbări bruște, amărăciuni pentru mine, sînt prea puțin deștepti ca să se mai poată masca, le observ bucuria ascunsă în așteptare.

Vladimir, bineînțeles, cunoaște povestea, va trebui să facă ceva în cel mai rău caz să intervină el însuși. Dar în aceste zile este aproape imposibil, tata e urmărit de poliție, sosirea lui aici e plină de

riscuri și nu pot pune mîna în foc că această rudă a noastră, Colone-
lul, nu s-ar da în lături de la un denunț.

„Aș vrea niște bani de buzunar” îi spun Colonelului. „Vreau să-mi
cumpăr cărți și ceva de îmbrăcat. Și în afară de asta îmi trebuie
bani, pur și simplu”.

El se uită la mine, poate că vrea să spună ceva, dacă nu vreau
să-mi dea bani să-mi spună, încerc încă o dată:

„Mama a lăsat destui bani. Cunosb bine cîți anume. Așa că n-are
rost să vă faceți griji. Vor mai rămîne și pentru *întreținerea mea
viitoare*”

El protestează moale „nu despre asta e vorba” și dă să bage
mîna în buzunar. Vrea probabil să mă amăgească cu cîțiva lei, n-o
să-i meargă, eu nu sînt nici chelner, nici birjar, să mă adoarmă cu
un bacșiș soios:

„Nu e cazul. Cred că e mult mai bine să stabilim o sumă oare-
care, săptămînală”. Acceptă după ce mai protestează de formă, mur-
murînd ceva pe sub nas. Suma fixată mi se pare onorabilă, așa că
primesc.

Nu mai spune nimic, nu sînt sigură, dar aș putea presupune că
linii generale intențiile și gîndurile, moment de tăcere, se uită pe
masa mea și zice: „Citești, citești?”

Zic: „Nu, învăț. La vară aș vrea să dau la facultate, la franceză”
și mă întreb cît îl poate interesa pe el acest proiect atît de îndepăr-
tat, în aceste zile atît de tulburi.

Răspunde evaziv, știind el anumite lucruri:

„Să vedem ce va mai fi și pe atunci” și îmi vine să rid pentru
că mie mi-ar plăcea să-l văd mort pe Colonel sau, în alt fel, mai pu-
țin radical, dar oricum comic.

Nu mai spune nimic, nu sînt sigură dar aș putea presupune că
venind aici intenția lui nu a fost de a discuta cu mine aceste lucruri
oarecum serioase, nu m-aș mira dacă bătrînul ar avea ceva gînduri
necurate, am învățat să-l observ și se pare că-i plac fetele, nu știu în
ce măsură are și succes.

Oricum, la vîrsta lui vrea prea mult și dă prea puțin, constatarea
asta ar trebui să mă facă să roșesc, dar cred că n-o să mi se întîmple,
prea mult timp am stat alături de Agapia.

Între atîtea gînduri rele pe care le păstrez mamei ar trebui să-l
așez și pe acesta, un gînd oarecum de recunoștință, pentru că m-a
învățat (adesea fără o intenție precisă, dar numai pentru că era bine
dispusă) să cunosc bărbații și să mă feresc de ei.

Colonelul ar mai vrea să spună ceva, i se pare că mai există
șanse pentru intențiile lui, ar trebui să se dumirească, eu sînt rece și
cenușie, ochii mei spun „bătrîne, nu mai insista, e ridicol”.

Mai stă, ce pot face, voi aștepta să se ridice și să plece, căm
asta a fost tot, prima discuție între mine și el a decurs normal, încep
să cred că numai aici voi ajunge să mă tîmpesc, marile probleme sînt
de fapt foarte mici, egoiste, meschine, cînd mă voi convinge că nu mai
am ce căuta în casa asta?

Aștept un semn de la Vladimir, aş lăsa totul baltă şi aş fugi, urind pe acest Colonel care vrea banii mamei şi trupul meu, dispreţuind această mâncare bună şi această linişte plăcută (uneori), dar pînă atunci aştept un semn de la tata.

Este aproape vremea prînzului, bătrînul Liebedich a plecat demult de la masă, a rămas numai perdeaua cafenie dată într-o parte, de parcă de acolo, din cafenea, m-ar fi spionat, înţelegînd că mă simt singură şi străină aici.

A trecut şi ziua mea de naştere, de nouă zile am 18 ani, mă bucur că totul s-a petrecut în tăcere, Colonelul a uitat şi el deşi încă cu mult înainte se arăta dispus să-mi facă ceea ce el numea un „patron”

În această vreme zilele şi-au pierdut semnificaţia lor, chiar evenimentele s-au perimat, oamenii sînt acum prea atenţi la ei înşişi sau la ce se întîmplă în lume ca să mai ţie sfinţii, să serbeze zile onomastice sau să aducă daruri.

Am împlinit aşadar 18 ani, mai este încă mult pînă voi fi majoră, acei 21 de ani mi se par o vîrstă imposibil de ajuns în climatul acesta de nesiguranţă şi frică, iarna a intrat în a doua jumătate, nu peste mult va ţişni impetuoasă iarba, poate va veni şi primăvara, dar nu e sigur, nimic nu e sigur.

Colonelul se fereşte de mine după acea scurtă explicaţie în doi, primesc totuşi banii de buzunar, m-am obişnuit să ies adesea dimineţile prin oraş, într-o zi am intrat într-o cofetărie (după aproape 2 ani), mi se părea că toţi oamenii au observat sălbăticia mea, au simţit că sînt străină, dar precis a fost numai o impresie.

Acum am cu ce să-mi petrec timpul, dimineţile mă plimb, după-amiaza mai citesc ceva în franceză şi seara transcriu în caietul meu ceea ce mi s-a părut interesant de la o vreme încoace.

Aceeaşi stare se prelungeşte în mine de mai multă vreme, anotimpurile şi schimbările (neesenţiale) din ultima perioadă nu au reuşit s-o alunge, aş vrea să-mi ofer ceva deosebit, dar înţeleg că nu mi se cade, poate că n-am dreptul nici să mă bucur, eu nu-mi petrec timpul, eu aştept.

Şi poate de aceea îmi este foarte dificil s-o fac, poate pentru că am foarte mult timp liber, sînt aproape de capul meu, ei îmi dau numai mâncare şi casă, cîtiva bani de buzunar (destui), celelalte nu există şi poate că ar fi trebuit să fie, la această vîrstă şi în aceşti ani atît de tulburi.

M-am înconjurat de cuvinte obscure, obişnuiesc să spun „sînt puţin tristă” sau „sînt puţin veselă”, toate le primesc puţin cite puţin, nu mi se dă totul niciodată şi doar nu doresc cine ştie ce.

Nici o veste de la Vladimir, mă sperie gîndul că poate a dispărut definitiv, nu cred, nu se poate să se întîmple asta, e mai ales nespus de greu să mă obişnuiesc cu gîndul că va trebui să trăiesc de una singură, să mă hrănesc, să mă adăpostesc, să mă apăr, să înţeleg.

Căci, fără îndoială, nu voi mai sta multă vreme aici, în această casă fără speranțe în care mă simt străină, nespus de străină, de parcă cineva m-ar fi luat de mină de pe stradă și m-ar fi azvîrlit aici între oamenii aceștia foarte proști și foarte încrezuți — ca pe o păpușă de cîrpe. Dar pe zi ce trece mă obișnuiesc cu gîndul că noi trebuie să iubim viața, ea niciodată nu ne va iubi, poate că odată o să fiu convinsă de toate astea, acum (încă) insist, numai pentru că simt că e bine, dar fără convingere.

În gînd mi se repetă impresii din alte ierni, la fel cu aceasta, într-o succesiune bizară și aproape patologică, dar nu mi-e frică, toate astea sînt urmările firești ale obișnuinței și ale timpului urît.

În această dimineață în care am ieșit cu gîndul ascuns de a mă întîlni cu Liebedich s-ar putea să se petreacă lucruri frumoase, tot așa de firesc însă, ar fi ca — mereu la fel — să mă întorc dezamăgită, netulburată în eșecurile mele, ca o ființă nespus de tristă și de optimistă.

Alături de mine, neauzit, Juji calcă zăpada moale după un ritual pe care mă bucur că l-a învățat, nu trebuie să mă deranjeze, mi-e silă să-i simt *corpul* (atît) alături de mine, a învățat asta la fel cum va mai învăța încă foarte multe lucruri care nu-i folosesc și nu i se potrivesc.

Ne plimbăm, cineva nu departe de noi ar putea să creadă că sîntem o tînără pereche de englezi, la obișnuita promenadă de dimineață, amîndoi sîntem îmbrăcați aproape de sus pînă jos în negru, cu deosebirea (poate neesențială) că eu am fața prelungită și palidă, iar el rotundă, butucănoasă, urîtă.

Îi propun, acum la întoarcere, să intrăm în cafenea, jubilează, știe că-i voi plăti consumația el neavînd bani, eu nu doresc decît să-l văd pe Liebedich, acum trebuie să fie acolo.

Intrăm, e puțină lume la ora aceasta de dimineață, un domn se uită curios la mine, fără să se ascundă, mirat că o fată a intrat aici, ce importanță are? lîngă geam, la o masă bătrînul Liebedich își bea cafeaua și citește ziarul.

Mi-e frică să mă uit într-acolo, Liebedich ar sesiza imediat că vreau să-l cunosc, nu pot să înțeleg ce se întîmplă cu mine atunci cînd doresc ceva, mi se ghicește pe față, poate din prea multă sinceritate, poate de poftă, da, desigur, dorința este aceea care se arată, nestăpînită, pe față.

Ne așezăm la o masă, chelnerul se apleacă zîmbind spre noi, Juji cu o voce hîrîită (ca să pară mai matur) comandă: „două cafele” și după un moment (celălalt a ajuns aproape de teighea) strigă tare și numele unei băuturi.

Zîmbesc, dar nu-i spun nimic, în această dimineață de iarnă ar putea să fie și el fericit, nenorocitul ăsta născut probabil dintr-o femeie chinuită și proastă și un bărbat gras și urît, nu are nici o șansă, mai tirziu, încetul cu încetul, o să fie azvîrlit undeva la marginea vieții, avem adesea nevoie de cerșetori și de nevoiași ca să ne

înduioșăm și să ne aducem aminte că totul e nesigur și că precis vom muri...

Masa noastră e așezată cam într-o parte, trebuie să întorc capul puțin ca să-l zăresc pe bătrîn, cu siguranță a înregistrat sosirea noastră dar nu o arată, pare a fi un om obișnuit să observe fără a fi observat, la intervale mari soarbe din ceașca largă, brodată cu o margine de aur.

Nu e prea bine îmbrăcat, aș putea spune chiar că e neglijent, cu toate astea are ceva în el care mie îmi dă un sentiment de siguranță, poate e foarte înțelept sau poate e numai foarte liniștit.

Au venit cafelele, în aceleași cești largi, cu marginea brodată în aur, e prima mea cafea băută într-un local, Agapia ar fi cel puțin surprinsă văzîndu-mă aici, ea care spera să mă ducă la mănăstire (e un fel de a vorbi), e bună (cafeaua), Juji satisfăcut soarbe dintr-un lichid galben-auriu și-mi spune ceva despre plăcerile unor asemenea momente petrecute în doi.

Îi accept aceste complimente și tatonări inofensive, am unele certitudini ale mele, deocamdată întîmpin oarecari dificultăți (sper, trecătoare), Juji nu mai vrea să-mi destăinuie stadiul relațiilor lui cu „doamna”.

Dar există totuși citeva indicii serioase (deși puține) care mă fac să cred că educația mea în domeniul „artelor frumoase” dă roade, Juji a început să-i spună doamnei *Cristina* (așa o cheamă), asta înseamnă foarte mult, așadar a mai îndrăznit, și pe lângă asta îi văd vorbindu-și foarte puțin, ea nu-l mai dăscălește, Colonelul vine rar pe acasă și atunci intră amîndoi într-o tăcere suspectă, să mai așteptăm.

Juji, deși îngust la minte, este totuși un ambițios, adesea forțază nota cu mine, încercînd să vadă care va fi reacția, indiferența mea din ultimele zile este aceea care l-a păcălit, i se pare că ar avea șanse.

Acum sînt însă preocupată de bătrîn, nu am — în asemenea momente — starea potrivită pentru a-l pune la punct, se va ivi fără îndoială o ocazie pentru asta, de ce să mă grăbesc? lucrurile trebuie să pară firești și poate că și sînt.

Liebedich a început să se uite la noi, nu înțeleg ce poate fi, schimbarea aceasta neașteptată de atitudine nu intra în vederile mele, Juji turuie ceva lângă urechea mea stîngă, se naște în mine dorința aceea de a strivi o muscă care te supără tocmai atunci cînd dorești să faci ceva important sau să te concentrezi, e enervant dar mă stăpînesc.

Chelnerul a venit la noi la masă, îmi spune că domnul acela de la geam (e Liebedich) ar vrea să-mi facă o schiță în creion, dacă binevoiesc să merg la masa lui, e pictor, își cere scuze și pleacă înțelegînd probabil din tăcerea mea că refuz.

Mă uit la Juji, care bilbiie ceva despre impertinența bătrînilor, dau din mîna, îi spun să stea acolo și mă ridic.

Sînt cîțiva pași pînă la masa lui, dar mie mi se pare că e mult mai mult, bătrînul mă așteaptă zîmbind și-mi strînge mîna fără să spună nimic.

A, scos de undeva un creion și o foaie albă de hîrtie, începe să tragă linii, încerc să iau o anumită poziție (vorbește, spune: Nu e neapărată nevoie") sînt cumva emoționată, poate din cauza situației neașteptate, într-un tîrziu rostește: „Am ceva să vă spun de la tatăl dvs., Vladimir”.

Îmi vine să-l string de gît pe bătrîn, să-l sărut și să-i azvîrl pălăria lui veche prin geam, în zăpadă, dar înțeleg că pot să fiu fericită și așa, simt că m-am înroșit, îngîn „De la Vladimir?”, el dă afirmativ din cap și asta îmi e de ajuns.

Înainte de orice sînt nespus de obosită, această jumătate de zi a fost foarte bogată în evenimente ale sufletului, Liebedich a rămas și după plecarea noastră la masa lui, poate a mai comandat o cafea (destul de nepotrivită la această oră de prînz), trecem strada și am și ajuns acasă (acasă la Colonel), eu string între degetele înmănușate foaia de hîrtie pe care bătrînul mi-a desenat chipul.

Așadar Vladimir trăiește, mai trăiește încă, asta e bine pentru el, poate pentru amîndoi deodată, eu mai trebuie să aștept încă, el nu poate veni aici, trăiește în continuare într-o maximă nesiguranță.

Domnul Liebedich va trebui să-i transmită tatei dorința mea de a fi împreună cu el, este prima oară cînd îi cer ceva și încă prin intermediul unui necunoscut, deși atît cît am stat împreună, am aflat cîte ceva despre el.

Nu e pictor cum credeam la început (și cum Juji mai crede încă) are o meserie care nu se potrivește cu înfățișarea lui exterioară, fotografii pe care i-am văzut și pe care i-am cunoscut pînă acum aveau ceva din ocupație în ochi și în degete, Liebedich pare mai degrabă preot sau călugăr, sau un personaj dintr-o carte foarte puțin interesantă, dar odihnitoare.

Fiind foarte inteligent reușește (nu-mi explic cum) să fie și un interlocutor foarte comod, acceptă cu un zîmbet orice afirmație iar cînd intervine pentru a nega vreuna o face într-un fel cu totul deosebit: expune contrariul uitînd parcă cele spuse de tine cu puțin timp înainte.

I-am spus cînd mă desena: „Domnule, eu vreau să fiu alături de tata”, el s-a uitat la mine ca la ceva peste măsură de curios: „Dumneata îl cunoști pe tatăl dumitale?”

Am răspuns da, cu toată hotărîrea și așteptîndu-mă ca el să spună că nu e așa, n-a făcut-o ci, pur și simplu, a spus:

— „E frumos. Dar deocamdată nu se poate. Așa cum probabil știi. Mai potrivit este ca deocamdată să nu intri în hora aceasta. Se joacă tare”, apoi iarăși a zîmbit.

Am tăcut amîndoi o vreme, el continua să aștearnă linii peste linii, le întretaia, la îngroșa, cu siguranță și cu calm, descoperînd încetul cu încetul pe cineva care semăna (destul de vag) cu mine.

Atunci mi-a spus: „N-o să prea semeni, d-ră, cu cea de aici dar eu sînt pictor de nevoie și fotograf de meserie. Dar e mai bine pentru amîndoi ca tînărul cu care ești la masă să rămînă totuși la convingerea că eu pictez”.

Am dat din cap foarte serioasă deși el părea că zîmbește, chiar cînd îmi spunea lucruri foarte serioase, mima ca și cum mi-ar fi spus ceva nemaipomenit de hazliu; privindu-ne cineva de departe ar fi avut certitudinea că ne spunem vorbe drăguțe și că ne amuzăm.

Am înțeles că e obișnuit să facă așa de obicei, probabil că era un conspirator, i-am și spus-o, a început să rîdă (dar cu adevărat) și m-a întrebat dacă știu ce este tatăl meu.

„Da știu, cum să nu știu? Tata probabil că e ilegalist, poate comunist — dar nu știu precis — am să aflu odată. Nu știu *pentru ce* face asta, dar probabil că face bine: este destul de deștept ca să se conducă singur și să gîndească singur. Dar obișnuiesc să spun conspirator pentru că așa-mi place. La fel cum îmi place să cred că acum, în aceste zile, toți sîntem, într-un fel, conspiratori. Gîndim mai mult și mai bine decît este permis”.

Liebedich fotografia s-a uitat atent la mine, mă încălzisem puțin și eram îmbujorată, mă așteptam să spună „bine” sau „Este într-adevăr așa cum spui”, dar nu, se vede că nu l-am ghicit pînă la capăt, a început să rîdă dintr-o dată și mi-a spus după o vreme, cînd redevenise serios: „Spui prostii. Multe prostii și încă cu glas tare. Ai putea să mai taci, din cînd în cînd și cu cît va fi mai des cu atît va fi mai bine”.

Niciunul din noi n-a mai spus nimic, era mai bine așa, apoi a vorbit el, numai el, povestind despre tata, lucruri bune și rele, vești noi, din care am învățat că va mai trece o vreme încă fără schimbări deosebite, dar că ea nu se va prelungi totuși la nesfîrșit.

Veștile cele mai importante îl privesc însă, cum nu mă așteptam, pe Colonel, acum știind cele pe care mi le-a spus fotografia Liebedich ar trebui să fiu într-o dispoziție deosebită, totuși sînt calmă și aproape indiferentă și mă bucur pentru asta, pentru că reușesc să mă detașez.

Colonelul a declarat la Notariat mai puțin de jumătate din suma pe care a luat-o de la mama și, așa cum spunea bătrînul, e mai mult ca sigur că eu nu voi mai vedea nici un ban.

Este bine deocamdată că mă întreține, de altfel nici nu se poate descotorosi de mine, tata există dar nu poate fi găsit, și ca rudă apropiată e obligat să se îngrijească de mine.

În casă e liniște și peste cîteva minute voi coborî la masă, în fața mea Juji, în dreapta Colonelul (dacă e venit), în stînga nevas-tă-sa, ca întotdeauna voi minca în tăcere, fără să întreb nimic, fără să doresc să mi se spună o vorbă bună (știu că ar fi nesîcîră), dar cel puțin azi am certitudinea că nu peste multă vreme voi părăsi acest oraș și acești oameni.

Colonelul n-a venit la masă, probabil sînt manevre sau a fost reținut cu alte treburî, ordinea la masă este schimbată și-mi pare bine că e așa, Juji stă în locul Colonelului și „doamna” drept în fața mea, el e neobrăzat stînd pe scaunul bărbatului și aș putea să pun mîna în foc că ei își țin picioarele lipite și conspiră în tăcere pentru o viitoare noapte în doi.

Pot să mă bucur puțin pentru asta, Juji a învățat așadar lecția, stînd amîndoi unul aproape de celălalt, el și nevasta Colonelului, par a fi doi monștri debili, uriți și comici, travestiți în oameni, abia stăpînindu-se să nu ridă ei înșiși de înfățișarea lor.

Urc din nou la mine în cameră, ei doi rămîn, nu mă întorc să-i privesc, știu că așteaptă să închid ușa, așa voi face, fără să știe Juji și „doamna” îmi dau o ușoară senzație de satisfacție în aceste clipe de tristețe.

Mă uit pe geam, bătrînul fotograf Liebedich a plecat, a rămas pe masă numai ceașca largă cu marginile tivite în aur și ziarul mototolit, dar s-ar putea să fi plecat de mai multă vreme, acum la ora prînzului localul e închis.

De cîteva zile nu mai ninge, uneori bate soarele și încetul cu încetul zăpada se topește, străzile sînt murdare și zidurile umede, e o iarnă pătată și cenușie, trăindu-și în aceste luni, în agonie, o existență care se apropie de sfîrșit.

Pe cine interesează însă toate astea, oamenii au treabă, foarte multă treabă, lucruri importante sau nu, obișnuite sau extraordinare.

Între ațiția, undeva, nu știu unde, tatăl meu, Vladimir, și această proaspătă și plăcută cunoștință care a fost pentru mine azi fotograful Liebedich vorbesc împreună, pun ceva la cale, și poate tata îl întreabă: „Te-ai uitat bine la ea? Cum arăta? Ce ți-a spus?”

Pământ curat ca visul

Sărut pământul pînă-n cerul ideii —
Cu forța destinului străbunii i-au scris
Istoria-n aripi, să suie prin viul
Nostru, drum liber în lumină deschis.

Orgă de foc memoriei niciodată trădate
Pentru cei ce jertfei i-au dat chip de dor
Să aprindă această zare a vieții —
Brațelor și tîmplei sfîntă lege de zbor.

Sferic strat pur al esenței, miez al firii
Trecînd din naștere în naștere, drum necurmat —
Te-nalță țara mea, pământ curat ca visul
În liber zbor de stea de foc, nimbat.

Sărut pământul pînă-n cerul ideii —
Cu forța destinului străbunii i-au scris
Istoria-n aripi, să suie prin viul
Nostru, drum liber în lumină deschis..

***Din marmură,
aer luminii***

Prieteni, din marmoră
Să dăm pururi luminii
Aer și trandafiri
De flacără sinelui grei —
Vis de zenit ne fie
Gîndul de ea în sîngele cuvintelor —
Pură cutremurare duhului ei.
Căci infinitului jertfă — lumina
Sapă cu sfinte aripi albastre
Templu sferic de gînd și de
Timplă a gîndului însuși
În firea faptelor noastre.
O, lege de drum a înaltului
Dăltuind în al dorului grai sărbătoare,
Ci fi-vei de-apururi, lumină,
Otravă de miere
Pămîntului acesta ce știe că-i vis
Cu aripi solare....

***Drum
întru
rodire
nouă***

Ingenunchez în cîmp și ascult
fierberea nepotolită de jos. Semnul
unui fior necunoscut
copleșește sîngele meu
risipindu-mi liniștea.
Voi rămîne anotimp lung
să-mi cern drum
întru rodire nouă. Puterile tale
fără seamăn vin și cuprind
ceasurile largi
ale acestui clopot verde
trezit lîngă setea pămîntului.

Ingenunchez în cîmp și surid
ca un copil descoperind în ochii
altui copil, soarele. Și ochii mei
se fac vinovați de iubire
Pasărea își așează cuib
pe ramul verde răsucit
din umărul meu. Mă simt

de o ființă ca tine și-ți rostesc
uimit numele, cum aș rosti o rugă
în zarea troiței —
crescută în cîmp, aici
de mării, neodihniții meșteri,
în așteptarea nunții ce va să vină.

TITU CONSTANTIN

ORDINUL

Cel condamnat mergea înainte, la patru sau cinci pași, călcînd absent peste pămîntul plin de crăpături. Celălalt, mai în urmă, mergea istovit și tăcea, privind mereu la proprii săi bocanci scîlțiați și plini de praf. Ziua era mocnită și vibra, strivindu-le umbrele.

— E arșită, spuse cel din urmă într-un tirziu. E secetă. Cine paștele mă-ții te-a pus să tragi? Ai făcut o gafă stupidă.

Cel condamnat tăcea, continuîndu-și mersul său încet. Intr-adevăr, o arșită cumplită închingase tot văzduhul iar pe jos, la picioarele lor, șerpi lucitori de foc se zvîrcoleau însetați și scoteau șuierări slabe, sîsiite. Soarele îi privea cu ochiul său roșu, dureros, și înțepenit. Cîmpia era uscată și cenușie.

— E treaba ta că ai făcut-o, reluă tot cel din urmă. Înseamnă că toată ființa ta te-a împins zi și noapte la gestul ăla care mă înfioară și, în cele din urmă, nu te-ai mai putut împotrivi și ai ascultat-o. E treaba ta. Poate că astfel ți-ai dovedit chiar ție că poți, că ești în stare să faci ceva, adică orice, spre a te crede ușurat și eliberat.

Tăcu, se opri pentru o clipă și-și săltă arma care îl apăsa, apoi porni din nou în urma lui, spunînd:

— Te privește. Eu n-am nici timp și nici vreun interes anume ca să fac judecata lucidă a comportării tale. După cum poți să-ți dai foarte bine seama, eu nu am a-ți spune decît că, foarte curînd, trupul tău va zace mort pe cîmpia asta împietrită. Privește cît de stearpă și de cenușie a ajuns cîmpia aceasta pe care se va prăbuși în curînd trupul tău încă destul de tînăr. Eu n-am ce să fac în plus. Tu știi tot atît de bine ce înseamnă un ordin, așa că înțelegi perfect că n-am să pot face nimic mai mult decît să duc arma asta la ochi și să trag.

Se opri pentru a doua oară și-și săltă pe umăr arma care îi cădea. Cel condamnat continua să meargă în tăcere.

— Cred că situația în care ne aflăm îți îngăduie să faci cît de cît deosebirea între ceea ce face un călău și ceea ce sînt eu nevoit

să fac. La urma urmelor, legile frontului oricât de neobișnuite ar fi, au doza lor de acoperire. N-o să te am pe conștiință, n-am nici o grijă. Aștept să ajungem la locul indicat și acolo am să duc arma asta la ochi și am să trag și am să mă întorc liniștit înapoi. Am să străbat încă odată cîmpul acesta distrus de soare și am să mă întorc și asta o să fie tot.

Prinsă între stîlpii albicioși ai văzduhului, arșița se zbătea cu durere. Nici o filfiire de aripă sau de vînt nu o înfiora și nu le mîngîia chipurile golite de apă. Cel din urmă se oprea din cînd în cînd și-și sălta arma pe umăr; arma îl apăsa, îi apăsa tot mai nemilos umărul său slab, ciolănos, împingîndu-l spre pămînt. Mergea un timp ușurat și din nou se oprea și ridica, cu gesturi istovite, arma grea de oțel. Apoi, nemaiputînd, sprijini patul armei cu o mînă și mergea așa, în urma celui alt, vorbind:

— E arșiță. Ar trebui niște apă. Niciun pîriu văd că nu trece peste cîmpia asta de piatră. Arșița te înmoaie; trupul se golește de apă și te clatini, te ofilești și te usuci; ar trebui niște apă! Văd că distanța dintre noi se mărește mereu; oare nu mai pot eu să merg, sau tu grăbești pasul?! Ar trebui să știu precis căreia dintre aceste două cauze se datorește distanțarea noastră. E drept că mă doare umărul, mă dor spatele. Eu nici nu sînt destul de tare ca să pot rezista unui astfel de drum.... Hei!, ar trebui să încetinești pasul! Ar trebui să te oprești, chiar, pentru un timp scurt, spre a putea reface distanța dintrei noi. E și foarte cald, cred că recunoști. E secetă. Fii sigur că acest cîmp trebuia să fie acoperit cu ceva verde. Omule, cu orice. Chiar și cu bălării, chiar și cu lemnul ciinelui să fi fost acoperit și tot era altceva. Dar e uscat, e împietrit... Nu cred c-ai luat-o înainte, n-ai cum. M-am înșelat. Distanța dintre noi va rămîne întotdeauna aceeași pentru că sîntem legați de aceeași soartă; nu de aceeași soartă, de aceeași funie. N-ai cum să te îndepărtezi. Aici e vorba de legea vidului, pe care n-am cum să ți-o explic pentru că n-ai cum s-o înțelegi. Vreau să spun că, neputîndu-mă coborî la nivelul tău de percepție, nu te pot urca pe tine pînă la al meu. Soarta ți-e pecetluită și eu n-am ce să-ți fac. N-am votat eu legea. Și dacă n-am nici un fel de amestec, n-am nici remușcări, ești de acord. Din moment ce ai fost în stare de ceea ce ai fost, desigur că ai avut de a face și cu remușcările, așa că putem sta de vorbă. Și să știi că atitudinea pe care văd că ai luat-o nu-mi spune absolut nimic. Adică nu mă obligă la nimic. Sigur că pășind înspre locul execuției ești năpădit de fel de fel de tulburări, de complexe și chiar de impulsuri. Poate că numai gîndul zădărniceii te mai oprește de la încercarea disperată de a te arunca asupra mea în speranța de a mă sugruma sau chiar de a-mi lua arma, cu forța, și de a fugi, apoi, oarecum liber, peste cîmpul ăsta distrus de arșiță. Înțeleg. Sau, poate, o luciditate. Cred că în răstimpul cît am stat împreună te-ai convins de abilitatea cu care știu să minuiesc o armă și îți dai seama că cel mai neînsemnat gest sau semn de împotrivire sau răzvrătire pe care l-ai face, îmi dă dreptul la orice. Poate

că de aceea am și fost ales tocmai eu ; poate că, la pericolul pe care s-a crezut sau se crede că îl prezinți, trebuia o mină sigură, ca a mea, care să te lichideze. N-o lua înainte, n-ai nici o șansă. Pentru tine totul a luat sfârșit încă din ceasul când s-a rostit condamnarea și ceea ce faci acum nu-i decît plimbarea stupidă dinaintea morții.

Aș putea să te lichidez chiar aici, în mijlocul pustietății acesteia, continuă el după o tăcere scurtă, și fii sigur că nici păsările cerului nu te-ar putea găsi; adică n-ai mai fi în stare nici măcar să hrănești niște ființe nevinovate, ci te-ar usca soarele ăsta care uite-l cum se năspustește! Te-ar topi.

Apoi tăcu din nou. Mersul lui devenea din ce în ce mai greoi. Il apăsau tot mai tare ranița și arma, gribovindu-i spatele. Cerul era lăptos și încremenit, iar astrul roșu de pe el părea o spărtură înspăimîntătoare prin care focul se scurgea asupra pămîntului, amenințînd să-l distrugă. Cel condamnat mergea în tăcere, privind mereu înainte.

— Aș putea să te lichidez, oricînd, reluă cel din urmă, care gîfîia. Dar n-am voie. N-am voie. Legile frontului n-au portite. E drept că aș putea spune că m-ai atacat, dar crede-mă că n-am nici un chef să mă complic. Și mai este ceva. După cum observi, sîntem singuri în mijlocul acestui cîmp ars. Văd că e o liniște profundă, totul pare mort. Pînă și furnicile au dispărut, pînă și gîndacii...

Și dacă, totuși, e altfel? Dacă vietățile acestea mici și mari s-au înfundat în pămînt și caută, muribunde, stropul de apă care le-ar salva? Dacă ele răscolesc acum cu demență acest cîmp, acest șes, unele murînd înainte de a-și uda labelle anchilozate, și altele încă mai săpînd cu rîvnă, adîncindu-se? Dacă pînă și păsările cerului, îngrozite de ochiul acesta neobișnuit al soarelui, s-au prăbușit și zac, una cu pămîntul, țîpînd în toată făptura lor amorțită și ținîndu-și ciocurile deschise în așteptarea lor instinctuală. Poți să-mi dovedești contrariul? Și dacă bufnitura armei le sperie deodată și, înfricoșate, ies la suprafața pămîntului și ne înconjoară? Închipuie-ți ce ar fi ca înaintea noastră să apară deodată turme întregi de șoareci, iar deasupra noastră — stoluri nesfîrșite de păsări să se rotească și să ne dea lîrcoale! Și totul într-o amețeală și o greață. Închipuie-ți șoarecii ăia amețiți de sete, cum ar umple cîmpul iar tu și eu să călcăm peste ei și să-i lățim și ei să nu mai poată nici măcar să chițcăie! Și, doamne, cît ar trebui pentru repunerea ordinii! E greu de presupus așa ceva, însă nu-i exclus.

Se porni un vînt slab. Nu era o adiere ci, incendiate, masele de aer se mișcau lin, căutîndu-și un loc.

Omul cel din urmă tăcuse. Mergea anevoie, gîfîind acum, și fruntea lui osoasă se acoperise cu picături murdare de sudoare care se rostogoleau neputincioase ca și el. Innădușit, își deschiesea gulerul de la uniformă și i se părea că valuri răcoritoare de aer îi îmbrățișează pieptul și i-l mîngîie. Greutatea raniței și a armei îl apăsa din ce în ce mai tare, tăindu-i umărul.

Au tăcut un timp lung, amîndoi. Înaintarea prin cîmpie devenea tot mai greoaie. Largi crăpături se iveau înaintea lor ca niște guri deformate de rinjet, peste care păseau absenți. Nu exista nici un drum și nici o cărare care să-i conducă și, astfel, erau nevoiți să înainteze la întîmplare, ghidindu-se numai după conturul dealului care se apropia.

Dealul nu era prea înalt. Era, mai bine zis, o colină lipsită de orice fel de vegetație, pe care trebuiau s-o urce spre a ajunge la locul unde urma să se execute sentința.

Era liniște. Se părea că frontul se îndepărtase dintr-o dată și lăsase în urmă tăcerea aceea adîncă și grea care, contopită cu teroarea astrului neobișnuit, apăsa asupra pămîntului. Se auzeau numai pașii lor, rari. Și se bănuiau, se știau pașii nesfirșiți, și glasurile nesfîrșite ale celor morți și lăsați în urmă. . .

Cel condamnat mergea cu absență, privind înainte. Pe fața lui nu se putea citi nimic, decît un aer de inefabilă dispoziție și demnitate care părea că îl învăluie. Își ținea mîinile în buzunare. Conform regulamentului i se luase centura și șireturile și asta îi dădea o oarecare libertate a mișcărilor.

Cînd au ajuns la poalele colinei, cel din urmă a strigat.

— N-o lua înainte! Panta va fi destul de greu de urcat. Încetinește pasul.

N-a încetinit pasul, ci continua să meargă cu aceeași înverșunare, în sus, chiar pe pantă și, în urma lui, la mulți pași în urma lui, s-a auzit cel de al doilea strigăt :

— Oprește-te! N-ai cum să te urci singur, n-ai voie. Trebuie să ajungem amîndoi sus. Oprește-te !

Nu se oprea, ci continua să urce cu același calm, cu aceeași absență și, în urma lui, celălalt făcea pașii mari, gîfîind sub apăsarea tot mai nemiloasă a armei și a raniței. Și a strigat iar :

— N-ai voie ! Omule, vorbesc clar. N-ai voie !

Furat de voluptatea urcușului, cel condamnat păsea cu același calm peste pămîntul sterp, peste pămîntul distrus de arșită. Acum fluiera. Și era aerul echivoc care îi învăluisese pe amîndoi, apropiindu-i și îndepărtîndu-i, din nou apropiindu-i și îndepărtîndu-i și apropiindu-i cu perversitate și îndepărtîndu-i din nou, dureros și brutal, în mijlocul și de desubtul și deasupra acelei mari neputințe și incertitudini.

S-a auzit din nou strigătul.

— N-ai voie ! Oprește-te ! . . .

Pe cel din urmă îl apăsa tot mai nemilos greutatea armei și a raniței din spate. Mica lopată de la șold pe care n-o simțise pînă atunci, prinse a se îngreua, trăgîndu-l în jos.

Eu vorbesc, reluă el din nou. Eu hotărăsc ! Ar trebui să nu te joci cu nervii mei. Spuneam că urcăm împreună. Vom sta un timp și ne vom odihni, după care continuăm. E drept că panta nu-i chiar atît de mare, însă drumul pînă aici a fost lung ; a lipsit și apa. Cred că îți dai seama că am mers mai mult de patru ceasuri prin arșita și pustietatea aceasta. Poate dacă întîlneam pe cineva, se schimbau lucrurile. Va trebui să te oprești acum. N-o să stăm jos decît atît cît

va trebui să ne refacem puțin forțele spre a putea ajunge sus. Îmi pare rău că sus are să se petreacă ceea ce are să se petreacă, dar asta e altă chestiune. Mă doare capul să știi. Ție nu-ți pasă, n-ai nici o greutate, dar cred că-ți amintești cât cîntărește *zebeul* ăsta; și ranița. Să ne oprim! Stăm, răsuflăm și pornim iar. În definitiv sintem supuși aceluiași ordin, așa că n-ai de ce să fii supărat pe mine. E drept că vei muri direct din mîna mea, iată, din mîna asta a mea, dar n-am ce să fac. Putea să se întîmple și invers, este? E o adevărată porcărie, dar n-ai cum să ieși. O să stăm jos.

Își săltă cu mîna patul lucios al armei care-i atîrna. Umărul îi înțepenise și atunci se opri pentru o clipă, coborî atît ranița cît și arma și le luă în mînă. Mergea așa, cu ele în mînă, trăgîndu-le după el cu greutate și strigînd :

— Să stăm! N-ai voie să ajungi sus înaintea mea. Eu ordon! Nu-i mult pînă sus, însă trebuie să ajungem împreună. E greu echipamentul, e grea arma... și trebuie să le duc. Oprește-te! Pe tine nu te apasă nimic și-ți convine să urci fără pauză. Pe tine nu te apasă decît moartea, dar văd că greutatea ei îți lasă destul curaj și destulă forță ca să poți urca. Ne oprim! Întoarce capul și vezi cum tirăsc echipamentul, cum neputința aceasta m-a făcut să calc, de cîteva clipe, regulamentul; dar nu pot să-l lepăd. Este undeva o limită peste care nu poți trece decît murind. Ne oprim! Răsuflăm un timp și apoi reluăm. Trebuie să-mi aranjez ținuta, trebuie să-mi pun arma normal, îți dai seama. Trebuie să merg drept. Ne oprim. Regulamentul îmi permite să fac oricîte pauze poftesc, dar eu nu „poftesc”, eu mă opresc numai în clipa cînd nu mai am forță să continui.

Răcnea. Își tira după el ranița și arma și înainta într-un mers gîfîit, sfîrșit, vrînd cu ardoare să se prăbușească, să geamă, cu tot trupul întins pe pămînt, dar se zvîrlea încă odată înainte, pe urmele celuiilalt, și încă odată se simțea întrecut și învins și striga :

— Ce vrei să faci? N-ai cum să te sustragi unui ordin, n-ai dreptul să te sustragi unui ordin. Și n-ai nici o șansă. Omule, n-ai absolut nici o șansă pentru că împrejurul nostru se află cordonul drastic al legii; imposibil să treci pe sub el sau peste el. E stupid ceea ce faci. Poate vrei să te distrezi, dar e păcat și e și riscant; mai ales riscant. E drept că mă simt destul de slăbit din cauza drumului, însă te sfătuiesc să nu te joci. Trebuie să stăm jos. Poți să stai acolo, unde te afli, iar eu voi sta aici. Nu mai face nici un pas înainte!

Se tira în urma lui, smulgîndu-se înversunat și răcnind, tirînd arma care suna peste bolovani, avertizînd și prăbușindu-se, apoi, și luînd în palme așchii din pămîntul pîrjolit.

Stătea întins pe pămînt, privind înspre culme și văzîndu-l pe cel condamnat mergînd în sus, cu aceeași absență.

DIM. RACHICI

Rațiunea noastră de a fi

Patria mea — Nemurire,
Dor radiind din privire,
Pod de-argint între noapte și zi,
Rațiunea noastră de-a fi !

Ploaia cînd intră-n pămînt,
Murmură numele-ți sfînt ;
Vîntul trecînd pe coline
Spune de tine
Și-ți duce cîntul departe, departe —
Dragostea mea fără moarte.

AUREL BUTNARU

Început

Din fruct rotund cădem semințe-n lut
Și lună răsărim de raze-n floare.
Pesemne din izvoare ne-am născut,
Cu drumul lor avînd asemănare.

Spre rădăcina trupului bărbat
Dăm la o parte lespezi de morminte
Cu sufletul și cugetu-mpăcat
De pacea veșnică din oseminte.

Impărătești coroane au rămas
Comori albastre-n veacurile multe,,
Fluid ecou în fiecare glas,
Orgă, pădurea tainic să-l asculte.

La masa umbrelor de voievozi
Oștiri viteze lasă sînge-n vatră,
Pe lira anonimilor rapsozi,
Și piatra-i inimă în altă piatră.

Cădem semințe-n lut din fruct rotund
Și lună răsărim de raze-n floare
Pămîntul meu și munții mei răspund
Și clipele devin nemuritoare.

Nunta

Cineva a muls stelele în șipotul serii...
Fecioarele mele de soare, de lut
aici au crescut.

Azurul, pământul,
ploaia plinsă, vântul
ascultă, scripcare,
chiotul de nuntă,
de trei zile-ascultă.

Feciorii, bujorii,
bălane codane-n coloane
din noapte fac zi,
din ziuă fac noapte.

Aici, la nuntit
pomii, iederi cîntătoare,
păsări au venit
din cer, de pe apă
horile să-nceapă.

Aici au crescut
bărbații mei de soare, de lut
în laptele stelelor din șipotul serii.

GEORGETA EFTIMIE

Obîrşie

Ne-am născut aici, la gurile Dunării,
Lîngă Carpații cu limpezimi tîrzii,
Pe un pămînt solar
Cu iarbă de vis din hotar în hotar
Și nu arar bîntuit de furtuni ;
Căpcăuni —
De ne-au scrijelat altarul sfînt al porții
Și-au băut amarul din potirul morții.

Ne-am născut aici, pe un pămînt solar,
Unde din hotar în hotar
În dimineți de mai s-a aprins
Viul luceafăr peste cerul meu necuprins.
Anii lui s-au rotunjit în cunună,
Peste cîmpii și file de istorie,
Peste vatra străbună,
Și peste comunistele zile de glorie.

CONST. DROPU

DIMENSIUNILE ISTORICE ALE UNEI EXPERIENȚE CREATOARE

Retrospectiva pe care o prilejuiește apropiata aniversare a gloriosului semicentenar al partidului aduce, în planul prezentului, nu numai bilanțul proceselor transformatoare din viața poporului nostru, ci și demersul sintetizator al drumului parcurs, al experienței acumulate în lupta pentru prefacerea revoluționară a societății românești.

În aceste zile, purtind însemnele pregătirii unei sărbători care este nu numai națională ci și personală a fiecăruia dintre noi, istoria are acel tîlc adînc pe care îl dădea Nicolae Bălcescu numind-o „cea dintîi carte a unei națiuni”, în care se citesc, cuprinse într-un tot, trecutul, prezentul și viitorul său. Niciodată în istoria de două ori milenară nu a avut poporul român conștiința limpede și unanimă pe care o are în anii noștri că este făuritorul propriei sale imagini, niciodată vastele, inepuizabilele resurse de energie materială și spirituală ale poporului nu au fost concentrate într-un unic focar, așa cum se întîmplă în zilele noastre, pentru că niciodată în fruntea sa nu s-a aflat o forță care să întruchipeze ea însăși gîndirea și voința poporului, expresia celor mai înaripate și mai îndrăznețe gînduri și simțăminte ale națiunii — așa cum este Partidul Comunist Român. „Ieșit din muncă, din durere, din suferință, luptă și singe, ieșit din uzina istovitoare, din ingenunchierea săteanului în țărînă, din idei și concepții întregi, nu din fărîmături și pleavă” — cum scria Tudor Arghezi — partidul nostru își îndeplinește în chip exemplar misiunea încredințată de istorie: aceea de a făuri pe acest pămînt orînduirea socialistă, de a ridica astfel România pe treptele cele mai înalte ale progresului și civilizației.

Surghiunit din viața publică legală timp de două decenii, trecut prin focul celor mai dure represii și încercări, Partidul Comunist Român a deprins din experiența acumulată, din succese dar și din greșeli, arta de a conjuga fermitatea de clasă cu suplețea politică pentru a uni forțele sociale apte să se antreneze într-un front larg, pe făgașul mișcării istorice, spre realizarea intereselor vitale ale poporului. El a dovedit prin consecvența principiilor și idealurilor sale revoluționare, prin faptele

sale, că este singura forță politică din România capabilă să-și asume răspunderea conducerii țării. Comuniștii nu au ajuns să guverneze România nici prin „grația lui Dumnezeu”, nici prin decret. Rolul conducător al partidului s-a făurit, s-a afirmat și întărit în focul bătăliilor de clasă, în anii revoluției și construcției noii societăți. Comuniștii au cîștigat pas cu pas, mințile și inimile oamenilor; poporul i-a ales pentru că pe steagul său de luptă partidul comunist a înscris idealurile la care au visat în veac cele mai luminoase minți, cele mai generoase inimi ale pămîntului de la Carpați și Dunăre.

Se împlinesc 50 de ani de la înființarea Partidului Comunist Român. De atunci, secvență cu secvență, derularea retrospectivă a istoriei relevă imaginile lanțului de procese și evenimente care, în desfășurarea lor unitară și neîntreruptă, mărturisesc nu numai uriașul progres făcut de națiunea română spre situarea pe un loc înaintat în conclavul popoarelor, ci și eficiența politicii partidului care a putut determina asemenea transformări radicale în viața societății noastre. Explicația rezidă în laborioasa activitate teoretică desfășurată de partidul comunist pentru rezolvarea unor probleme specifice ale revoluției din România. Eliberarea țării de dominația străină, smulgerea ei din starea de subdezvoltare, plasarea ei pe orbita progresului, redarea demnității sale naționale, ar fi fost de neconceput fără „uriașul său efort de gîndire **politică** — strategică și tactică, **economică**-organizatoare și planificatoare, **filozofică**-sintetizatoare și prospectivă, **etică**-apreciativă și normativă”¹.

Marile prefaceri și realizări care au schimbat înfățișarea României moderne au fost posibile, înainte de toate, datorită preocupării partidului de a aplica creator adevărurile generale ale teoriei marxist-leniniste la condițiile țării noastre, la particularitățile fiecărei etape a dezvoltării societății. Această orientare a conferit și conferă întregii activități a partidului nostru un spirit profund creator, curaj înnoitor și originalitate în soluțiile pe care le-a elaborat. Eforturile sale de creație originală realizează astfel sinteza dintre principiile fundamentale ale teoriei revoluționare și cerințele particulare proprii țării noastre în lumina raportului dintre general și particular, dintre național și internațional în procesul revoluției. Făcînd o comparație, am putea spune că, după cum într-un oraș casele se deosebesc prin modul în care au fost concepute și realizate, prin elemente arhitecturale proprii, tot așa în configurația țărilor sistemului mondial socialist, edificiul socialist al României poartă amprenta arhitecturii sale — Partidul Comunist Român, a constructorului său — poporul român. Ceea ce se impune a fi relevat din acest punct de vedere este atenția acordată cunoașterii aprofundate a realităților țării. Nu de puține ori, partidul nostru a subliniat că ar fi sterilă încercarea de a se căuta răspunsuri și soluții la problemele pe care le ridică viața generațiilor de azi, fenomenele inedite ale epocii noastre, în citate potrivite condițiilor de acum cincizeci sau o sută de ani. Operele clasicilor marxism-leninismului oferă desigur ghidul teoretic, metoda de cercetare, dar răspunsuri și soluții viabile la problemele prezentului României, ale epocii actuale, putem găsi numai prin analiza atentă a proceselor ce au loc în economie, în viața socială, politică, culturală din țara noastră, prin studierea experienței celorlalte țări socialiste, prin asimilarea cuceririlor avansate ale gîndirii umane contemporane. „Studiînd învățătura lui Marx-Engels-Lenin și străduindu-ne să o aplicăm — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să avem permanent în vedere condițiile concrete, istorice, sociale, naționale în care trăim. Numai așa vom putea trage concluzii juste teoretice și practice pentru lupta revoluționară, pentru făurirea noii orînduiri, numai așa vom putea acționa atît în concordanță cu legile generale ale dezvoltării sociale, cît și cu viața. Partidul comunist nu trebuie să se cramponeze de trecut, de legități care au acționat într-o altă perioadă și în alte condiții istorice, de așa-zisele adevăruri absolute elaborate odată pentru totdeauna. Cu adevărat obligatoriu este ceea ce, în condițiile concret-istorice de astăzi, din fiecare țară, contribuie la progres, la

¹ Petru Pînzaru: „Energia intelectuală a partidului”, revista „Contemporanul” nr. 33 (1190) din 15 august 1969.

mersul înainte al societății socialiste, al socialismului în general¹. Și viața a confirmat deplinătatea acestor adevăruri. Realizările României contemporane sînt indisolubil legate de orientarea fermă inspirată de partid către cunoașterea aprofundată și luarea în seamă a realității. De fapt, din întreaga istorie semicentenară a partidului nostru, se degajă concluzia că analiza științifică a condițiilor social-economice și istorice concrete, aprecierea lor cu judecata proprie sînt o condiție sine qua non pentru elaborarea unei politici juste, pentru mobilizarea maselor sub steagul acestei politici. Luptele muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, ca să ne referim la fapte istorice, au dovedit că tactica partidului, lozincile sale de luptă au dat rezultatele scontate fiindcă au reflectat interesele clasei muncitoare, au sesizat situația concretă, raportul forțelor de clasă. Și tot istoria partidului nostru arată că răspunderea pentru elaborarea politicii, interne și internaționale, aparține numai partidului din țara respectivă care cunoaște cel mai bine realitățile țării. Efortul de a-și elabora în acest fel politica, de a întreprinde căutări stăruitoare, de a elabora soluții proprii pentru condițiile și situațiile aflate în continuă schimbare, apare tot mai pregnant de-a lungul istoriei partidului nostru, fiind în direct raport cu maturizarea sa. O strălucită ilustrare a capacității partidului nostru de a acționa creator, pe baza principiilor marxist-leniniste, de a elabora și înfăptui o strategie și o tactică izvorite din realitățile țării, reprezintă, fără îndoială, pregătirea și înfăptuirea insurecției din august 1944, ca și întreaga desfășurare a revoluției populare căreia i-a marcat începutul. Prin specificul împrejurărilor în care s-a declanșat, prin desfășurarea și modalitățile de înfăptuire, prin caracteristicile etapelor sale succesive, prin evoluția raporturilor între forțele politice și configurația claselor și categoriilor sociale care au participat la realizarea obiectivelor stabilite de partidul comunist, revoluția populară din România — de altfel, singura țară în care o asemenea revoluție a avut loc în condițiile existenței unui regim monarhic — a contribuit la îmbogățirea tezaurului comun al teoriei și practicii mișcării revoluționare mondiale.

Istoria partidului nostru demonstrează necesitatea de a ține seama în aplicarea principiilor generale ale marxism-leninismului, nu numai în condițiile existente în momentul dat, dar și de dinamica lor, de schimbările survenite. Cuiva înclinat să rămînă la suprafața lucrurilor ar putea să i se pară că partidul comunist, care ani îndelungați a demascat fără cruțare instituția monarhiei, a săvîrșit o abatere de la propriile principii acceptînd menținerea acesteia după instaurarea guvernului Dr. Petru Groza, ba chiar coexistența ei cu puterea populară, în pofida „grevei regale”. De fapt, această situație proprie, prelungită pînă la 30 decembrie 1947, a fost acceptată de partid în urma unei analize realiste a raporturilor între forțele de clasă și politice în momentul respectiv. Întărirea puterii populare, schimbarea raportului de forță în favoarea clasei muncitoare, izolarea tot mai accentuată și discreditarea forțelor reacționare au creat acele condiții care au permis partidului să-și modifice tactica și să treacă la înlăturarea monarhiei, fără convulsii sociale, netezindu-se astfel drumul proclamării Republicii Populare, înfăptuirii sarcinilor etapei socialiste a revoluției.

În condițiile favorabile ale noii etape, în focul asprelor bătălii pentru trecerea la socialism, partidul comunist, zădărnîcind împotrivirea îndrîjită a unor lideri social-democrați de dreapta și eliberîndu-se de propriile tendințe de sectarism și exclusivism, a depus eforturi stăruitoare pentru făurirea deplinei unități politice și organizatorice a clasei muncitoare. Unificarea celor două partide muncitorești — P.C.R. și P.S.D. — la istoricul congres din februarie 1948, pe baza ideologiei marxist-leniniste, a reprezentat încununarea firească a celui proces început cu mulți ani în urmă și pe parcursul căruia un moment hotărîtor l-a marcat închegarea Frontului Unic Muncitoresc — nucelul ulterioarei largi coaliții patriotice, antifasciste și anti-hitleriste care, sub conducerea comuniștilor, a schimbat în august 1944 cursul istoriei noastre. România a devenit una dintre primele țări din lume în care uni-

¹ Nicolae Ceaușescu, România pe drumul construcției socialiste multilateral dezvoltate, vol. 4. Ed. pol., București, 1970, p. 785.

tatea politico-organizatorică a clasei muncitoare a devenit un fapt. Experiența noastră proprie a demonstrat astfel că unitatea de acțiune, frontul unic, pot să se dezvolte și să atingă acea treaptă superioară, care face posibilă și necesară realizarea unității organizatorice, pe baze principiale.

Este, desigur, în afara oricărei îndoieli, propria noastră experiență fiind o confirmare în acest sens, că făurirea socialismului presupune, necesarmente, luarea în considerare a cerințelor unor legități fundamentale în care își găsesc expresia necesitățile obiective majore, general valabile, ale progresului social. Ca și în alte țări, și la noi edificarea noii orînduiri nu ar fi fost cu puțință fără cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare și aliații săi, înlocuirea proprietății capitaliste cu proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și desființarea, pe această bază, a exploatării omului de către om, făurirea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale, crearea noii suprastructuri politice și ideologice, a culturii socialiste, întărirea statului socialist și dezvoltarea democrației, creșterea rolului conducător al partidului ș.a. Misiunea Partidului Comunist Român nu s-a redus însă și nu se reduce la simpla transpunere a legilor generale ale revoluției și construcției socialiste în practica socială, iar însemnătatea experienței noastre socialiste nu rezidă doar în faptul că ea confirmă, verifică adevărul acestor legi. Procesele care compun întreaga operă de edificare a socialismului în România, vădesc stăruința cu care P.C.R. pe baza principiilor marxism-leninismului, a legităților generale ale revoluției și construcției socialismului, a elaborat și înfăptuit o politică unitară, izvorită din cerințele vieții, care a dat răspunsuri viabile problemelor nodale economice, culturale și organizatorice ce se aflau în fața sa.

Practica noastră — ca și a altor țări socialiste — atestă că pentru țările angajate pe calea noii orînduiri, fără a fi atins în prealabil un nivel înalt de dezvoltare a forțelor de producție, edificarea unei economii moderne depinde, în primul plan, de industrializarea lor — unica soluție aptă să le asigure plasarea pe orbita progresului. Industrializarea României poartă amprenta particularităților sale istorice determinate de nivelul moștenit de la vechea orînduire, de resursele ei naturale și de muncă, precum și de existența sistemului mondial socialist. Ea se distinge prin ritmul înalt și susținut de creștere a producției industriale, realizat în condițiile diversificării intense a ramurilor și subramurilor industriei, prin dinamismul deosebit al industriei construcțiilor de mașini, chimiei, metalurgiei, energiei — definitorii pentru profilul unei economii moderne — prin valorificarea complexă a bogățiilor naturale ale țării, prin îmbunătățirea repartizării teritoriale a forțelor de producție. În spiritul directivelor Congreselor IX și X ale partidului, în anii din urmă accentul s-a deplasat pe modernizarea structurilor economice, pe aspectele calitative, pe factorii intensivi ai dezvoltării, ceea ce a conferit industriei românești noi potențe, un grad sporit de eficiență. Experiența României oferă prin ea însăși o lecție al cărei conținut constă în înțelegerea faptului că principala sursă a dezvoltării industriei o constituie realizarea unei rate înalte a acumulării, înfăptuirea unui amplu program de investiții, eforturile proprii ale popoului îndreptate spre fructificarea maximă a resurselor interne, aceasta fiind calea cea mai sigură pentru ținerea cadencei cu progresul pe plan mondial al științei și tehnicii.

Enunțată printre legitățile construcției noii orînduiri trecerea agriculturii pe baze socialiste a întrunit la noi o seamă de particularități determinate de specificul satului românesc. Existența unui mare număr de gospodării țărănești mici și mijlocii, cu o productivitate redusă, a impus efectuarea transformării socialiste a agriculturii, ca un proces treptat, care a îmbinat asigurarea bazei tehnico-materiale necesare modernizării acestei ramuri cu convingerea țăranimii asupra avantajelor marii gospodării socialiste, cu folosirea pe scară largă a formelor simple și mai ales intermediare de asociere în muncă a țăranimii, fără a se recurge la naționalizarea pământului. O rezolvare originală a asigurat partidul nostru problemelor specifice ale țăranilor înstăriți, categorie față de care a dus o politică de îngrijire a posibilităților ei de exploatare și apoi de atragere pe drumul cooperativizării. De unanimitate recunoaștere și apreciere s-a bucurat faptul că așezarea pe noile baze a satului românesc a fost însoțită de creșterea sistematică a producției agri-

cole, ceea ce a dovedit inconsistența acelor teorii potrivit cărora cooperativizarea agriculturii ar fi inevitabil însoțită de perturbarea, de scăderea producției agricole. Se impune sublinierii faptul că în politica sa agrară, partidul nostru pornește de la concepția că transformarea relațiilor de producție la sate reprezintă abia începutul operei de făurire a unei agriculturi socialiste puternice, moderne. Valorificarea superiorității noilor relații de producție în agricultură presupune eforturi materiale și financiare susținute pentru crearea unei agriculturi intensive cu o înaltă productivitate socială. Pe această direcție se înscriu recentele măsuri luate de conducerea partidului, programele naționale de perspectivă pentru dezvoltarea zootehnicii, pentru gospodărirea rațională a resurselor de apă, extinderea irigațiilor, combaterea eroziunii solului — domenii dintre cele mai importante, pentru progresul agriculturii noastre socialiste.

Evoluția economică a României care, pornind de la un nivel foarte scăzut, a reușit să atingă un prodigios avânt, ajungând la un ritm de dezvoltare constant printre cele mai ridicate din lume, a stîrnit un interes tot mai larg pe meridianele lumii. Reflex al acestui interes, publicația italiană „Il calendario del popolo” a dedicat nu de mult un număr țării noastre despre care arată, între altele, că „își accelerează ascensiunea spre primele locuri, printre națiunile cele mai industrializate din lume, fără să negligeze însă agricultura, căreia îi consacră o parte importantă din efortul complex pentru construirea socialismului, adeseori găsind soluții originale diferitelor probleme”.

La confluența a două decenii într-un moment în care am încheiat un cincinal și începem altul nou, cînd apropiata aniversare a semicentenarului partidului ne obligă a ne supune conștiința unui exigent examen, e poate firesc să ne punem întrebarea: unde ne situăm din punct de vedere economic noi, cei douăzeci de milioane de români, în lumea de astăzi? Încercînd să răspundem acestei întrebări, nu putem să nu pornim de la constatarea că am străbătut un drum lung, drumul de la o societate care prin structură și tehnică ține mai mult de secolul trecut la o societate de tip industrial, proprie vremurilor noastre. Dacă sub unele aspecte sîntem încă mult în urmă față de cei aflați și în trecut înaintea noastră, am intrat, în ansamblu, în aceeași lume cu statele dezvoltate, evoluăm pe coordonate similare, am deprins vorbirea limbajului universal al progresului economic, ne ghidăm după repere economice asemănătoare. Nu în puține împrejurări, în străinătate se califică drept „miracol românesc” dezvoltarea noastră economică. Se găsesc probabil noi temeiuri pentru asemenea apreciere în datele cincinalului în care am intrat. Nu este puțin lucru ca după douăzeci de ani de ritmuri înalte să-ți propui creșteri industriale de peste 10 la sută pe an și sporuri practic egale sau chiar superioare — cazul anului 1971 — venitului național. În raport cu reperele obișnuite, dezvoltarea noastră economică prin dinamismul ei de lungă respirație, sprijinită în tot mai largă măsură pe factori intensivi, calitativi, are un caracter de excepție. Ea nu este însă un miracol. Creșterea economică este oricînd și pretutindeni rezultatul unor opțiuni, al unor alegeri între un număr mare de posibilități și de combinații ale lor. Depinde de strategia care le-a conceput, dacă ele vor fi mai bune sau mai puțin bune. Cine vrea deci să ajungă la sursele dinamismului românesc trebuie să pătrundă în esența politicii partidului nostru, să înțeleagă caracterul ei științific, profunda ei ancorare în realitate. Aceasta înseamnă și dimensionarea obiectivelor în raport riguros de resursele existente și capacitatea de a găsi, în condițiile țării noastre, drumul cel mai scurt și mai rațional spre făurirea unei societăți moderne și capacitatea de a ține o cumpănă dreaptă între interesele generațiilor de azi, interesele generațiilor de mâine și consecvență în urmărirea țelului de a repartiza cît mai echitabil roadele dezvoltării între toate categoriile populației și pe întreg teritoriul țării. Succesul în această întreprindere este și o chestiune de tehnică deciziei. Este știut că partidul adaptează neconținut macro și microstructurile economice, organizatorice, sociale astfel încît deciziile să fie cît mai bune, ca ele să se realizeze cît mai bine. Dar înainte de toate, succesul în această întreprindere derivă din respectul față de interesele fundamentale ale poporului, din funcționarea fără greș

a principiului vaselor comunicante între partid și popor, derivă din faptul că marile opțiuni se elaborează nu independent de popor, nu numai pentru popor ci împreună cu poporul.

Concepându-le ca elemente organice alcătuitoare ale construcției socialiste, partidul a orientat dezvoltarea învățămîntului, științei, artei, pornind de la tradițiile istorice și naționale ale culturii românești, precum și de la cuceririle științei și culturii naționale. Promovînd concepția că în acest domeniu progresul presupune manifestarea liberă a individualității creatorilor, îndrăzneală și spirit inovator, luptă de opinii, flexibilitate și largă viziune, obiectivitate în aprecierea valorilor, partidul a creat climatul necesar pentru ca oamenii de știință și cultură, valorificînd tradițiile progresiste ale științei și culturii românești, însușindu-și rezultatele gîndirii științifice, creației artistice contemporane înaintate, să îmbogățească cu noi valori patrimoniul spiritual al țării. Criticînd, la ultimul congres, unele erori și exagerări făcute, îndeosebi în perioada de început, partidul s-a pronunțat pentru combaterea oricăror imixtiuni, a presiunilor și dictatului administrativ, pentru respectarea personalității creatorului, cerînd — în același timp — ca, indiferent de stil, de metoda de creație, opera de artă să militeze pentru izbînda noii edificări sociale, pentru afirmarea calităților moral-cetățenești ale constructorului socialismului. Cînd de la tribuna Congresului s-a spus că noua conștiință a omului societății noastre nu presupune numai un înalt nivel politic, ci și un vast orizont spiritual, cultural, nu numai că s-au conturat cu limpezime trăsăturile acestei noi conștiințe dar s-a și consacrat public cultura ca o condiție de existență. În acest context își dezvăluie întreaga semnificație trecerea la învățămîntul obligatoriu de 10 ani într-o țară care nu cu mai mult de un sfert de veac în urmă deținea un trist record european de analfabetizare.

Un succes de seamă îl constituie modul în care partidul nostru a rezolvat problema națională. În România socialistă a fost lichidată pentru totdeauna orice inegalitate națională. Constituția țării garantează drepturi egale pentru toți cetățenii patriei, pedepsind prin lege orice propagandă naționalistă șovină, orice ațîtare a urii de rasă. Naționalitățile conlocuitoare sînt reprezentate în Marea Adunare Națională, în consiliile populare, în conducerea organizațiilor de masă și obștești; ele folosesc limba maternă în învățămînt și cultură, în administrație și în activitatea obștească, dispun de școli, instituții culturale-artistice, ziare, reviste și cărți, beneficiază în egală măsură cu poporul român de roadele construcției socialiste. Alcătuirea consiliilor oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare a creat un cadru și mai favorabil afirmării lor în viața social-politică. Repartizarea teritorială a forțelor de producție a dus la ridicarea la o viață nouă — economică, culturală și socială — a multor județe ale țării, printre care și cele în care trăiesc oameni ai muncii aparținînd altor naționalități. Aceasta constituie de fapt expresia cea mai grăitoare a politicii naționale marxist-leniniste, de egalitate în drepturi a întregului nostru popor. În această ordine de idei se încadrează și modul în care concepe partidul nostru perspectiva națiunii în socialism. Pornind de la cunoscuta teză a lui Lenin, după care națiunea va continua să aibă un rol important încă vreme îndelungată și după victoria comunismului în întreaga lume, partidul nostru consideră că apropierea între națiunile socialiste va fi un lung proces dialectic, la baza dispariției treptate a deosebirilor naționale stînd ridicarea pe planuri multilaterale, progresul și dezvoltarea armonioasă a fiecărei națiuni în parte, reducerea și dispariția deosebirilor esențiale în nivelul lor de dezvoltare economică și social-culturală. De aceea apare de neînțeles etichetarea, uneori, drept „naționalism” sau „îngustime națională” a preocupării și efortului depus pentru progresul și prosperitatea unei națiuni sau a alteia.

Partidul nostru pornește de la ideea dialectică după care socialismul este o orînduire în continuă evoluție, ceea ce presupune adaptarea permanentă a acestei societăți la cerințele vieții, înlăturarea a ceea ce este perimat și promovarea a tot ceea ce este înaintat, progresist. Un moment hotărîtor în accelerarea procesului de înnoire a României socialiste îl reprezintă Congresul al X-lea al P.C.R., care a

îmboğătit, prin concluziile formulate, tezaurul gândirii teoretice a partidului nostru. După cum se știe, la acest Congres s-a stabilit că obiectivul principal fundamental al etapei actuale este făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Ceea ce distinge concepția partidului nostru cu privire la societatea socialistă multilateral dezvoltată este viziunea unitară care cuprinde într-un tot progresul forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție, a întregii suprastructuri.

Caracteristică pentru viața politică a României contemporane este puternica preocupare a partidului de a dezvolta și adânci democratismul orînduirii noastre pe care-l consideră ca un proces în continuă evoluție. Partidul pornește de la ideea că socialismul reprezintă societatea celor mai largi drepturi și libertăți democratice pentru masele muncitoare, societatea valorificării plenare a înțelepciunii și energiei colective a poporului, asigurării unor posibilități nelimitate de afirmare multilaterală a personalității umane, libertății depline de manifestare a individului în cadrul societății în toate domeniile creației. Concepția și practica politicii partidului pun în lumină adevărul că rezolvarea tuturor problemelor legate de dezvoltarea societății românești privește nemijlocit pe toți oamenii muncii. De aceea, consultarea largă a maselor, dezbateră amplă a hotărîrilor ce urmează a fi luate, asigurarea condițiilor pentru participarea activă a cetățenilor la conducerea statului, a treburilor obștești au intrat în practica curentă a conducerii partidului. Preocuparea stăruitoare a partidului pentru perfecționarea tuturor laturilor vieții sociale a avut ca efect o puternică armonizare a organismului social, a dinamizat mișcarea lui ascendentă.

Sîntem cu toții martorii unei succesiuni de măsuri tinzînd la îmbunătățirea formelor și metodelor de organizare a economiei naționale, la organizarea modernă a producției și a muncii, la crearea unei structuri organizatorice mai bune, la apropierea conducerii de activitatea practică nemijlocită, la îmbunătățirea activității organelor și aparatului de stat, ale organizațiilor de masă și obștești, a vieții sociale în ansamblu, la perfecționarea pregătirii cadrelor potrivit cerințelor impuse de problematica pe care o ridică astăzi evoluția societății noastre. „Este necesar — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — să ne însușim și știința conducerii societății, pentru că și aceasta a devenit o știință, o specialitate. Nici societatea socialistă nu se mai poate construi numai cu elan revoluționar; elanul este foarte necesar, noi trebuie să-l cultivăm permanent la întregul popor, la tineretul nostru, — dar pe lângă elan trebuie să avem și cunoștințele necesare. Să unim elanul revoluționar cu știința și atunci vom construi cu succes societatea comunistă”¹⁾.

Toată această vastă arie de preocupări este încă o dovadă în sprijinul adevărului că partidul este principalul promotor al noului în viața societății. Într-adevăr, printre atribuțiile esențiale ale funcției sale de conducător al societății, Partidul Comunist Român îl are și pe acela că acționează ca un adevărat dinam al perfecționării în toate domeniile de activitate. Totodată, el își perfecționează necontenit știința și arta de a conduce. Partidul nostru militează hotărît împotriva a tot ceea ce este perimat, anacronic, retrograd; este un mare merit în fața istoriei și un punct de onoare în recapitularea gloriosului drum al partidului faptul că de fiecare dată el a văzut cu claritate nu numai noul, ci și vechiul și a știut să lupte împotriva sa, să se debaraseze neabătut de ceea ce nu mai corespunde dezvoltării societății. Negînd tiparele, canoanele, nefetیشizînd nimic, partidul a știut întotdeauna să aleagă drumul just avînd un suprem comandament: interesele majore ale poporului român. Partidul Comunist Român este prin excelență partidul noului, al progresului.

Desigur, istoria de jumătate de secol a partidului nu reflectă o evoluție rectilinie. Partidul nu a fost ferit de greutăți, greșeli și neajunsuri în elaborarea liniei politice, a tacticii în stabilirea formelor de activitate. Cîteodată a trebuit chiar să plătim scump pentru a învăța să construim noua orînduire. Fără îndoială că unele lipsuri și greșeli puteau fi evitate chiar în condițiile grele în care partidul

¹⁾ Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la plenara C.C. al P.C.R. din 10—11 febr. 1971, Scînteia, nr. 8696, din 13 febr. 1971, p. 3.

și-a desfășurat activitatea. Este de la sine înțeles că, dacă nu ar fi fost săvârșite asemenea greșeli, rezultatele realizărilor noastre ar fi fost cu mult mai mari. Caracteristic este însă faptul că partidul a găsit întotdeauna forța necesară pentru a corecta greșelile. În anii din urmă, partidul nostru a depus o muncă temeinică pentru analizarea drumului parcurs, a dezvăluit cu curaj neajunsurile, a criticat o serie de abuzuri și ilegalități comise și a luat măsuri pentru ca asemenea fenomene negative să nu se mai poată ivi în societatea noastră. În lupta pentru învingerea greutăților și lipsurilor, P.C.R. s-a întărit și maturizat, a dobândit o bogată experiență, și-a sporit capacitatea de a soluționa sarcinile luptei sale revoluționare.

Îndeplinirea rolului conducător al partidului presupune perfecționarea activității organelor și organizațiilor de partid. De aceea Congresul al X-lea al Partidului a adresat cerința ca toate organele și organizațiile de partid, la toate nivelele, să se preocupe de organizarea științifică a activității lor, de studierea și cunoașterea amănunțită a situației din domeniile în care lucrează, pentru a asigura îndrumarea calificată și a putea hotărî de sine stătător, în lumina politicii partidului, asupra soluțiilor concrete. Muncii de partid i-au fost conferite noi dimensiuni prin proclamarea făcută la Congres că partidul își îndeplinește rolul de forță politică conducătoare în societate nu în mod declarativ, nu prin metode administrative, de comandă, ci prin linia politică creatoare, prin prezența organizațiilor de partid în miezul vieții, în toate sectoarele construcției socialiste, prin legăturile strinse cu masele cele mai largi, prin atitudinea militantă, înaintată a comuniștilor.

Adversar al oricărei rigidități în gândire, novator prin însăși vocația sa revoluționară, partidul nostru vede în marxism-leninism o concepție și o metodă dialectică ce se îmbogățește continuu în confruntarea permanentă cu practica socială prin generalizarea a tot ceea ce este nou în dezvoltarea societății și în cunoașterea umană. Partidul nostru consideră că pentru înțelegerea noilor fenomene, a noilor probleme ce apar ca urmare a uriașului progres științific și tehnic, a transformării societății se cere o intensă muncă de studiere și cercetare științifică a noilor realități. Lucrătorilor din domeniul științelor sociale — al economiei politice, filozofiei, sociologiei, istoriei — partidul le însuflă curaj, orientându-i să-și consacre eforturile pentru a da răspuns fenomenelor de azi — și aceasta făcînd-o nu întorcîndu-se spre trecut ci cercetînd prezentul și scrutînd cu clarviziune științifică viitorul.

„In acest spirit al marxism-leninismului creator, innoitor — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să se desfășoare întreaga noastră activitate ideologică, politică și organizatorică. Numai procedînd astfel partidul nostru își va putea realiza programul de edificare a socialismului și comunismului în România, își va aduce contribuția la dezvoltarea, în noile condiții istorice și sociale, a marxism-leninismului”¹.

Ca forță conducătoare a națiunii socialiste, a cărei politică internă și externă rezultă din studierea atentă a legilor dezvoltării sociale, partidul nostru este preocupat în mod constant de analiza proceselor și fenomenelor vieții internaționale, a tendințelor dezvoltării societății contemporane, a raportului de forțe pe arena mondială. Pe această bază, România socialistă desfășoară cu energie neobosită și fermitate nestrămutată lupta pentru cauza păcii și socialismului, bucurîndu-se de un prestigiu și simpatie nemaiîntîlnită vreodată în trecut. Acest prestigiu și această simpatie sînt indisolubil legate de politica de dezvoltare continuă a prieteniei cu toate țările socialiste, în interesul unității sistemului socialist mondial, de eforturile pentru promovarea colaborării între toate statele lumii, fără deosebire de sistem social, în spiritul coexistenței pașnice. Țării noastre i-au adus un deosebit prestigiu tenacitatea cu care militează pentru țelurile înalte ale libertății și înfloririi tuturor națiunilor, principialitatea cu care acționează pentru introducerea normelor legalității internaționale, vigoarea cu care își manifestă solidaritatea și sprijinul față de lupta pentru eliberarea națională, față de eforturile tinerelor state independente pentru dezvoltarea pe calea progresului, spiritul de răspundere cu care își spune

¹ Nicolae Ceaușescu, România pe drumul construcției societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 4, Buc., Ed. pol., 1970, p. 803.

cuvîntul în toate organizațiile internaționale, consecvența cu care se pronunță în favoarea unei lumi fără arme și războaie, o lume a înțelegerii și colaborării. Ca de un fir roșu, politica externă este străbătută de imperativul clădirii raporturilor dintre state pe fundamentul principiilor respectării suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, al dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta — năzuință ce se înscrie ca deviză de frontispiciu a întregii omeniri contemporane. Iar pentru transformarea acestei devize într-o realitate efectivă România desfășoară o neobosită activitate internațională ilustrată prin marele număr de inițiative, contacte directe, discuții, tratative care s-au bucurat de aprecieri pozitive. E ceea ce a dat motive ziarului „Times” să considere că „Politica externă a României este una dintre cele mai pline de succes”.

Spre gloria poporului român, spre cîntea încercatului său conducător—, partidul comunist — astăzi, la împlinirea a 50 de ani de la crearea sa, tricolorul patriei flutură înfrătit cu purpura nădejilor tuturor popoarelor, a oamenilor muncii de pretutindeni, simbolizînd prezența României socialiste pe drumul celor mai înalte înfăptuiri ale istoriei sale.

Noi toți sîntem contemporanii acestei epoci de renaștere și dezvoltare socialistă a poporului român, martorii și făuritorii ei. Știm prin întreaga noastră viață că fiecare moment-cheie, fiecare zi, fiecare ceas al acestei epoci sînt legate de gîndul și fapta Partidului Comunist Român, sînt creația incontestabilă a maselor dar și rodul gîndirii și acțiunii politice puse în slujba poporului. Ca un singur om, națiunea noastră, poporul român, toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate, muncitorii industriei și ai ogoarelor, cărturarii, tot ce înseamnă suflare omenească de la un capăt la altul al țării, vom sărbători o dată cu semicentenarul Partidului Comunist Român, socialismul în acțiune, prezentul dinamic al României; douăzeci de milioane de oameni, într-o unitate de țeluri și sentimente cum n-a cunoscut niciodată înainte istoria acestei țări, unitate cimentată neconținut, în gînd și în faptă, de avangarda celor două milioane de comuniști, trăim și deschidem împreună porțile viitorului.

VASILE CONSTANTINESCU

Literatura

și

dialogul generațiilor

A sistăm la o dezbateră vie în paginile revistelor, referitoare la problematica vastă ce caracterizează esența fenomenului literar.

Faptul implică o semnificație evidentă, de rezonanță, vizînd elemente de principiu, teoretice, care operează din perspectiva implicațiilor filozofice ale literaturii, cît și aspecte concrete, privind specificul universului literar, care țin de structura operei, de stil, de limbaj. Discuțiile, dincolo de importanța în sine, relevă totodată și o latură de profunzime: ele dezvăluie atît efortul constructiv cît și starea de spirit valorificatoare ce dimensionează literatura noastră aflată în piină afirmare la scara contemporaneității. Căci, într-adevăr, sîntem martorii unui timp bogat în creație, în realizări și căutări, în întrebări și răspunsuri, cînd literatura își dezvăluie profund locul și rostul ei în cadrul vieții spirituale a societății.

Literatura noastră de astăzi se definește, în esență, printr-un autentic moment *axiologic*. Altfel spus, este vorba de conștiința de sine a literaturii ca *valoare*, de înțelegerea valorii în ordinea faptului literar sub specia *esteticului*. Este firesc să subliniem, din asemenea perspectivă, aceea a unei realități literare pătrunse de certitudinea conștiinței de sine a literaturii ca *valoare estetică*, faptul că ne aflăm într-un real punct de sinteză a experienței literare, sinteză estetică marcînd realizarea substanței umane a literaturii noastre socialiste, radicalitatea conștiinței acesteia față de umanismul său. Am spus că acest punct este de *sinteză*, întrucît fenomenul precizat caracterizează literatura în unitatea sa de ansamblu. Încercările de a căuta un anume plus de

accent pe unul sau altul din genuri rămân imprecise. S-a spus, de exemplu, despre anul 1968 că a fost un an al prozei. Afirmatia își justifică în fapt consistența prin apariția, la acea dată, a unor romane de incontestabilă valoare, între care *Îngerul a strigat* de Fănuș Neagu, *Animale bolnave* de Nicolae Breban, *Ce mult te-am iubit* și *Șatra* de Zaharia Stancu, *Intrusul* de Marin Preda, *Interval* de Al. Ivăsiuc etc. Se părea, în acest fel, că discuțiile gravitează strâns în jurul romanului și că romanul, care le polariza, reprezintă elementul de înaltă platformă în sfera literaturii, punctul culminant al valorii. Ulterior însă, iscate desigur într-un sens polemic, discuțiile și-au transferat atenția spre poezie. S-a afirmat atunci că, dincolo de orice considerații, ca punct maximal al valorii rămîne poezia, că ea ar constitui, în ultimă instanță, certitudinea literaturii noastre. O serie de volume apărute în acea vreme, între care *Ipostaze* de Ștefan Aug. Doinaș, *Laus Ptolemaei* de Nichita Stănescu, *Interiorul legii* de Gabriela Melinescu, *Poziția astrilor* de Dan Laurențiu, *Norii* de Constanța Buzea, *Rod* de Cezar Ivănescu etc. reprezentau desigur valori reale, iar afirmația referitoare la certitudinea poeziei a plecat întemeindu-se pe existența lor. Cele două afirmații, care vizau cărțile anului 1968, păreau atunci a se contrazice. Dar anii care au urmat au arătat că, dimpotrivă, ele au fost și rămân complementare. Astfel, a fost necesar să ne întoarcem din nou atenția asupra romanului, prin apariția unor noi cărți excepționale: *Moartea lui Orfeu* de Laurențiu Fulga, volumul al doilea al *Moromeților* de Marin Preda, *Principele* de Eugen Barbu, *Cunoaștere de noapte* și *Păsările* de Al. Ivăsiuc, *Dincolo* și *Paralele* de Corneliu Ștefanache, *Absenți* de Augustin Buzura, *Captivi* de Norman Manea etc. Dar, concomitent, atenția a fost reținută și de fenomenul poetic, al cărui registru a circumscris și el o serie de cărți memorabile: *Vine iarba* de Ion Gheorghe, *În dulcele stil clasic* de Nichita Stănescu, *Călătorie de seară* de Dan Laurențiu, *Boala de origine divină* de Ana Blandiana, *Inel cu enigmă* de Mihai Ursachi. Pe de altă parte, s-a impus atenției generale și teatrul, sector care, considerat multă vreme a fi sub nivel, a dovedit resurse de certă vocație. Alături de nume ca Paul Everac, Aurel Baranga etc. s-a ridicat o pleiadă de noi dramaturgi, între care D. R. Popescu, M. R. Iacoban, Teodor Mazilu, Andi Andrieș, Ion Băieșu, Paul Cornel Chitic etc. care, fără îndoială, au impus teatrului o autentică marcă a certitudinii valorii. Se desprinde din cele arătate un fapt unic, anume că literatura, ca tot unitar, ca ansamblu, prin ceea ce este în esență fond valoric, constituie realmente o certitudine, fapt care rezidă în ființarea atât a prozei, a poeziei, cât și a teatrului, deopotrivă, ca realitate literară și ca structurată conștiință de sine a literaturii. Și tocmai în această unitate a literaturii noastre actuale, respectiv în comuniunea dintre realitatea estetică a literaturii și conștiința de sine a literaturii ca valoare estetică, conștiință înțeleasă ca o reflexie din interior a literaturii asupra ei însăși, consistă însuși aspectul său de sinteză de care vorbeam, și care se definește ca un evident moment axiologic. Este în

acest fapt de esență axiologică însăși conștiința literaturii că ea, ca valoare estetică, trebuie să desăvârșească umanizarea omului. Căci dacă societatea noastră nouă implică, în planul relațiilor sociale, umanizarea fiecăruia prin toți, literatura, ca element al artei în general căreia îi este imanentă calitatea de a desăvârși umanizarea, are menirea ca în acest amplu proces al desăvârșirii umanizării să-i umanizeze pe toți prin fiecare. Iar în acest sens, de superioară înțelegere a relației valorice dintre estetic și social, literatura noastră din ultimii ani și-a configurat deplin propriul conținut, relevându-se ca o literatură nouă ce implică specificul național în miezul istoriei, istoria fiind trăită, înțeleasă și interpretată conștient.

Desigur, vorbind de conștiința de sine a literaturii noastre, expresie a realității operei ca valoare și a înțelegerii valorii sale ca fiind de esență estetică, acest fapt nu constituie ceva apărut spontan, ca în străfulgerarea unei clipe, ci reprezintă un rezultat, un punct al sedimentărilor succesive, un orizont care structurează valențe apărute pe parcurs, un sumum de sens capabil să fertilizeze noi linii de sens. Altfel spus, elementul fundamental al literaturii, certitudinea valorii estetice, se definește din perspectiva șirului unitar al generațiilor de scriitori, unitate a generațiilor care este unicul temei în măsură să confere literaturii mișcare ca ființare estetică. Vorbim astfel, în această ordine de idei, de permanența unui *dialog* al generațiilor, de o spirală a spiritualității artistice, spirală avînd în fiecare punct autentic vocația deschiderii esteticului spre noi semnificații ale umanului. Există pe această spirală a spiritualității nu doar o fuziune, ci, mai mult, o comuniune a sensurilor, a devenirilor.

Problema raportului dintre înaintași și generațiile noi de scriitori este necesară și, prin necesitatea sa continuă, inevitabilă mereu. Inevitabilă, deci, și astăzi. Ea se ridică de fapt cu fiecare generație, iar ceea ce este important rezidă în faptul de a se ridica autentic: înțelegerea raportului de față în sens *valoric*. Trebuie, deci, să raportăm valori la valori, să explicăm cauzal devenirea acestora în timp, să căutăm stratul determinării lor, liniile reale, concrete ale acestui strat și să ajungem astfel la ceea ce este esențial, temeinic. Pentru literatură, și nu numai pentru ea, problema raportului dintre înaintași și noile generații de scriitori este aceea a raportului dintre tradiție și noutate. Înseamnă noutatea o anulare a tradiției? Evident, nu, întrucît, dacă ne întrebăm asupra conceptului de *tradiție*, atunci trebuie să observăm că, în fapt, conținutul său este integral și exclusiv *valoric*. Tradiția încorporează valorile în ordinea radicalității. Fiecare perioadă dă la iveală scriitori și avalanșe întregi de cărți, dar din tot ceea ce naște literatura, din întregul acesteia, de fiecare dată valorile, ca rezultat al validării de către actul critic, se aleg și se grupează într-o sferă restrînsă, comună și integratoare, aceea a tradiției. Prin urmare, întrucît sînt esențe radicale, și tocmai în baza acestei însușiri fundamentale de a fi de natură radicală, valorile *devin* tradiție. Formula tradiție și nonvaloare este o contradicție în termeni. Sau, cel puțin, așa ar trebui să fie. Căci, dacă se întîmplă cazuri cînd nonvalori emit pretenții

de model și, prin proprie decizie, se autoinstalează în templul sacru al tradiției, firește că atunci semnificația conceptului de tradiție are, periodic, de suferit. Dar aceste nonvalori sînt *negate* cu timpul, iar tradiția, purificată de zgură, rămîne în lumina propriului ei interior. Negînd nonvalorile, nu înseamnă că se neagă și tradiția; aceasta din urmă, fiind o sferă în exclusivitate a valorilor, în care operele se raportează între ele ca valori, rămîne o permanență. Tradiția nu poate fi negată: ori este preluată, ori este respinsă. Dar a o respinge, înseamnă a te sustrage valorilor, a te mișca în afara conceptului de valoare. Cu alte cuvinte, o operă rezistă în măsura în care raportarea la marile valori n-o anulează. Lucrurile nu pot sta învers: o operă să anuleze marile valori. Doar o asemenea raportare de ordin *valoric*, desfășurîndu-se atît în plan național cît și universal, conferă operei literare valoare și pe această bază, în sensul că opera este în această raportare identitate cu sine și diferență de tot restul, îi conferă de asemenea originalitate, suflul autentic al propriului ei a fi. Problema dialogului între generații este o problemă de dialog al valorilor.

Dialogul generațiilor în literatură, ca de altfel în orice sferă de manifestare a esenței omului, are caracter de lege. Tocmai pentru că este întemeiată pe solul fertil al literaturii clasice — Eminescu, Caragiale, Rebreanu, Sadoveanu, Hortensia Papadat Bengescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, George Călinescu etc. — opera scriitorilor contemporani implică, la rîndul ei, în noua sa ipostază, certitudinea valorii, iar în ordinea valorii însuși esența esteticului. Iar în acest sens, prin opere semnate de Marin Preda, Eugen Barbu, Nicolae Breban, Fănuș Neagu, Al. Ivasiuc, Corneliu Ștefanache, D. R. Popescu, Nichita Stănescu, Ion Alexandru, Ion Gheorghe, Dan Laurențiu, Paul Everac, M. R. Iacoban, Teodor Mazilu etc. reprezentativ pentru literatura noastră contemporană este faptul certitudinii unei conștiințe teoretice clare, fertilizată de virtuțile unor sensibilități autentice, de reală vocație, concretizată în lucrări care înțeleg să-și măsoare semnificația artistică cu înălțimea idealurilor cărora și-au dedicat forța de creație. Și, mai mult, în raport esențial valoric cu întreaga literatură a clasice, literatura noastră de astăzi este deja în măsură să fundeze un *nou classicism*.

Cum precizam la început, literatura noastră de astăzi se definește printr-un autentic moment axiologic, avînd în vedere prin aceasta certitudinea conștiinței de sine a literaturii ca valoare. Dar drumul spre conștiința literară este el însuși conștiință literară, iar drumul spre valoarea estetică este el însuși valoare estetică. Faptul, valabil în cazul raportării la clasic, nu-și pierde înțelesul nici în cazul raportării generațiilor apropiate în timp, succesive, sau chiar de confluență. Aprecierea literaturii, prin urmare, nu poate fi făcută luînd doar un capăt de sus al drumului — iar asemenea capete pot fi mai multe, întrucît problema depinde de criteriul folosit la tăierea întregului în felii — ci necesită sinteza configurărilor drumului ei în toată întînderea ce-l caracterizează. Căci, practic vorbind, nu există valori numai la capătul drumului, adică drum intrat în valori fără valori rămase drumului. Acest fapt implică distincții și precizări mai ales în cazul

raporturilor dintre literatura ultimilor ani și cea din perioada *Bărăganului* etc. Așadar, vorbim de certitudinea momentului actual fără a elimina experiențele și căutările care l-au structurat; vorbim, totodată, de experiențele și căutările unor perioade parcurse fără a neglija să reținem, dincolo de tot ceea ce a fost nonvaloare, reușitele, operele viabile, adevăratele valori artistice. Dacă au existat falși poeți, prozaatori și dramaturgi, care, neavînd nici pregătire de sociologi și nici har de scriitori, au făcut o operație de eclecticism între sociologie și literatură, în același timp au existat și talente autentice. Ne referim la Camil Petrescu, respectiv la romanul său de adevărată sinteză a istoriei *Un om între oameni*, la Mihail Sadoveanu, la *Bietul Ioanide* și *Scrinul negru* de George Călinescu, la volumul întâi al *Moromeților* de Marin Preda, la *Desculț* de Zaharia Stancu, la *Străinul și Setea* de Titus Popovici, la *Groapa* de Eugen Barbu, la poeziile lui Blaga, Arghezi, Jebeleanu, Radu Boureanu etc., cărți care vor înfrunța timpul. Există deci o continuitate a literaturii; nu este vorba, avînd în vedere cele arătate, că ar fi o literatură cu adevărat artistică și o altă literatură: literatura este unică, un tot integrator de valori estetice, căci ceea ce a fost făcut ca îmbinare eclectică a sociologiei cu literatura, așa cum nu a rămas ca achiziții ale sociologiei, tot la fel nu sînt nici achiziții ale literaturii. Nu aici, în acest aspect, se află chestiunea deosebirilor sensibile dintre diverse etape, ci aceasta ține de substanța însăși a literaturii, de clarificarea raportului ei cu socialul. Este vorba, deci, de o raportare a literaturii, în condițiile socialismului, la o nouă tabelă de valori caracteristice noii societăți, de înțelegerea sensului acestei raportări la noile valori sociale, politice, filozofice, etice etc. În acest sens au existat în mod necesar, inevitabil, perioade de adaptare a literaturii la asemenea noi valori. Iar în tot acest timp, ceea ce s-a adoptat — desigur *adoptat* în înțelesul superior al cuvîntului — a fost într-adevăr literatură și va rămîne mereu în această calitate, iar ceea ce nu s-a adoptat nu este pur și simplu literatură. Sintetizînd, este vorba deci de realizarea treptată a substanței umane a operelor literare, de configurarea subtiliei dialecticii a subsumării realului de viață în însuși specificul ființării estetice a literaturii, de dobîndirea de către literatură, în ordinea raporturilor dintre ea și social, a conștiinței față de umanismul său. Sub acest aspect fundamental, desigur că literatura ultimilor ani, respingînd orice fetiș al valorii și rupînd cu nonvalorile care au premers-o, dar evident că nu și cu operele adevărate din acele perioade, față de care este o continuatoare firească, și-a configurat deplin propriul specific, definindu-se ca o literatură nouă ce implică un propriu orizont valoric, o proprie dialectică a valorilor. Dialogul generațiilor în literatură, cum remarcăm, este înfotdeauna, la modul absolut, un dialog al valorilor. *Noul clasicism* la care dăltuiește literatura noastră de astăzi este în esență *dialog valoric* cu *clasicismul întregii literaturi române*.

LITERATURA—EXPRESIE A POPORULUI ȘI A EPOCII

Literatura este o componentă esențială a spiritualității unui popor. Creatorul preia elementele comune realității, naturii fizice și sociale, dar nu le repetă, nu le imită ci — trecându-le pe acestea prin filtrul unei marcate subiectivități — făurește — cum spune Arghezi — „frumuseți și prețuri noi”.

E vorba de un univers propriu, ale cărui elemente nu sînt dispuse separat, nu sînt pulverizate în haos, ci orînduite potrivit unor sensuri adînci, potrivit unei axe de continuitate care definește, în fond, o arie largă din firmamentul valorilor omenești. Și literatura, alături de celelalte arte, face ca oamenii de pe un anumit teritoriu să nu constituie pur și simplu o *populație*, ci un *popor*. Poporul român se definește nu numai ca o populație determinată cîfric, ca așezare, prin gradele de longitudine și latitudine pe glob, ci și prin faptul că a dat *Miorița*, că i-a dat pe Eminescu și Creangă, pe Sadoveanu, pe Biaga, Arghezi, Călinescu, pe Enescu sau Brîncuși.

De aici, din conștiința acestei spiritualități specifice, din conștiința acestui aer tare al înălțimilor — sub aspectul valorii, decurge și importanța socială și responsabilitatea scriitorului contemporan.

Cîndva, adresîndu-se intelectualității dintr-un centru universitar, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia această idee: „*un popor e mare prin numărul său, prin forța sa materială, dar poate fi mare și puternic și prin oamenii săi de cultură, de știință, prin ceea ce creează în sfera valori or spirituale*”. Față de poporul său, față de limba și patrimoniul cultural al țării, față de umanitate, față de clipa prezentă ca și față de viitorime, scriitorul are de adus la îndeplinire o grea misiune. Și, ca să concretizez într-o formulă concisă, îl voi aminti pe Eminescu a cărui convingere, exprimată acum aproape un secol, rămîne valabilă și astăzi, pentru că e vorba de o observație cu caracter general: „*Misiunea artiștilor, a scriitorilor — scria poetul — este de a ridica poporul, dar în acest scop trebuie să se facă înțelegi de popor. Iar pentru a se face înțelegi de popor ei trebuie să se inspire din însăși viața, sentimentele și înțelepciunea acestuia*”.

Inspirația din viața, sentimentele și înțelepciunea poporului presupune, însă, nu atît un act intenționat, dirijat, cît un *proces formativ*. Pentru cei care participă la această spiritualitate românească, trăind-o cu întreaga lor făptură, exprimarea fondului comun, transmis și mereu îmbogățit cu date noi, constituie un act structural și spontan. Pentru

că literatura, dacă nu reprezintă un popor, nu se poate ridica la incandescenta care-i asigură perenitatea și depășirea valorii și a semnificațiilor naționale.

*

Un vechi adagiul latin spune că „inter armae silent musae” - ceea ce ar însemna că, atunci când vorbesc armele, deci în momentele grele, ale războaielor sau în anii de încordare a energiilor, muzele tac, inspirația artistului rămâne undeva, copleșită de evenimentele trăite, evenimente grave, polarizând conștiințele unui întreg popor. Adevărul este însă altul și, firește, el nu trebuie interpretat cu rigiditate. În creație nu există momente de gol, de stagnare — pentru că arta, literatura reprezintă un proces continuu și în acest sens devine de necontestat istoricitatea fenomenului artistic, adică faptul că el în orice caz exprimă momentul istoric — moment care poate fi extins și la o perioadă mai lungă ce pretinde un deosebit efort constructiv, cum ar fi epoca noastră, a luptei și a muncii pentru socialism și comunism. Artă răspunde, așadar, chemărilor actualității. Și actualitatea, atunci când n-o reducem la cotidian, înseamnă, în fond, istorie, înseamnă factori obiectivi, determinanți, înseamnă întâmplări care ies din comun, mari întâmplări care echivalează cu o luptă diră, desfășurată, de natură să schimbe viața colectivității și care nu poate să nu influențeze adânc conștiințele.

Așadar, în momente supreme, relația literaturii și artei cu realitățile obiective se modifică, legăturile celor două planuri devin mai strânse, tinzând să se identifice. Să ne gândim numai la războiul de independență al României (1877) și la modul specific în care acesta s-a oglindit, imediat sau posterior, în literatura vremii, de pildă la Alecsandri, dar și în pictura unui Grigorescu sau — să ne gândim la primul război mondial, eveniment important în dezvoltarea țării noastre și în evoluția mentalității, care a avut ecouri atât de numeroase și de intime în roman ca și în teatru, în pictură (grafica militanță a unui Tâmba, numeroase opere ale lui Șt. Dimitrescu, Băncilă, ș.a.) de-a lungul întregii perioade interbelice.

Un alt moment de răscruce, cucerirea puterii în stat de către popor a influențat, de asemenea, și influențează încă, prin ecourile ample pe care le are, dezvoltarea literaturii și artei. Nu-i vorba, firește, numai de operele în care regăsim ilustrarea acelor momente de extremă încordare ale insurecției armate, ale războiului antinazist, pe care poporul nostru l-a dus cu arma în mână pînă la capăt, ci și de ceea ce a urmat în ordinea transformărilor sociale și de mentalitate. De la literatura războiului la cea a efortului constructiv al poporului eliberat, în tot mai variate nuanțe aflăm încrustată în suflete istoria acestor ani de multiple și esențiale transformări.

De la patetismul intrinsec al faptelor eroice, expuse direct sau aproape direct, la patetismul atîtor mutații în conștiințe, se desfășoară în fața noastră un teritoriu amplu al realităților ce-și află, premeditat sau nu — oglindirea în artă. Și dacă, în clipele de maxim efort, fac-

torul obiectiv al istoriei devine predominant, cum s-a văzut, pe măsură ce ne îndepărtăm de evenimentele cruciale și aflăm timp pentru rememorări și meditație, e normal ca factorul subiectiv să-și reia locul. Muzele vorbesc din nou, prin gândurile, năzuințele, stările, bucuriile, regretele poetilor. Ei nu fac însă decît să exprime, să oglindească dar nu în suprafețe paralele ci în proporții, nuanțe și culori specifice artei, lărgimea de orizont a realității, pentru că realitatea nu se referă numai la ceea ce este în afara noastră ci și la ceea ce este în noi, ca reflecție și ordonare a multiplelor fațete, opinii, atitudini.

★

Coordonată esențială a creației, actualitatea, prin care înțelegem de fapt acordul cu istoria obiectivă, se împletește cu o altă coordonată: cea spațială. Formele ogîndirii artistice dobîndesc aspecte particulare în funcție nu numai de momentul ci și de locul creației. O corelare există, evident, și aici, pentru că determinantele peisajului, să zicem, și — decurgînd de aici — ale ocupației locuitorilor (păstorit, agricultură ș.a.) au avut totdeauna consecințe istorice (năvăliri, migrațiuni, lupte de apărare) au avut reflexe specifice în conștiințe, conducînd la o sinteză originală în care intră și alte elemente, firește, și pe care o numim *specific național*.

Marile valori ale literaturii și artei românești s-au constituit în jurul unghiului de vedere original, specific poporului nostru. Cînd vorbim de poezia românească de valoare universală ne referim, în primul rînd, la filonul de profunzime care transpare din *Miorița* ca și din operele lui Brîncuși, din *Lucefărul* eminescian ca și din Nicoară Potcoavă al lui Sadoveanu sau din creația lui George Enescu.

Dar în interiorul specificității naționale nu ne întîmpină, desigur, note uniforme. Creangă și Caragiale sau Sadoveanu și Arghezi sînt la fel de specifici, reflectînd trăsături diferite. S-a vorbit, în cadrul specificului artei românești, de particularități ale moldovenilor, ale celor de la Dunăre și de pe Bărăgan, ale celor din podișul transilvan, și faptele, creațiile, îndreptățesc această varietate de peisaj care, departe de a fărîmița, oferă o imagine mult mai bogată și mai atrăgătoare a spiritualității poporului nostru.

Expresie a epocii și a poporului în sînul căruia s-a născut scriitorul, marea literatură înseamnă proiecția unui spirit specific la soara universalității și a duratei. În sensul acesta, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta de curînd, la cea mai recentă întîlnire a sa cu oamenii de artă și cultură: „Cine vrea, într-adevăr, să fie un artist mare, care să fie veșnic tînăr, cine vrea ca opera sa să intre pentru totdeauna în patrimoniul culturii, trebuie să bea apa limpede, răcoroasă și înviorătoare a acestui izvor, să soarbă din seva continuu tînără și viguroasă a spiritului poporului nostru, a măreței sale activități creatoare”.

CONGRESELE AL IX-LEA ȘI AL X-LEA ALE P.C.R. ȘI DEZVOLTAREA LITERATURII NOASTRE ACTUALE

Literatura română a cunoscut în ultimul deceniu o continuă înflorire. Au fost făurite numeroase opere de valoare care, exprimînd în mod artistic viața bogată și munca avîntată a poporului, aduc o contribuție remarcabilă la dezvoltarea culturii naționale, la sădirea în conștiințe a unor principii superioare de viață. A apărut un mare număr de lucrări în toate genurile literaturii. În cadrul acestor realizări s-au manifestat din plin energiile artistice din toate generațiile, acumularea de experiență, ecranul tot mai larg al viziunii ideologico-estetice.

Unul din fenomenele deosebit de pozitive ale vieții noastre literare este ridicarea unei pleiade largi de tineri prozatori, poeți, critici și dramaturgi cît și afirmarea lor tot mai viguroasă în cîmpul creației în care aduc o infuzie proaspătă de elanuri generoase. A pune consecvent în valoare cutezanța și energia tineretului, a-l promova cu curaj în viața socială, în toate domeniile de activitate, este, de altminteri, o caracteristică generală a politicii partidului de-a lungul celor 50 ani de activitate. Cunoașterea realității noastre sociale, a vieții și muncii eroice a poporului, iată pentru tînărul creator de artă sursa inepuizabilă de inspirație, de idei, indispensabilă pentru literatura cu adevărat militantă, umanistă.

În anii aceștia, un îndreptar permanent în activitatea scriitorilor l-au constituit Documentele programatice ale Congreselor al IX-lea și al X-lea al partidului, care, subliniind sarcinile majore ce revin creației literare, au contribuit hotărîtor la înfringerea principalelor obstacole care încetineau dezvoltarea în acest domeniu, la o efervescentă creatoare pe frontul muncii literare. Se poate afirma, pe bună dreptate, că întreaga viață literară din ultimii 5—6 ani a stat sub semnul spiritului înnoitor, stimulator al inițiativelor și al gîndirii îndrăznețe, infuzat de istoricele Congrese, sub semnul îndemnului rostit încă la acea mare dezbatere din iulie 1965 de către tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Avem o țară frumoasă și bogată, un popor harnic și cutezător, care timp de peste două milenii, în ani grei de restriște, înfrățit cu codrii, riurile și văile și-a apărut glia, iar acum, sub conducerea partidului, își zidește o viață nouă. Poporului, adevăratul fău-

ritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun" ¹.

Reînnoirea inițiată în climatul creat de *Congresul al IX-lea* și de Conferința națională de partid din 1967 a deschis literaturii noastre orizonturi noi. Lărgirea ariei tematice și îmbogățirea fondului de idei sînt valorile active care au dat literaturii contemporane o structură organică sănătoasă. Pentru a-și îndeplini mesajul acesta, literatura română nu putea fi decît o literatură realistă. Așa este literatura populară, așa a fost literatura marilor noștri înaintași. Astfel o impune sănătatea și echilibrul poporului român. În sensul acesta, *Raportul Comitetului Central* arăta: „Alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variată în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României" ².

Este semnificativ că procesul de „substanțiere” a creației literare nu s-a limitat la un anumit centru, nu s-a concentrat în două-trei locuri. Revistele noi, apărute după Congres pe tot cuprinsul țării (*Cronica*, la Iași, *Familia*, la Oradea, *Astra*, la Brașov, *Tomis*, la Constanța, *Amfiteatru*, la București), au demonstrat vigoare intelectuală și capacitatea de a se face ecoul nuanței locale a acestei realități generale. Presa, tot mai vie, tot mai operativă, a contribuit esențial la tonificarea efervescentei spirituale ce definește această perioadă. Caracteristic pentru tabloul literaturii noastre este tocmai vigoarea spirituală, sentimentul unei creații în deplin acord cu legile artei, eliberată de orice conformism și așezată pe solul ferm al marilor realități ale vieții noastre și ale lumii contemporane.

Ceea ce a contribuit, în spiritul Congresului al IX-lea la orientarea literaturii actuale pe o cale nouă a fost indicația prețioasă că artei și literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri, eliminînd din acest domeniu orice fel de exclusivism sau rigiditate. Congresul al IX-lea al P.C.R. a proclamat adevărul, fundamental, că „esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să tindă ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului” ³.

De altfel în această căutare de înnoire a formelor și a mijloacelor de expresie stă germenul progresului artei. Evident, cu condiția ca această căutare să fie impulsul firesc al unei nestăvilite cerințe launtrice, nesatisfăcută de formele existente; să nu fie o înnoire de dragul

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R.*, Ed. politică, Buc., 1965, p. 90—91.

² Op. cit., p. 91.

³ *Rezoluția Congresului al IX-lea al P.C.R.*, în vol. *Congresul al IX-lea al P.C.R.*, Ed. politică, Buc., 1966, p. 847.

înnoirii, ci o necesitate cerută de trebuința expresiei optime a conținutului, pusă în slujba unor idei și sentimente înalte, pentru a justifica minunea unică a spiritului uman, pentru a răspunde chemării lui în Univers. Această înaltă responsabilitate pentru conținut este însăși legea de aur a dezvoltării culturii românești formulată cîndva în bătrînești cuvinte de Miron Costin, care spunea: „eu voi da seamă de ale mele cîte scriu”, și urmată fidel de către marii creatori români, în rindul cărora se numără, pe întiiul loc, Eminescu, acest căutător înfrigurat al „cuvintului ce exprimă adevărul”, îndîrjit adversar al „cuvintelor goale ce din coadă au să sune”.

După *caleidoscopul experiențelor poetice* din primii ani ai deceniului al VII-lea, se produce sub puternica înrîurire a Documentelor Congresului, o evoluție marcantă a poeziei spre adevăratele ei țeluri. Lirismul cunoaște un real proces de densificare, de sporire a valențelor conținutului însuși; de la tonul declarativ și adesea exterior, se trece la meditație, la proiectarea mai originală a unor trăiri și procese de gîndire. Spre o poezie a esențelor, străbătută de întrebări relative la destinul uman, cheamă ultimele volume ale lui Tudor Arghezi (*Ritmuri*, 1966, *Noaptea*, 1967). Al. A. Philippide, în 1967, strînge în volumul *Monolog în Babilon* o suită de poeme de meditație, de comentariu asupra vieții, asupra istoriei, asupra omului. Este și ceea ce sintetizează, programatic, poezia *Căutătorul* ce deschide cartea: dorința de a cunoaște universul „pîn-la stele”, conjugată cu aceea de son-dare „în lumea dinăuntru, a inimii profunde”. Dintr-o matură și elevată filozofie asupra destinului omenesc se hrănește și confesiunea lirică a lui Eugen Jebeleanu din *Elegia pentru floarea secerată* (1967) sau Mihai Beniuc cu *Zi de zi și Colț de stîncă* (1965). Geo Dumitrescu (*Nevoia de cercuri*, 1966) cultivă cu plăcere ironia lucidă sub care palpită însă nestăvilul lirismul cel mai pur, Șt. Aug. Doinaș — poet prin excelență reflexiv, animat de un dens suflu meditativ — își organizează poezia în forme armonioase, de factură clasică, susținute de o filozofie a omului modern (*Omul cu compasul*, 1966, *Ipostaze*, 1968), în timp ce Nichita Stănescu, care debutase în imediata descendență a lui Labiș, scrie o poezie de idei, apropiată prin structură de eseul filozofic și reușește să materializeze concepte, idei în forma plastică a poeziei, majoritatea poemelor sau a ciclurilor sale (*11 elegii*, 1966, *Oul și sfera*, 1967, *Laus Ptolomaei*, 1968) articulîndu-se ca adevărate viziuni-metafore asupra sferei de gîndire și sensibilitate a omului contemporan. *Moartea ceasului* (1966), *Tînerețea lui Don Quijote* (1968) fac din Marin Sorescu un poet al neobișnuitului obișnuit, un spirit în continuă efervescență, cu vocația ironiei și a absurdului, cultivînd, deopotrivă, luciditatea, controlul și autocontrolul sever al fanteziei. Creațiile lui George Lesnea, N. Tațomir, Haralambie Tușui, Horia Zilieru, Corneliu Sturzu, Florin Mihai Petrescu, Adi Cusin, I. Chiriac ale atîtor poeți tineri de talent autentic — potrivit naturii intime a înzestrării lor — își afirmă stilul propriu, preferința pentru un mod sau altul de exprimare, în forme care-i situează pe orbita propriei personalități, marcîndu-le originalitatea. Prea numeroasele și

discutatele experimente poetice, relevate cu deosebire la începători (suprarealism, ermetism, onirism) n-au putut adumbri, prin spiritul lor gratuit de aventură, luminoasa panoramă a liricii contemporane și au rămas fără rezonanțe mai adânci.

Proza a continuat, cu evidență, marele drum rezultat din interacțiunea între *învoire* și *tradiție*, ce fixează creația epică în solul fecund al realităților istorice și sociale, făcînd-o să se pătrundă de multitudinea problemelor omenești actuale, de spiritul și dramele epocii pe care o străbatem. În acest sens, anii 1965—1969 au înregistrat apariția cîtorva scrieri de primă însemnătate, în marea linie a realismului nostru. Cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită la *Adunarea generală a scriitorilor*, „combătînd anumite viziuni rigide din trecut, unele păreri rigide cu privire la caracterul artei, partidul stimulează preocuparea scriitorilor... pentru perfecționarea măiestriei, pentru îmbogățirea mijloacelor de exprimare, pentru o continuă inovare creatoare”⁴.

Faptul semnificativ pentru faza pe care o traversăm rămîne dezvoltarea romanului, reflex al necesității de cuprindere socială, de îmbrățișare a evenimentelor complexe din lumea în mijlocul căreia trăim. Au intrat în conștiința publică: *Moromeții*, vol. II (1967) și *Intrusul* (1968), de Marin Preda, *Șatra* (1968) și *Ce mult te-am iubit* (1968), de Zaharia Stancu, *Princepele* (1969), de Eugen Barbu, *Îngerul a strigat* (1968), de Fănuș Neagu, *În absența stăpînilor* (1967) și *Animale bolnave* (1968), de Nicolae Breban. De o mare densitate epică, dovedind, totodată, capacități de analiză dintre cele mai revelatorii, proza lui N. Breban, înrudită cu aceea a lui Gib Mihăescu și H. Papadat-Bengescu, este marcată de semnul originalității, înscriindu-se între valorile incontestabile ale literaturii actuale. Fănuș Neagu se definește ca un prozator în tradiția lui Panait Istrati, atras de culoare, de pitoresc, cărțile sale, cu un pronunțat caracter liric, înfățișînd cameni impulsivi, scene crude și o natură frenetică, în care viața naște neîncetat viață. Meditația filozofică din romanele lui D. R. Popescu nu rămîne abstractă, discursivă, ci e încorporată în materia epică, în descrieri și evocări, în tablourile de viață; prozatorul sugerează complexitatea existenței printr-o schimbare continuă de perspectivă asupra faptelor. La Al. Ivasiuc maniera proustiană este remarcabilă: la baza analizei stă „întrebarea activă”.

Completînd în chip grăitor aria prozei ca domeniu al frescelor sociale și al evocărilor-fluvii, narațiunea scurtă, nuvela și schița, reportajul, răspunzînd expres comenzii sociale, trece de la descrierea în suprafață a proceselor sociale la analiza psihologică a individului. Aici merită menționate alte nume consacrate: N. Velea, Ștefan Bănulescu, V. Rebreanu, P. Popescu, Pop Simion, Ion Istrati, Szabó Gyula, Paul Schuster ș.a. Se cultivă nuvela realistă, analitică, interesată de conștiințele active, precum și o proză a „jocului iele-

lor" neliniște, sondind profund în teritoriile imaginativului și insolidului, ale visului.

Această multitudine de formule și de lărgire a perimetrului de referințe asupra destinului și a psihologiei umane recomandată de Congres, se manifestă și în sectorul *dramaturgiei*. De la drama istorică se trece la piesele cu subiect din actualitate, aceasta receptată larg și cu o deosebită pregnanță, ca în cazul creației dramatice a lui Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Paul Everac, Al. Mirodan, T. Mazilu, Al. Voitin, Andi Andrieș. Se evidențiază tot mai sensibil, în teatru, orientarea spre drama filozofică, spre infuzia de idei în piesa istorică. *Omul care și-a pierdut omenia* (1966) de H. Lovinescu, de pildă, e o succesiune de tablouri — unele proiectate în plin fabulos — în cuprinsul cărora se întrepătrund drama lui Faust și tragedia Meșterului Manole, interpretată în sens contemporan, în vreme ce drama istorică a aceluiași proiectează în interpretare modernă noțiunea de destin. Latura comică a unor fenomene și manifestări străine de natura societății noastre e dezvăluită, cu succes la public, de Aurel Baranga în *Sfântul Mitică blajinul* (1966), *Opinia publică* (1967) și *Travesti* (1968).

Specificul creației dramatice contemporane își are punctul de plecare — așa cum indicau Documentele programatice ale Congresului — în interesul pentru realitate, pentru omul social. Teatrul nostru tinde să ridice la expresie artistică preocupările actuale majore, aspectele fundamentale ale vieții, luminând universul spiritual al umanității contemporane, reflectând înaintarea în socialism, transformarea conștiințelor în condițiile înfruntării dintre nou și vechi.

Sintetizînd marile transformări săvîrșite în economie, în cultură, în organizarea socială și de stat, *Congresul al X-lea al partidului* a elaborat programul dezvoltării multilaterale a țării în viitor, a concretizat sarcinile ce revin tuturor categoriilor de oameni ai muncii. Adresîndu-se scriitorilor și artiștilor de la înalta tribună a Congresului, tovarășul Nicolae Ceaușescu cerea: „să pătrundeți în adîncul existenței poporului, și, înțelegînd năzuințele sale, eforturile și lupta sa eroică, să înfățișați grandioasa frescă a României socialiste. Partidul este adeptul adevărului obiectiv nemistificat, partizanul înfățișării veridice a realității, atît cu luminile cît și cu umbrele ei... Nu uitați niciodată că menirea artei noastre este de a înnobila omul, de a-l inspira spre noi fapte mărețe, spre realizarea idealurilor socialismului și comunismului”⁵.

Spiritul de partid, viziunea politică superioară pe care scriitorii și-o însușesc din Documentele Congresului partidului, din linia lui realistă și fermă, îi ajută să-și reprezinte viața în vasta ei complexitate, stimulează în ei gîndirea proprie, capabilă să înțeleagă demn și original răspunderile omului contemporan și soarta poporului nostru. Creația poetică din ultimii ani dezvăluie un simț acut al contempora-

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al X-lea Congres al P.C.R.*, Ed. politică, Buc., 1969, p. 98.

neității. Privită sub acest aspect, ea este un dialog neîntrerupt pe diverse probleme de interes capital pentru condiția omului de astăzi. Confruntarea dintre viață și moarte, iubire și ură, dialectica timpului, relația om-destin, om-societate, dragostea față de oamenii, de tradițiile și pământul patriei — pe scurt principalele *direcții tematice* spre care a gravitat poezia mare, mai ales în momentele decisive ale istoriei, sînt prezente la noi cu o vigoare deosebită în acea „lirosofie”, cum denumește Vladimir Streinu poezia de idei. Volumele *A treia taină* de Ana Blandiana, *Vămile pustiei* de Ion Alexandru, *Centaur îndrăgostit* de Radu Cârnelci, *Umbra paradisului* de Horia Zilieru, *Orga de mesteceni* de Ion Brad, *Duhul pietrelor* de Corneliu Sturzu, *Inel cu enigmă* de Mihai Ursachi, *Lumini crepusculare* de M. Beniuc, cărțile lui Cezar Ivănescu, Ilie Constantin, Gabriela Melinescu, Matei Gavrila, Mircea Ciobanu, Ioanid Romanescu etc. conțin destule versuri cu drept definitiv de a figura într-o antologie a poeziei actuale.

Există însă o artă, deși foarte rafinată, de a nu spune nimic. Lirica forțat meditativă eșuează curent în acea „poezie filozofică”, ilizibilă, de care se leapădă și poezia și filozofia, dar și cititorii. Asupra acestor producții literare, *Raportul la cel de-al X-lea Congres al P.C.R.* este explicit: „Se întîmplă însă ca unele lucrări literare sau artistice să fie considerate cu atît mai elevate și mai valoroase cu cît sînt mai puțin accesibile și mai neînțelese publicului, masele populare, cu cît se îndepărtează mai mult de problemele vieții, de realitățile lumii în care trăim... Desigur, noi sîntem partizanii libertății de creație și orînduirea noastră asigură condiții de manifestare deplină a personalității și talentului scriitorilor, artiștilor ca și a tuturor cetățenilor patriei. Dar noi concepem libertatea de creație în accepțiunea filozofică pe care marxismul o dă necesității istorice înțelese”⁶.

Această punere la punct a problemei a exercitat o puternică influență asupra creației literare. Diversele forme accentuate de înstrăinare sau de evaziune — de la retragerea orgolioasă în turnul de ivoriu pînă la sentimentul derutei personale sau la credința că lumea e o imensă cădere — poezii „însingurați”, „criptici”, „neînțeleși” sînt pe cale de dispariție, după ce masele largi de cititori i-au ignorat, pe drept. Realitatea socială și artistică a infirmat cu toată severitatea asemenea orientări subiectiviste.

Este lesne de observat în proza noastră de astăzi o creștere importantă a ponderei pe care o are cauzalitatea socială în explicarea formării caracterelor și a evoluției personajelor. Decurgînd de aici se remarcă, mai ales în *proza* de dimensiuni mai largi, o dorință de a cuprinde complexitatea elementelor formative, interdependența lor cauzală. În această ordine de idei, fenomenul e detectabil în cărți recent apărute care au primit sufragiul cvasiunanim al criticii, precum: *Cîntec șoptit* de Zaharia Stancu, *Păsările* de Al. Ivăsiuc, *Moartea lui Ipu* de Titus Popovici, *Paralele* de Corneliu Ștefanache ș.a.

⁶ Op. cit., p. 97—98.

Scriitorii de talent nu se feresc să dezvăluie, cum a recomandat Congresul, esența unor atitudini ambigue în care se amestecă — să zicem — o activitate realmente folositoare cu arivismul sau gustul de căpătuială, lașitatea cu purtarea disciplinată, îngustimea cu principialitatea ș.a.m.d. Acestea sînt domenii incompatibile cu șablonul literar salvator pentru autorii în pană de subiecte, ci solicită îndrăzneală scriitoricească, adică înfruntare a problemelor dificile de viață, debateră lor deschisă, cu fermitate revoluționară, comunistă. Cele mai noi *piese de teatru* ale lui Baranga, Everac, D. R. Popescu ori ale lui Andi Andrieș (*Duet*) și Mircea Radu Iacoban (*Tango la Nisa*) pot fi date ca exemple ilustrative în ceea ce privește oglindirea realității „cu luminile și cu umbrele ei”.

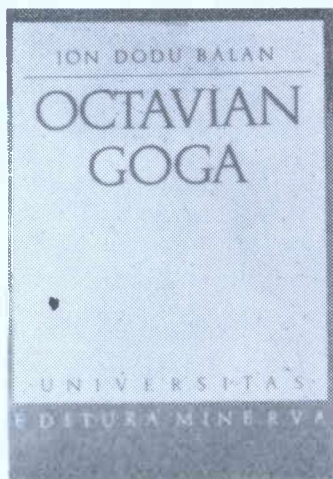
Studiul serios, fundamentat filozofic, al vieții noi, ca și o cultură de specialitate corespunzătoare se înfățișează — în lumina Hotărîrilor partidului — drept sarcini de o covîrșitoare însemnătate, care se cer împlinite, pe viitor, cu o muncă de creație neostenită. Beneficiind de o orientare ideologică superioară, exprimată în termeni lapidari și precizi în Documentele celor două Congrese, ca și în activitatea semicentenară a partidului, avînd în fața sa un material de viață de o noutate funciară, creația noastră literară poate și trebuie să acopere, într-un timp relativ scurt, golurile din aria sa artistică. Și pînă acum scriitorii români contemporani au dat literaturii universale opere de o deosebită originalitate, care au stîrnit pretutindeni respect și interes. Dacă nu sîntem încă pe deplin mulțumiți aceasta se datorează conștiinței datorii mari ale literaturii, ale culturii și artei în general. Fiesc este pentru o mișcare literară, prin excelență revoluționară, să-și privească lucid problemele, să-și mențină mereu viu spiritul de autoexigență. Mobilizat de îndemnurile adresate de la tribuna Congreselor, poporul nostru trăiește azi o vîrstă a marilor împliniri, necunoscută în lunga și zbuciuunată lui istorie. Această epocă nouă, socialistă, generatoare de elanuri și frumuseți nebănuite, e poezia densă, înnobilită de idei și de zboruri înalte. Scriitorii au dovedit că sînt capabili să o dezvăluie. Nerăbdătoare, orizonturile așteaptă noi luceferi.

CRONICA LITERARĂ

CONST. CIOPRAGA

Ion Dodu Balan

„OCTAVIAN GOGA”

La prima impresie, poezia lui Octavian Goga pare cristalină, constituită în forme clasice, cu un mesaj de mult cunoscut și explicat. Realitatea e alta, Goga fiind un creator contradictoriu, cu tranziții de la limbajul profetic, de nuanță populară, la accente intimiste, depressive, o dată împlîntat în social și în pămîntul Transilvaniei, altă dată călător în spiritualitatea universală, sedus de plînsul lui Verlaine sau de sentimentalismul lui Carducci. Într-un anumit înțeles poetul Oltului a fost, la început de secol, o personalitate de sinteză, în care s-au întrepătruns elemente folclorice și reminiscențe din vocabularul bisericesc cu sugestii din literatura clasică și tentații moderne. Graficul biografiei spirituale implică în mod evident, oscilații diverse, ca și acela al omului politic, angajat — la un moment dat — pe o direcție profund eronată, consumat și căzut prematur. Un Octavian Goga cu efigie limpezită de vreme, în proporții pe care distanța le face mai obiective, ne oferă, într-un studiu de anvergură

(conceput ca teză de doctorat) criticul Ion Dodu Bălan. Pasiunea pentru subiect e însă mai veche. Autorul lucrării a îngrijit, în prealabil, cîteva ediții din opera poetului, dintre care una în colecția „Scriitori români”, cu un bogat aparat critic, și a lansat o micromonografie în care se întrevedea conturul prezentei exegeze ample.

Concepută în spiritul dihotomiei *viața și opera*, — lucrarea se sprijină pe o documentare excelentă, care i-a deschis autorului perspective spre interpretări noi sau l-a dus la rectificarea unor explicații discutabile. Pe fundalul epocii apare imaginea în mers a unui creator militant prin temperament, ale cărui resorturi intime erau, sub aspectul istoriei literare, numai relativ cunoscute. Că imaginea acestui Goga trăiește, — capitolele inițiale nereducându-se la o biografie aridă — iată un prim merit al lui Ion Dodu Bălan. A face ca documentele să vorbească, reținând din ele esențialul, înseamnă a înțelege biografia ca un fond semnificativ pentru explicarea creatorului. De menționat din sfera contribuțiilor biografice, despre formația intelectuală o poetului, detalii de tot felul. La zece ani, liceanului, trimis la studii la Sibiu, notarul din Rășinari îi dăruia un volum cu versuri de Eminescu. Interesantă era dedicația: „*Micului poet O. G., ca program*”. Elocvente sînt, de asemenea certificatele de școlaritate, cu situația de ansamblu la toate disciplinele, în tot cursul liceal (ultima clasă la Brașov). De remarcat, evoluția la limba maghiară și germană de la calificative sub limită la medii maxime; progrese evidente marchează liceanul la umanitățile clasice; la un nivel ridicat se situează totdeauna liceanul la disciplina limba română. De menționat, de asemenea că la Brașov i-a fost profesor Vasile Goldiș, cunoscut militant pentru drepturile românilor din Transilvania sub stăpînire habsburgică, cel dintîi care-l va numi pe Goga „poetul pămîririi noastre”.

Sentimentul de inadaptare în ambianța citadină cu repercusiuni în lirică, e o realitate pe care fragmente din scrisori (citate de autorul monografiei) o ilustrează la modul direct. Starea de spirit a studentului în filozofie și litere de la Budapesta se schimbă radical; sentimentul de „exil” e revizuit, zbuciumul intim cedează pasul unei revolte prin mijlocirea căreia poetul devenea tribun al maselor. Capitolul despre etapa budapestană și contactele fertile cu gruparea de la *Luceafărul*, datele semnificative despre studiile universitare (la toate examenele cu calificativul „eminent”), acelea despre cursurile de la Berlin, unde cunosc pe Vasile Pîrvan, reprezintă în sine un studiu dens, nu lipsit de vibrație afectivă, faptele evocate avînd calitatea de a lucra asupra sensibilității. Dintr-o perspectivă tot atît de adecvată la obiect, apar fapte biografice privind momente diverse: iată, așadar, poetul militant, ideolog la revista *Țara noastră*, conflictele cu oficialitățile maghiare (întemnițat la Seghedin), plecarea voluntarului ca soldat pe frontul din Dobrogea, zelul de gazetar patriot la ziarul *România* (apărut în refugiu la Iași, la 2 februarie 1917), lupta politică la Paris (unde ajunge ocolind prin Rusia, Suedia și Anglia), alegerea la Academie, primirea titlului de „doctor honoris causa” pe care i-l conferă în 1932 Universitatea din Cluj, creatorul fiind declarat: „*Princeps Poetarum Pro Unitate Totius Daco-Romanicae Nationis Eluctantium*” (Principele poezilor luptători pentru unitatea întregii națiuni daco-romane). Accesul autorului la un jurnal inedit al lui Octavian Goga a fost fecund în consecințe pentru cunoașterea poe-

tului tinăr, în intimitate; despre declinul dramatic, într-o accentuată confuzie politică, vorbesc alte pagini, din care se constituie imaginea unui Goga înfrînt.

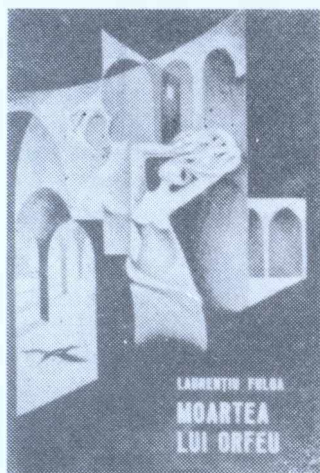
Dar partea cea mai întinsă a lucrării are în vedere profilul creatorului, care, fără să fie un înnoitor în poezie, reprezintă una din vocile distincte, cu larg răsunet, în literatura acestui secol. Deși nu se menține la nivelul prestigios al începutului, Goga a lăsat cele „*cinci poezii*” cu care un poet poate intra definitiv în istoria literară, făcînd deci dovada unei incontestabile vocații. Rapsod al satului, tribun social și profet cu privirile spre oameni, cîntărețul Oltului trebuie raportat, în ipostazele sale majore, la epoca în care s-a manifestat — punct de vedere care e și al autorului monografiei. De reținut, de pildă, observația despre rolul numelor proprii în poezie, care „luate în valorile lor intrinsece n-au nici o forță de sugestie, dar au, în schimb, o imensă forță catalizatoare, o mare capacitate de restructurare a vieții în datele ei esențiale”. Examenul nuanțat al relației dintre stilul folcloric și *atmosfera* poeziei lui Goga se bazează pe o atență comprehensiune a modului de creație specific. Atrage atenția, de asemenea, interpretarea unei reacțiuni cu dublă înfățișare cum este *plînsul*, care prin acumulare generează revolta. La fel de sugestivă se dovedește explicația noțiunii de *soartă*, care în înfățișările ei „multiple, complexe și variate, apare cu o frecvență deosebită în universul poeziei lui Goga, constituind una din sursele cele mai abundente de dramatism și tragism ale liricii sale”. Ideea „*sortii* implicate în povestea vieții poetului și a neamului său se împletește cu o viziune tragic-sublimă a lumii, cu conștiința unei istorii măștere și rele, dar nu lipsită de finalitate și de loc străină de nădejdea unui viitor mai luminos”. Prin originalitatea argumentării, concisul capitol *Destin și poezie* este unul din cele mai bune din monografie, alături de acela privind *Funcția estetică a elementului religios în lirica lui Goga*.

Pe lângă considerațiile judicioase despre dramaturg și publicist, de notat imaginea lui Goga în raport cu literatura universală și, în final, contribuțiile bibliografice. Scrisă cu dragoste și înțelegere, dînd partea ce se cuvine documentului și interpretării, monografia semnată de Ion Dodu Bălan este o lucrare solidă, contribuție critică de certă calitate.

LIVIU LEONTE

Laurențiu Fulga

MOARTEA LUI ORFEU

puse peste imaginile prezentului, trezesc eroului povestitor adânci procese de conștiință. Surprinzătoare în acest roman este pendularea continuă între real și alegoric, confuzia voită de planuri care duce la interpretări cu variante multiple. Astfel, firul epic al cărții este fie

Pătrunderea în lumea cărții lui Laurențiu Fulga descopere un peisaj straniu, la confluența realului cu fantasticul, în care fiecare obiect are, pe lângă înțelesul prim un sens ascuns și amenințător, unde simbolul dublează permanent conduita personajelor. Întrebările puse de scriitor sînt toate de-o maximă gravitate afectînd realități fundamentale: viață, moarte, dragoste, răspundere, vinovăție. Însuși stilul, contaminat de materia incandescentă asupra căreia se aplică devine patetic și clamoros, pe alocuri declamator și pretențios, necesitînd pentru a fi acceptat, o anume familiarizare. Peste efortul cerut de a răspunde unor întrebări esențiale, Laurențiu Fulga întreprinde și operația reluării unor mituri din perspectiva angoasată și dezabuzată a omului modern. Titlul însuși, *Moartea lui Orfeu*, ne indică această intenție.

Moartea lui Orfeu este scris de la un capăt la altul sub semnul unui tragism fără ieșire. Moartea femeii iubite declanșează o suită de imagini din trecut care, supra-

un plan ușor de urmărit, fie altul încărcat de multiple sensuri. Comprimată la cele douăzecișipatru de ore care succed morții Horației, acțiunea se reduce la tribulațiile eroului pînă la distrugerea propriei opere și a propriei persoane. Cu totul remarcabilă e capacitatea romanului de a crea fiecărei întîmplări prezente sau rememorate o aură de mister care duce la o explicație secretă, incomunicabilă logicii obișnuite. Planul fantastic al romanului este ocupat de apariții premonitorii, de „semne” și persoane ieșite de sub determinările comune. Un revelion făcut cu ani în urmă la o cabană aduce în scenă două apariții bizare, bărbatul cu tîmplele cărunte și ochi metalici și femeia senzuală, care vor reveni obsesiv de-a lungul romanului. Prezența lor e vizibilă numai inițiaților, ordinea firii e tulburată de intrarea lor în scenă :

„Ceva neștiut se mistuia în mine, și altceva, ca de forță ostilă, mă țintuia pe butucul de lemn din fața căminului. Doar îl priveam holbat și nu înțelegeam nimic. Omul nici măcar nu se uitase la ceas, cînd îmi anunțase timpul, dar așa era, pendula din spatele lor arăta că pînă la miezul nopții mai sunt exact 21 de minute.

— Cînd ați venit ?

Un fel de ceață trecu peste ochii bărbatului, întunecindu-l și mai mult, dar femeia continua să zîmbească la fel de galeș, avea gura cărnoasă, cu tăietura prelungă plină de patimi”.

Impresia de straniețe nu scade nici cînd simbolurile devin mai explicite, cînd cuplul Diavol (=El = Celălalt) — Moarte își dezvăluie identitatea și intențiile. O umanitate descoperită nu are puterea să li se opună decît în prezența fortifiantă a iubirii. Cînd aceasta dispăre, indivizii devin pradă facilă forțelor malefice ale întinericului. Cartea lui Laurențiu Fulga se face ecoul strigătului disperat al umanității asaltate de forțe oarbe, invincibile în absența unor suporturi certe.

Moartea lui Orfeu este o lungă meditație asupra morții, plecînd de la dispariția Horației, muza inspiratoare a sculptorului care-și na-rează aventurile tragice. Meditația se împletește cu o zguduitoare confesiune erotică, sinceră pînă la dezvăluirea celor mai inavuabile porniri. Întregul roman capătă o alură de coșmar, de univers obsesional închis, fără putința de depășire. Cîteva imagini tip proliferază pînă la monstruos, cîteva personaje revin insistent întărind ideea obsesională a romanului. Confruntarea cu moartea pune înaintea de toate problema nedreptății și absurdului. Indiferent pe ce poziție se situează, raționalistă sau mistică, eroii lui Laurențiu Fulga dezbat la toate nivelele, cu o terminologie adesea pretențioasă, dar acoperind o reală nevoie de adevăr, marile întrebări existențiale. De la artistul dornic să supraviețuiască prin operă, la medicul umilit de neputință, sau simplul administrator de cimitir, toți se agită în jurul aceleiași insolubile probleme. Romancierul n-a intenționat individualizarea unor personaje, ci egalizarea lor în fața adevărurilor fundamentale. Mai mult chiar. Un implacabil destin îi pune practic în ipostaza de vic-

time și atunci când ei ar trebui să facă parte dintre salvatori. Medicul care pronunță sentința în cazul Horației și al soțului femeii cu părul „ca mierea” se vede și el doborât de același rău incurabil și inexplicabil. De aici accentul de revoltă care străbate de la un capăt la altul paginile acestei tulburătoare cărți și care îi acordă un timbru profund uman. Nu atât rezolvarea „filozofică” a problemelor impune romanul lui Laurențiu Fulga, cât situarea pe poziția celor implicați într-o dispută fără șanse, dar în care își dau întreaga măsură a posibilităților intelectuale și etice. Sondarea continuă a adâncimilor duce la opoziție cu destinul implacabil dar, în mod surprinzător și la o conștiință a culpabilității. Cu o tenacitate uimitoare, sculptorul își scrutează propria istorie și descopere o întreagă serie de victime din ignoranță sau, ceea ce e mai grav, lovite cu bună știință. Dimensiunea etică a cărții crește pe acest teren de remușcare și analiză lucidă. Astfel, revolta se conjugă cu vinovăția, datele mitului reluat aduc mereu elemente care îi dau nci dimensiuni.

Meditația asupra dragostei se îmbină în *Moartea lui Orfeu* cu reflexiile disperate despre neant și micimea omului. Erosul apare ca o forță de o violență extremă, o exacerbare senzorială scăpată de sub controlul lucidității, manifestată în forme paroxistice. Deși sint destule scene în care revărsarea senzorială depășește și limite care țin de gust, impresionantă rămîne sinceritatea absolută, scrutarea și pe acest plan a conștiinței, punerea ei sub focul unor întrebări din care rezultă aceeași vinovăție. Există, ca și în confruntarea cu moartea, o vinovăție prin destin, fără conștiința participanților, victime ale unor forțe necunoscute. Dragostea dintre sculptorul-narator și Horația debutează cu acea sălbatică secvență a jurământului în fața focului. E ceva de ritual ancestral, un amestec fascinant de solemnitate și dorință carnală :

„— Mă leg față de tine, Focule, să fiu credincioasă acestui om pînă la ultima mea suflare de viață ! Mă leg față de tine, Focule, să nu am alt idol decît acesta care va fi din această noapte omul meu ! Mă leg față de tine, Focule, să fiu gata la orice sacrificiu, numai să-i rămîn omului acestuia singura, marea lui iubire !”

Dar această dragoste e amenințată de la început fără ca protagoniștii să o știe. Un pact secret acordă Horației pe o perioadă limitată dragostea sculptorului, însuși focul în fața căruia s-a făcut jurământul e același personaj misterios și atotputernic, Domn și Diavol totodată, care își va cere scadența la termenele hărăzite. În afară de dragostea inocentă cu consecințe distrugătoare mai există o dragoste inițial vinovată, expresie a răului interior, conjugat cu influența puterilor malefice oculte. Horația nu duce cu ea în mormînt dorințele sculptorului de care și-a legat existența. Făcînd preparativele funerare, sculptorul este persecutat de imaginea celor trei femei care revin cu o insistență, încărcată și ea de simboluri : femeia cu părul ca mierea, Sybilla, fata desmățată a arhitectului. Toate trei, expresie a păcatului și a trădării. Prezența lor, reală sau imaginară, trezește nestăpînite dorinți carnale, o explozie a violenței sensoriale, mergînd pînă la de-

mență și lubricitate. Femeia cu părul de culoarea mierei și Sybilla se revelă în final instrumente ale răului, travestit în acel personaj care a supraviețuit din umbră distrugerea Horației și a sculptorului.

În varianta propusă de roman, termenii mitului orfic au ieșit cu sensurile radical schimbate. Moartea s-a dovedit imbatabilă la eforturile deznădăjduite ale oamenilor. Dragostea nu i-a putut fi opusă, redusă fiind la o dezlănțuire brutală de instincte. Nici opera sculptorului nu are atributele eternității pentru ca măcar ea să persiste peste corpul efemer al creatorului. Va urma, în consecință, aceeași cale a distrugerii, înaintea dispariției artistului.

Scris în întregime în registrul alegoriei, cu dominante note poetice și retorice, *Moartea lui Orfeu* reprezintă în ultimă instanță romanul distrugerii mitului de la care a plecat.

VIAȚA CĂRȚILOR

Iacob Negruzzi :

COPII DE PE NATURĂ. AMINTIRI DIN „JUNIMEA“

Fiul celui despre care Eminescu spusese că „șterge colbul de pe cronice bătrâne“, deși mai puțin înzestrat de muze ca părintele său, a jucat, totuși, un rol deosebit de important în literatura noastră. Nestorul literaturii române pînă la începutul celui de al patrulea deceniu al secolului nostru, — deci pînă la moartea sa, întîmplată la 6 ianuarie 1932, după o viață de 90 de ani, nașul, „redactorul răspunzător“ și directorul „Convorbirilor literare“, se înscrie printre întemeietorii strălucitei societăți „Junimea“, alături de Titu Maiorescu, Vasile Pogor, Petre Carp și Theodor Rosetti, cu care organizează ciclul de conferințe cunoscute sub denumirea de „prelecțiuni populare“, participînd totodată cu zel statornic și în calitate de conferențiar.

Adevăratul său rol, însă, în cadrul societății „Junimea“, începe odată cu apariția „Convorbirilor literare“, al căror prim număr apare la 1 martie 1867. De la această dată, am putea spune că Iacob Negruzzi se confundă cu cea mai prestigioasă revistă a vremii și cu „Junimea“, ... Rar scriitor mai dezinteresat, mai în stare a se bucura de geniul altora și de a se eclipsa în fața lor. El iubește „Junimea“ cu ardoare discretă ca o bătrînă slugă din alte vremuri pe stăpîn“, — spune G. Călinescu. Evident, spiritul dirigent ca teoretician și îndrumător al literaturii a fost Maiorescu, dar nu odată s-a pus întrebarea ce ar fi însemnat „Convorbirile...“ fără devotamentul și abnegația lui Negruzzi, care nu drămuia nici timp, nici energie, nici contribuție materială personală, pentru a le asigura apariția regulată, — încît devenise și director și corector și corespondent cu „gîntea irascibilă a autorilor, fiind silit să ducă (...) o luptă tot așa de grea cu neamul desnădăjduit al culegătorilor tipografi, după cum se exprimă el însuși, în una din ale sale *Copii de pe natură*, cum se intitulează primul volum din ultima ediție a operelor sale selectiv apărute în colecția „Biblioteca pentru toți“, sub îngrijirea lui Corneliu Simionescu.

Pe lîngă cele peste douăzeci de scrisori înmănunchiate sub acest titlu, volumul mai cuprinde cinci *Scrisori*, opt *Satire*, două *Epistole* și cîteva *Idei și maxime*.

Preocuparea constantă a autorului de problemele limbii și ale stilului, satirizarea societății din timpul său, vizînd politica, viața de familie, carențele justiției, demagogia, ipohondria, maladia latinismului, slugărnicia, donjuanismul, falsul patriotism și alte năravuri caracteristice vremii, realizate pe un ton de măsurat umor bătrînesc sau de ironie bonomă, impregnate adesea de nuanțe de duioșie, — acestea constituie, în mare, cuprinsul volumului întîii: *Copiile de pe natură* nu par de loc demodate, cum poate s-ar bănui. Datorită vervei și prospețimii stilistice, ele se citesc cu plăcere și interes, cititorul avînd de cules și valoroase profituri de ordin etic, fără ca autorul să fi urmărit acest lucru în mod didactic și explicit: „Ca pictorul, ce liber de rele și de bune / Primbîndu-se-nîlnește un chip așa ciudat, / Încît a scos îndată hîrtie și cărbune / Și marginile sale ușor a desemnat, / Tot astfel cîteodată, cînd singur stam în casă și-mi apăreau în minte figuri ce am văzut, / Luam, fără de știre de ceea ce-a să iasă, / Condeiu, și o coală sau două am umplut“, — ne destăinuie el în *Prolog*.

Un interes deosebit, însă, îl prezintă, după părerea noastră, volumul al doilea, *Amintiri din „Junimea“*. Începute la sfîrșitul secolului precedent, dar continuate mai tîrziu și publicate în volum abia la 1921, în editura „Viața Românească“ din Iași, ele evocă cu simpatie și — în afară de puține excepții — cu obiectivitate, în orice

caz, cu sinceritate deplină, aspectele și momentele cele mai însemnate ale societății „Junimea” și ale revistei sale.

Mai puțin stufos decât Gheorghe Panu în ale sale *Amintiri de la „Junimea”*, Iacob Negruzzi, datorită poziției sale în cadrul societății și a revistei, a fost mai în măsură să cunoască amănunte care celui dintâi îi scapă sau îi apar uneori denaturate. Evocând aspecte și fapte petrecute în cadrul „Junimii” sau legate de „Convorbiri literare”, ca: înființarea societății, procesul lui Maioreescu, Borta-rece, dosarul „Junimii”, poșta redacției, banchetul, prieteni și dușmani, câteva portrete și ample relații despre Alecsandri, Eminescu, Creangă și alții, această operă memorialistică, pe lângă pagini ce se ridică la un apreciabil nivel artistic, prezintă, pentru cea mai glorioasă manifestare literară din a doua jumătate a secolului trecut, un prețios izvor de ordin documentar.

Volumul al doilea mai cuprinde câteva interesante „aduceri aminte și impresiuni” *Din copilărie*, apoi *Dicționarul „Junimii”* și „*Correspondența*” redacției, după care urmează un glosar, un tabel cronologic și un indice de nume. Opera lui Iacob Negruzzi fusese publicată în șase volume de *Scrieri complete* între anii 1893 și 1896 și cuprindea proză, versuri și teatru (original și traduceri), descrieri de călătorie prin țară, amintiri, articole lingvistice și literare etc. De la această ediție și de la ulterioara publicare în volum, acum 50 de ani, a amintirilor din „Junimea”, cititorul s-a întâlnit tot mai rar sau de loc cu opera celui mai convins junimist. Ultima ediție marchează un act de necesară și binemerită reactualizare a acestui bun și sfătos scriitor din generația lui Eminescu și Creangă, plin de grijă pentru generațiile ce-i vor urma.

El se retrăsese de la conducerea revistei la vârsta le 53 de ani, după ce o dirijase aproape douăzeci și opt, lăsând locul altora, cărora le făcea urarea „să izbuțească a ridica nivelul cultural al românilor, iar fiecăruia din ei în parte (...) să simtă în lucrarea sa aceeași mulțămire” pe care a avut-o el însuși „în această lungă și însemnată parte a vieții” sale. (vol. I, pag. LXIV); iar în 1910, într-o ședință a Academiei Române, adresându-se generațiilor viitoare, le îndemna la „unire strânsă, disciplină aspră, voință tare, putere de luptă și de jertfire, toate aceste calități unite cu iubirea neamului și trecutului nostru...”.

De înțeleptele sale simțăminte și gânduri testamentare — profund și permanent actuale — va trebui să țină seama și generația noastră și... cele viitoare!

D. FLOREA-RARIȘTE

Teodor Balș:

„NORD”

Poezia lui Teodor Balș e rezultatul unui echilibru între componente și laturi diverse de ordin temperamental și expresiv. Parcurgerea volumelor apărute pînă acum, atestă în structura creației poetului și în modalitățile ei de manifestare coexistența unor variate atitudini și accente. Tendința, covârșitoare, a lui Balș către formula poemului epic și către maniera folclorică, semnalabilă în cartea de debut publicată în urmă cu 14 ani (1907), este înlocuită, începînd cu *Poarta Soarelui* (1965), cu orientarea tot mai pronunțată spre poezia de substanță riguros lirică, meditativă sau de notație, concisă și densă, capabilă să prospecteze stări sufletești și să exprime poziții nuanțate în problematica majoră a existenței umane.

În ultimul volum, *Nord*, editat de curînd la *Cartea Românească*, erup versurile unei inspirații în același timp decantate și pasionate. Desfăcute ori nu de obligații prozodice și compoziționale, poeziile actuale și-au redus sensibil încărcătura cromatică, bătînd spre tonurile reci, spre convergența ideilor și comprimarea debitului imagistic. Cartea adîncește aceste trăsături ale creației sale de pînă în prezent și putem vorbi de o maturitate față de problematica filozofică,

existențială a lumii contemporane, a individului luat drept unitate de măsură a conflictelor și speranțelor civilizației moderne. Opera sa a căpătat, în locul poemelor-fluviu, al dezvoltărilor adiacente, rămuroase, de asociații metaforice, complicând mișcarea ideii, mai multă limpezime și concentrare. Contactul cu Federico Garcia Lorca, din care poetul a tradus masiv, a favorizat, fără îndoială, acest proces ascendent.

Aventura poetică a rămas cam aceeași, dar la o tensiune tot mai înaltă, mai puțin spectaculoasă, totuși mai dramatică: „Neliniști pendulează-n lume, oarbe. / Se-aruncă-n larg, se-ntorc spre chei / ca marea cînd magnetul lunii-o soarbe / și țărurile fug în urma ei. / / Spre alt țarm, mai pur, mă-ntorc în mine / ca un soldat, la cei căzuți, pe front; / prin vastele incendii eoline / trec cercul unui ultim orizont” (*O, slintă și săracă poezie...*). În acest dialog al poetului cu sine însuși și cu lumea înconjurătoare, Teodor Balș rămîne un liric cerebral. De aici continuă înnoire a registrului poetic, o filtrare a realității printr-o neliniște uneori de ritual, cu ciudate sonorități, cîteodată arpoape clasică, alteori prozaică, dar sinceră, cinstită și tragică, ca-n piesa titulară a cărții, atît de edificatoare pentru starea de azi a poetului: „Nici un cîntec, nici o lumină / peste hirtie; / pămînt ca o gheață velină, / iarnă tîrzie. / / Săni-cuvinte, cîini eschi-moși / verbe-n cursele / spre-un alb continent de strămoși / la cele mai mici paralele... // Numai eu, numai eu, numai eu / în sahara de nea și troieni — / sania, un cîine și eu / vînătorul de reni...”

Piese din acest volum vizează o realitate larg cuprinzătoare: plopul, cîmpia „alăptînd porumbul restrasă în singurătate”, cei trei mesteceni din Șchei, peisaje nordice și ninsori de martie „cu tonuri stinse de egretă și zbor de reci melancolii”, o noapte pe Aare și un „cer de noiembrie, pur, în Țara Birsei departe”, un amurg pe Alpii elveți și o noapte „mai puțin adîncă / fără copaci și frunză” în Dealul Melcilor. Autorul *Nordului* e un metaforic, care chiar dacă pe alocuri nu izbutește să deschidă orizonturi noi („Amurg, Opt, Război cu Troia), metafora rămîne un instrument de care Teodor Balș se folosește cu pricepere, impunînd memoriei cîteva piese notabile, mai ales din ciclul *Triptic la Mestrovici*, cum este, de exemplu această *Fecunditate*: „Cu sinii plini de văzduh și lumini / sub cer explodat în corimb / opt semințe de piatră / germinează timp / și visează”.

Încercarea de a-și primeni originalitatea cu poemele într-un vers grupate sub titlul *Arabescuri*, pornește, firește, de la experiențe livrești. Formula a fost contestată încă de pe vremea lui Pillat, întrucît poezia începe cu distihul și presupune simetrie. Cu toate acestea „unele din poemele într-un picior sînt elocvente și merită apreciere, fie și ca simplă tentativă de virtuozitate: „Intorci un arc al zilei și umbra se lungeste” (*Ceasornic*); „Lear orb, durere albă, singurătăți de cretă” (*Luna*); „Un ochi de zeu pîndește din ceturi fuga apei” (*Ghețar*).

Poet de o generoasă umanitate, dînd amintirii o dimensiune amplă, Teodor Balș se încorporează prin paginile sale reprezentative din *Nord* în linia poeziei moderne de incontestabilă calitate. Prin cultul expresiei transparente el opune, fără ostentație, controsiunilor ermetice contemporane, o poezie cu frumuseți de cristal. Confesiunile sale lirice reclamă, parcă, acompaniamentul muzicii unui Grieg.

Platon Pardău:

„SCARA LUI CLIMAX”

Debutul de prozator al poetului Platon Pardău se impune nu prin performanțe stilistice, prin virtuozități de ordni formal, ci în primul rînd prin gravitatea problematică a cărții sale. *Scara lui Climax* recomandă un scriitor despre care se

poate spune că este un martor și un judecător al vremurilor. Pentru că romanul consemnează tulburătoarea mărturisire a lui I., personaj enigmatic, care, aflat într-o chinuitoare criză morală, țintește către o izbăvire iluzorie, expediind zece scrisori unui amic decedat. Titlul metaforic devine tot mai sugestiv pe măsură ce conținutul epistolelor ne este descoperit. Intocmai cum scara patimilor de la mînăstirea Sucevița, „plină de suflete costelive și de draci înceștați într-o dramatică luptă, plină de capcane și de vedenii, de cumpene și de șiretlicuri”, „vămuieste” sufletele păcătoase, tot astfel eroul cărții, conștient de comiterea unor grave fărâdelegi, în funcția de răspundere deținută, socoate trimiterea scrisorilor confesive drept o formă de mîntuire.

Autorul aspiră să surprindă sinuozitățile meditației intime. Oprindu-se intenționat la evenimente misterioase, aparent disperate, prozatorul a urmărit, prin întrepătrunderea realului cu fantasticul, un mai atent „studiu” al fizionomiei morale a judecătorului I., într-un joc de oglinzi paralele, mereu bogat în sugestii și nuanțe, care, parcă, amintesc de un Anton Holban sau Gib Mihăescu. „Sînt numai frînturi de imagini, știi, banala comparație cu oglinda spartă, în cioburile căreia se află chipul tău”, notează într-o misivă enigmaticul I. Cea de pe urmă scrisoare aparține vecinului acestuia, profesorul Antonie Pieneonu, care, anunțindu-l pe același Grig de moartea prietenului său, dezvăluie taina spovedaniei: I. abuzase nefast de puterile avute și făcuse ravagii, printre victime aflîndu-se proprii părinți.

Microromanul lui Platon Pardău are o pronunțată alură intelectuală, constituită din comentariul faptelor, din ambiția speculativă și din limbaj. Monologurile retrospective reeditează termenii unei problematice contemporane: adorația pentru idee, nostalgia incoruptibilității, neputința de a abdica, în ultimă instanță, de la imperativele rațiunii. Limbajul dilemelor, al crizelor morale, al evaziunii și alienării, al pierderii lucidității creează tocmai echivocul *Scării lui Climax*. Fără a evita tonul jurnalistic, asimilînd chiar uneori date reportericești comentariului narativ, autorul adecvează înclinației de a zugrăvi evenimente sub regimul unei intensități care anulează banalul, întreaga ținută intelectuală a cărții.

Tehnica retrospectivă utilizată de scriitor conferă microromanului atributele unei creații epice moderne. Dar, pare-se autorul nu și-a pus în valoare întregul potențial artistic și se lasă cucerit de speculații, de inutile meandre, complicate artificial. De la motivul vioi, captivant, nu lipsit de gravitatea cugetărilor încărcate de sentimentul autentic al răspunderii, și pînă a realiza metafora de neuitat din titlu era nevoie de mai mult firesc și verosimil. Umorul negru, gen Urmuz, nu-l prinde pe autor.

Dincolo de aceste carențe, *Scara lui Climax* este o carte bună, inspirată din actualitate, o carte despre psihologia individului pervertit, îmbătut de putere, scrisă cu pasiune și talent epic.

Vasile Zamfir :

„LA MARGINEA LUMII”

Poetul Vasile Zamfir reține atenția prin acuratețea versului de tip clasic, prin cîngășia simțirii și prin unele intuiții remarcabile. Există în placheta aceasta versuri de o deosebită prospețime, imagini plastice și o maiuitate firească: „La marginea lumii, / Păsările stau gata să zboare, / Orbînd de culoare”.

Poezia lui Vasile Zamfir se descompune în pelicule narative, în comentarii la ceva văzut, la ceva care ar putea fi văzut tot atît de bine așa ca și altfel. Descriptivismul, de calitate, vrea să acorde existență poetică lumii, să înconjoare lucrurile ca să le extragă din spațiul lor, ca să dea altă lume, marcată de o mișcare interioară în care absența și existența lor se confundă: „Se-ntorc la fărîm talazurile, sfe

ric, / Și se revarsă buclumind în larg, / Se oglindește cerul-ntreg feeric, / Cu stelele în floare, la catarg. / / Aici e lutul sfânt al țării mele, / Cu cite prin milenii se-mplînesc; / Stau munții, credincioase sentinele, / Acestui plai cu suflet românesc". (*Țărnișă*). Decența formulărilor rigide, formele de domnească demnitate ale expresiei gnomiche, căderea egală, câteodată uniform sentențioasă, a versului nu izbutesc, în beneficiul expresivității, să anuleze freacăta insomnia, fiorul atingerii dureroase a infinitului. Prezența unui sens ascuns de întină solidaritate cu universul, în stare a se opune viziunilor terifiante, singurătății și neantului, nu e deloc contestabilă: „Mă regăsesc același, în vechea mea pădure, / În care printre vorbe, m-am rătăcit demult, / Și-n fiecare seară adorm în vag tumult, / Ca bîntuit de-o febră cu mistice mormure. / / A doua zi — cînd zorii ții fire de beteală, / De chipul meu, vremelnice, ca umbra mă desprind, / Iar stîncile și iarba îmi cîntă un colind, / Multiplicînd ecouri din bolți de catedrală" (*Iluminare*).

O notă permanentă a liricii lui Vasile Zamfir o dă melancolia, visarea „dincolo de marginile lumii": „De-am luat în pieptul visului talazul / Și am trecut de minus-infinit, / A fost că nu îmi ajungeau atlasul / Și hărțile cu țărnișă coșcovită" (*Punct final*). Pregnanța expozitivă a poeziei lui Vasile Zamfir promite o frumoasă evoluție dacă poetul nu se va lăsa ispitit de resortul de propulsie verbală de care dispune. Altminteri, autorului nu i se refuză sinceritatea și emoția sentimentului, nici ingenuitatea mărturisirii lirice, cărticica aceasta fiind un test cert de sensibilitate. Că uneori poemele au o rarefiere neferică a verbului (*Orhidee, Romanță, Se lasă frig, Poșnește cerul...*) este un impediment pe care poetul, sintem siguri, îl va depăși.

VAL. C. NEȘTIAN

Constantin Ștefuriuc :

„PE O VÎRSTĂ DE BĂIAȚ"

A găsi neapărat poeziei suceveanului Constantin Ștefuriuc o vină capitală în lipsa concentrației reflexive a versului său înseamnă de fapt a nu-l înțelege pe autor. În peisajul liric al anului 1970, al poeziei noastre din ultimii ani chiar, debutul lui C. Ștefuriuc se face în mod neîndolios sub semnul sincerității de expresie, al inventivității și spontaneității naturiste și verbale, lipsite de tentația incifrărilor cu orice preț, de ermetizare și pseudoenigmatic. Căci, înainte de toate, poezia lui Ștefuriuc este o modalitate originală de *manifestare poetică a candorii*. Lipsește poza facilă, nici teribilismele adolescentine nu abundă și nu deranjează atunci cînd pe alocuri poetul uzează de ele. Imaginația poetului se desfășoară într-un decor purificat într-o geometrie a candorii peste care se așteaptă ca explozia vieții să depună inevitabil primii fulgi trecători de umbră. De aici presimțirea indoielii, de aici neliniștea, paroxismul natural și ciudățenia viziunii poetice rostite la modul elegiac, sadoventizant, cald și suav a idoma unei feeri populare. Impresia de fast, de alunecare ritualică e sporită prin metaforizarea în special, a verbelor, ceea ce dă, cum spuneam, impresia unei curgeri continue, a unei dislocări lente ca în poezia „Scherzo" — cea mai izbutită din volum de altfel — dedicată lui Geo Bogza: „Trece luna peste sură / Rupind trandafiri în gură. / Printr-o pasăre de vînt / cerul curge pe pămînt. / Zboară fetele prin somn / Singele se face domn / Și lîntîna-n miezul nopții / Face dragoste cu hoții. / Ștefuriuc, / Copil de cuc, / Născut sub umbră de nuc — / Mă ard sinii unei ape / Cînd ies caii să se-adape / Lingă fluier de Lună. / Cîntă pupăza în pod / Și mă crede volevod".

Imaginile devin transparente sub impulsul vizibil al unui adevărat joc de adolescență peste care poetul se declară prinț („Prinț adolescenței mă declar / Și să liu pot peste păsări rege"). În chiar poezia care deschide volumul — „Pe o vîrstă de băiat", Cuvintele înseși se arată a fi niște spade albe, mirifice care „ard cu inima"

— în registrul afectiv deci — și care vorbesc despre „firele ploii suave și verzi” („Măștile”), copaci, „ce bat din aripi” („Copacul mire”), Ramses „înălțat la tron” („Faraonul”), zăpezi „fantastice” și păduri ce „și-au ieșit din minți” (*Lupii*). Impresionismul poeziei lui Ștefaniuc constă nu în teribilismul imagistic, nici într-o evoluție în perimetrul volitiv-temperamental, cum se întâmplă la Tudor Vasiliu (vol. „*In general triumful pădurilor*” și în volumul de proză „Proiect de ciine”). Excelează poetul, însă, în tehnica de compunere a peisajului nocturn, selenar ori neptunic. Populate de o faună folclorică, de păsări, lupi, faraoni, străbătută de trenuri care vin și pleacă, de vânători și pescari, păuni, „lungani”, cîrțițe, țigănci, cai, mîei și mai ales femei, versurile trădează, totuși, o monotonie tematică. În această ordine de idei, deși cartea ar putea fi luată ca un fel de variațiune pe aceeași temă, poetului i se poate reproșa comoditatea. Fiindcă de cîteva ori C. Ștefaniuc dovedește că știe să se aplece „frumos” și „profund” folosind în afara candorii și alte modalități de exprimare asupra problemelor grave ale existenței aflate dincolo de pragul fragil al vârstei adolescenței. E de așteptat ca evoluția sa să poarte o nouă adresă, oricum pe o vîrstă de... maturitate.

Pînă atunci rămîne să consemnăm apariția unui poet autentic — și asta nu e puțin lucru într-o perioadă literară cînd poeții debutanți se diferențiază foarte greu — distingîndu-se prin evitarea cu pricepere a intelectualismului cu orice preț și oferindu-ne prilejul unei variații, a unei „deconectări” — în sensul cel mai bun al cuvîntului — după lecturarea unui șir de producții mai mult sau mai puțin de serie, voit „cerebrale”.

ION LAZĂR

Silviu Rusu:

„SÎNT”

Versurile lui Silviu Rusu, adunate și compartimentale acum într-o a doua plachetă, sînt prin excelență enunțative, afirmative. Aparținînd unui spirit de „frondeur” optimist, care nu apelează neapărat la denigrări și violențe, unui militant ideologic „mîndru” (epitetul este al poetului) de acestea, ele se ordonează ca într-un expozeu mai curînd autobiografic, decît după pulsațiile nepremeditate ale stării de inspirație. În treacăt fie spus că experiența mai îndelungată de versificator a autorului se constată și atunci cînd unele rime, de a căror dispariție, pe parcursul lecturii, nu se mai îngrijorează nimeni, reapar îmbrățișînd strofe întregi. Eroul liric nu are dileme, neliniști, stări de suflet nelămurite; marile problemele din totdeauna ale poeziei sînt evitate mai ales sub aspectul aceluia etern semn de întrebare ce ele îl prezintă, dragostea însăși nu i se arată decît ca îmbrățișare, certitudine și cel mult ispite cu anticiparea păcatului: „Voi iubi o fată fără să-i spun, / pe care o voi găsi curînd! (*Arături*). Într-un cuvînt el vrea să ne spună și ne-o spune cu o sprîncară ingenuitate: ăsta sînt și asta mi-i viața!

De unde izvorăște, așadar, unda de poezie și nota de originalitate în versurile lui Silviu Rusu? În primul rînd din această candoare a destăinuirii și afirmării lumii lui spirituale. Refuzînd prezența oricărei imixtiuni mistice în actul cretor individual, în înțelegerea sensului existenței etc., fără a nega însă tentațiile posibile de această natură („Nu mă mai clătina / doamne, mult, / că tot nu te-ascult!), autorul acceptă, ca în poezia populară și ca la atîția predecesori ai săi un fel de panteism păgînd — semnificînd nu identificarea divinității cu întreaga natură, ci simplul circuit al materiei, prin reintegrarea dorită a rămășițelor sale în elemente mai persistente ale lumii vegetale. Sentimentul de presimțire a morții este cu consecvență și abundent înfățișat astfel. Acesta ar fi și un semn de „luciditate”, cum scrie în poezia *Înlocări*. Există acolo o nostalgic și fericită imagine a întinderii mîinilor spre strămoși prin frunzele ce se zbat și se

apleacă zadarnic, fixate în încheieturi imobile. În rest aceeași „idee fixă” (auto-ironică în acest singur caz) „a nemuririi mele / mereu ascuns / în porumb și-n vară” (*Cinepa*), „copac și eu”, „pădure și eu” (*De mindru*), „muntele îmi cere sufletul” (*Cuvinte*), „ciudat pățimaș dorință / de-a trece înapoi / în flori” (*Copou, în luna teiului*) etc. Demnitatea umană și cea a poetului e sugerată de „mîndra cădere” (*Că dacă...*), „cad în sus / cad în mindrie” (*Columna Traiani*), „O, enorma cădere / în viitor!” (*Etaje*) „Căderea voinicilor / este o formă a dragostei / pămîntului”. „Ce grea e, doamne, această smulgere / din vertical!” (*A! șaselea*).

Reversul sfîrșitului oricum tragic este plinătatea și intensitatea trăirii celor mai puțin complicate bucurii ale trupului și ale sufletului. Rareori citim azi asemenea elementare voioșii getice, implicînd o mai veche și temeinică filozofie: asistînd la *Moartea toamnei*, „în propriu-i singe / înecată” poetul își cufundă nasul în frunzele „coapte”, soarbe mirosul pînă se simte ridicat „la puterea copil”, își cere iertare „pentru lipsa / de bună tristețe” și sfîrșește într-un hohot panta-gruelic „cu gura plină”. Pămîntul care nu-i decît un „măi frate Ioane” iubește nedisimulat „aceeași față” și nu-i nimic întristător dacă „Urcăm pe ani / eu tot mai bătrîn — / tu, / niciodată copil” (*Pămîntule al meu*); „Rupem din piinea proaspătă / bucăți mari / și rîdem / din umeri pînă-n piept” (*Ruperea pînii*); „Acele fete / care ne iau dinții / și ni-i înfig / în buzele lor, / cum pot spune ierburilor / că ele sînt culesel?” (*Cules*); „Iau holda cu mine, / în brațe, ca pe o mie de fete blajine” (*Arături*). Setea de iubire se abate uneori de la pornirea năvalnică, accentuat senzuală, exprimîndu-se prin gestul aparent protestatar (partenera îl bate în piept, „de drag”, cu pumnii mici, pe flăcăul desigur „rîzînd”) sau prin acela transfigurat de tandrețe: „Mai umple odată cana, / frumoașo / și adînc te uită în ea, / cu totul, / ochii pierzîndu-i...” (*Lul*). În aceeași linie a desprinderii de senzualitatea frustră, notăm fluxul unor amintiri nebuloase, captate fragmentar, însă intensiv în *Implețiuni*. Imaginea dominantă, a unei imaculate flori sugerată de cămășile în horă și zăpada în vîrtejuri, se conturează totuși anevoios ca și în varianta *Veacuri*. Finalmente gesturile toate capătă investitură de mit și taină. Elanul dionisiac al petrecerii cu fete, scripci, hohote și belșug de merinde se artificializează pe alocuri într-o morală gravă, grătuită. E ca și cum deasupra banchetului ar pluti din cînd în cînd o severă și naivă predică.

Poetul se deslușește incomparabil mai clar în prima ipostază — aceea a exuberanței și a îmbătării simțurilor. În cealaltă alternativă devine idilic în cadrul preferat bucolic (*Pădurile*), recurge la reflecții prozaice: „Există însă / acea clipă a trecerii...”; „Această nevoie firească / de a fi / altceva / și altcînd / ne face mereu / nemulțumiți / (*Clipa trecerii, Omul Omului*), sentimentul e forțat solemn și conientat din exterior (*Pine, mamă*), o idee poetică incipient sensibilă se degradează în convulsiile „facerii” excesiv mentale (*Taie-mă de față*).

Cînd abandonează asemenea raționamente de circumstanță pentru a se consola în fața scurgerii timpului (*De unde sînt și nu mai sînt, Om de brad de munte*) mai cu seamă, revenind pe terenul propriu și reavăn al senzațiilor plenare, vibrația unor coarde lirice se aude din nou. Sinceritatea sentimentului se resimte numai decît în expresia metaforică. Nu-s imagini oarecare sinji care se arată „la culesul dintii”, suierul de șarpe al ierburilor cosite care cheamă răzbunarea otrăvită a sărutului adulter, răsucirea din tulpine a pădurilor după trecerea lui Făt-Frumos, neastîmpărul de ape al singelui gata de nuntire, caii ciudați stilizați pe birnețe care „rîd iubirii furate”, acea „traistă de floare” care-i pieptul patriei. De altfel, patriotismul poetului se manifestă constant într-o asemenea ambianță îmbătătoare de miresme, priveliști și vechi aduceri aminte.

Epocii socialiste și partidului comunist îi sînt dedicate *Oda, De mindru, Numele, Sărbătoare, Românie, Partidului, Slavă lui*, unele minate de declarativism, altele susținute de patosul luptătorului neclintit. Deasupra tuturor se situează iarăși o confesiune deschisă, care impresionează și prin lipsa voinței de subtilitate a ironiei: „Sînt comunist! / Îmi dă inima s-o spun tuturor / și mă ierțai / de îndrăzneală. / dar am învățat din bătrîni / răspunderea zicerilor / și nici o fereală” (*Sînt*).

Tehnica versificației alese, săltăreață pe măsura freneziei boeme, a intuiției spontane, prezintă încă unele dificultăți și asonante iar leitmotivele, restrâns verbale, ale plînsului înălțării, vindecării fricii, frîngerii verticalelor, nukului, lemnului, ierburilor ar putea fi restructurate într-o semnificație ceva mai unitară, mai pregnantă.

EUG. NISTOR

Vasile Andru :

„IUTLANDA POSIBILĂ“

Ultimii ani ne-au obișnuit cu cărți de proză deschise către experiment. Acesta e însă destul de rar consecvent, dus pînă la ultimele consecințe. De cele mai multe ori sînt încercate diferite modalități, trecerea de la una din ele la alta făcîndu-se fără „rețineri“.

Iutlanda posibilă este una din puținele *culegeri* de proză în care un mod special de expresie este tratat consecvent, în toate consecințele lui. Expresia fie ea „un ritual pentru marile noastre confesiuni“ ca obiceiul cu semnificații de „poetică“ din *Un obicei asiatic* sau un model de inovație tehnică — este o relevare a modului cum se poate face proză după structuri dinainte stabilite. Mecanismul este, la prima vedere, simplu: cele două discursuri, aparent cu desfășurare apropiată, nu se întîlnesc niciodată de fapt. Prin acest procedeu se reușește concentrarea unui material foarte diferit în proze reduse ca dimensiuni. Stereotipia unei construcții anterioare nu trebuie privită în sens peiorativ, căci reușita constă nu în respectarea distanței discursurilor (cum ar cere o aplicare mecanică a principiului), ci în formularea lor, pentru realizarea unei simetrii a construcției. „Programul“ desprins din lectura prozelor trebuie receptat numai prin reușitele unei asemenea încercări. Cele două planuri ale narațiunii alcătuiesc o rețea în care ele nu pot fi independente. Construcția unuia depinde neapărat de construcția celuiălalt în respectarea unei „anumite“ succesiuni. În acest sens cele mai realizate texte sînt cele din capitolul *intîmplări* și de aici trebuie remarcată *Iutlanda posibilă*. Iutlanda e un ținut imaginar, o realitate a lecturii; pe celălalt plan se desfășoară de asemenea o povestire aparent imaginară tocmai prin realitatea ei: un bărbat ispășește o pedeapsă tocmai prin frica cu care aceasta i se impune.

Alteori, ca în *Calendarul cu file detașabile*, specificul dublei desfășurări este dat tocmai prin independența lor absolută. Scrisoarea către logodnică este un lucru esențial, el depinde însă de scurgerea timpului, reprezentată aici printr-o putere cu totul arbitrară: un coleg rupe foile din calendar fără nici un criteriu.

Iutlanda posibilă este un exemplu pentru consecvența unui criteriu care ține de tehnică dar și pentru adaptarea ei la un adevărat proces narativ. Lucrările mai slabe (*Revendicări*, *Marile invenții*, *Competiția*) se datoresc suprasolicitării procedurii și unor ezitări stilistice. Ele nu pot însă nega posibilitățile de prozator ale lui Vasile Andru.

CONSTANTIN PRICOP

Cristian Simionescu :

„TABU“

Din simbolismul de tip Mallarmée derivă, în ultimă instanță, lirica de mister calculat, de incantație verbală a lui Cristian Simionescu din volumul *TABU*, recent tipărit la *Cartea Românească*. Făuritor de personale viziuni ale existenței sau

numai de inedite peisaje interioare, poetul poate fi raportat la expresionism. Căci Cristian Simionescu posedă acea putere de a transforma nu numai viața în poezie, ci și dimpotrivă, opera de artă în fapt existențial. Dezmițind estetica reflectării mai mult sau puțin pasive a priveliștilor existenței obiective și a „redării” sentimentelor, cele mai semnificative piese din *Tabu* propun noi universuri, creează atmosfere sufletești nebănuite, cu alte cuvinte fac din poezie o existență, o individualitate care înseamnă ceva, îndrumă spre ceva, pune întrebări, neliniștește. În această privință autorul *Tabu*-ului aderă, deschis, la direcția poetică în care excelează Mircea Ciobanu, dar care e reprezentată, la noi, și de alți poeți tineri, ca Ion Alexandru, Adrian Păunescu sau Gheorghe Pituț. Dorul de elevație, de purificare îl recunoaștem în expresii inedite, de particulară prospețime în versurile lui Cristian Simionescu: „Pe o piatră albă pasărea extirpă / hierogliful puțin, / zburind mai departe mai pură decît va fi — / căci un mic sarcofag o așteaptă cu buzele vinete deschise / în mușchii rozi ai gurii s-o prade” (*Tabu*).

Dacă ar fi să căutăm elementul dominant al liricii lui Simionescu, l-am găsi în sinceritatea și naturalitatea care-i învăluie creația ca o aură. Cristian Simionescu este un poet inteligent și cultivat, pentru care limbajul nu conține dificultăți insurmontabile, căci, de obicei, se găsește un cuvînt spiritual, o sintagmă veselă și absurdă, gata să ne destindă ori să ne încrețească fruntea: „De cine sînt mușcat? ce arăbescuri vor / să mă delireze? Te voi învăța îndelung / cum să urăști rușinile, / eu tracasat am uitat cine sînt” (*Taină*).

Din punct de vedere formal, efectul de claritate a finitului, a ceea ce poate fi subsumat într-o clipă, nemijlocit, zonelor conștiente, raționale ale ființei noastre, se realizează prin frecvența utilizare de către poet a paradoxurilor. Iar cînd intervine metafora, aceasta se orientează către plasticizarea ideii și nu către revelația ei: „De știre tu să-mi dai prin vagi simboluri / din lumini ce nu există, / expuși să nu fim eroziunii, / în taină suferința un glas răgușit doar să aibă / sau mută / forța care ocrotește — s-o uite / în templuri ascunse, / tulburarea ta ar fi un trup bolnav / dacă secretul n-ar înveșmînta-o” (*Parabolă*).

Un merit indiscutabil al elegiilor din această carte l-am vedea în fluența cuvintelor ce urmează discursului idealic al poetului, și armonia lor formală creează un confort psihic apropiat de capacitatea noastră de iluzionare în fața artei, chiar dacă de multe ori Cristian Simionescu nu e îndeajuns de convingător. Totuși poetul a prins destule momente de reflexivitate. *Tabu* este rezultatul acestor momente. Și, în acest sens, o carte nouă cerută nu de harul poeziei, ci de conștiința poeziei. Așteptăm ca aparițiile viitoare să aducă o confirmare: spațiul poetic să rămînă eventual același, însă sensibilitatea să-i înscrie noi viziuni.

VAL. C. NEȘTIAN

Nicolae - Paul Mihail :

„DEMASCAREA LUI TURNESOL”

Cartea lui Nicolae-Paul Mihail, intitulată „Demascarea lui Turnesol”, rezolvă într-un mod simplu și onorabil dilema privind caracterul literaturii pentru sau despre copii. Fără a depăși nivelul mediu al ambițiilor speciei în cauză, ea reușește să răspundă interesului cititorului de toate vîrstele, fiind, cum s-ar spune, o carte și despre și pentru copii. În ce fel? Întîi, prin evitarea acelei false naivități care constituie, după cum se știe, carența principală a cărților pentru copii. Apoi, prin evitarea, în egală măsură, a tenei nostalgic-liricoidale care, nu în puține proze despre copii, afectează relieful epic al acestora. Autorul cărții de care ne ocupăm are meritul, deloc neglijabil, de a fi scris o povestire antrenantă, insinuativă și educativă, într-un limbaj simplu, de coloratură specifică, reconstituind convin-

gător un univers care-i este familiar și față de care vedește certe afinități în planul creației literare.

Spunând acestea, vizăm cu precădere caracterul cursiv și antrenant al narațiunii, a cărei vervă este alimentată de considerarea într-o perspectivă umoristică a opticii și psihologiei eroilor. Unul dintre ei notează în jurnalul său intim: „Atenția întregii clase este concentrată asupra unei scene dramatice care se desfășoară în fața tablei, unde Ștefănescu Doi, Ștefănescu Trei, Stelian și Stamate se chinuiesc de o jumătate de oră să dezlege o problemă din dorința de a contribui, cu modestele lor mijloace, la progresul științei. E un scop nobil și greu, iar pentru cei patru Șt. devine tot mai clar că astfel de probleme nu se rezolvă stînd toată după-amiaza la televizor. Din acest motiv, cei patru martiri ai științei par niște bieți naufragiați surprinși de aparatul fotografic în momentul în care s-au holărit să-și minince cizmele”.

Intr-o asemenea interpretare, furtul unei cărți devine o impenetrabilă enigmă, iar spargerea unui geam — o zguduitoare dramă, angajînd justițiar și pedagogic pe cei implicați, pe drept sau pe nedrept, în chestiune.

E drept, în conducerea subiectului nu lipsesc nici ușoare alunecări didactice. Toți cei patru implicați în spargerea geamului angajează pe ascuns cite un geam-giu, gestul provoacă uimire, apoi emoție ș.a.m.d. Dirigintele vorbește ca din carte, nea Dumitru, omul de servicii este un personaj pitoresc șablon, dar nu aceste amănunte interesează, pentru că, în fond, nu individualizarea personajelor este virtutea principală a autorului. Esențială este capacitatea sa de a fabula, conducînd conflictul într-un ritm cinematografic, cu dese schimbări de planuri și tensionate dezvoltări ale întâmplărilor. Pregnant este zugrăvit universul preocupărilor micilor eroi, de la „omul de știință”, preocupat să realizeze un... tancometru (aparat menit să te ajute să ajungi la tanc!), și pînă la grossemenii cu preocupări minor sportive, grenchorni („cine a citit Winethou, știe că grenchorn înseamnă un fel de ageamiu, un ins care nu cunoaște tainele preeriei”) sau Genunchi-sfărîmat care se va bate cu Fetele-albe pentru „Vechea cetate sfărîmată”. Un personaj este asaltat în vis de marile personalități ale istoriei, cărora (în manualul respectiv) le-a pus mustăți sau barbă, în timp ce altul îngrijește de zor o... Păpădia Gîngateca Goguleții. O copilărie surprinsă în detalele ei particulare, datorate unei firești emancipări în condițiile existenței automobilului, televizorului, mirajului cosmic.

Intriga, de un caracter polițist, se derulează după toate regulile artei, aducînd elucidarea de-abia după eliminarea unor multiple ipoteze. Amuzantă și plină de autenticitate, „Demascarea lui Turnesol” constituie o floare plăpîndă, dar reală, într-un domeniu în care mai există încă supărător de multe flori artificiale.

Al. I. FRIDUS

Giorgina Viorica - Rogoz :

„VLAD - FIUL DRACULUI”

Avem narațiuni despre Ștefan cel Mare; numai în vara asta iesiră două: retipărirea splendidei vieți a lui Ștefan Vodă de Mihail Sadoveanu și una scoasă în editura „Meridiane”. Dar despre Vlad Țepeș, is mai puține și e păcat. Autoarea a cutezat a alege, pentru a le zugrăvi, perioadele războaielor sale cu otomanii prin o serie de acțiuni fulgurătoare, prin care a nimicit în iarna 1461—1462 garnizoanele turcești de pe malurile Dunării, pregătindu-se pentru bătăliile hotărîtoare. Cînd în aprilie 1462 împotriva Țării Românești a pornit însuși sultanul Mahomed al II-lea, în fruntea unei armate uriașe, aplicînd cu o mare iscusință tactica apărării active, Vlad Țepeș a dus un război de durată — aprilie-septembrie 1462, înfrîngînd, în mai multe bătălii oastea otomană. Dar înfrînt de grupul boierilor potrivnici, în octombrie a fost nevoit să se refugieze în Ungaria, la Matei

Corvin și, acesta, ca urmare a uneltirilor negustorilor brașoveni, l-a închis la Buda. Revenit în scaunul domnesc în 1476, a fost ucis în mod mișelesc de boierii uneltitorii.

Înfățișând o parte din viața viforosului și viteazului domn, unul din cei mai vestiți comandanți de oști ai țării, ca din partea unui om trăind prin tatăl său, cneaz și oștean, în intimitatea lui Vlad Țepeș și fiindu-i apoi și sol secret în Turcia, povestirea se desfășoară pe două coordonate. Avem mai întâi portretul expresiv fizionomic și urmărirea mișcărilor vajnicului domn, adică timbrul caracterologic: acel chip de neuitat, scobit sub pomeți și cu nasul ascuțit, cu ochii mari asemeni sfinților de pe icoane, ochi telurici și negri, neliniștiți, fără saț, tăioși și arzători, ochi de șoim și stăpîn al țărilor și hotarelor lumesti, și în al doilea rînd încadrarea istorică realizată splendid prin zugrăvirea veșmintelor și a graiului de atunci, pînă la denumirea bucatelor și a naturii înconjurătoare.

Redînd ambianța spirituală și politică a epocii în care a domnit și s-a războit Vlad Țepeș, așa zisul diac al treburilor politicești și oștean devotat domnului, trăind mai întâi într-o mănăstire, refugiat dimpreună cu Vlad Țepeș, după un eșec, redă și starea de încordare dintre cele două tabere, cei credincioși noului domn și cei rămași devotați lui Vlad Țepeș. Roman istoric prin excelență și cu un admirabil și realist fundal și colorit al epocii, Vlad fiul Dracului e și o narațiune frumoasă și atrăgătoare în sine, pitorească și plină de bogăția amănuntelor și întîmplărilor acelui veac, o scriere prezentînd, pe lîngă dramatismul și zbuciumul domnului, și o cronică plină de înțelepciune și omenie, cît și date prețioase din punct de vedere istoric în ce privește revenirea lui Vlad Țepeș în țară și revederea lui cu căpitanul Voicu, unul din căpitani lui, acel prieten al tatălui lui Ștefan Harefta, naratorul cărții. Dar înfățișează mai cu seamă tablouri de preț ale diverselor bătălii ale lui Vlad Țepeș, ca aceea de la Tîrgoviște sau acte de împotrivire ordinelor otomane, adică avem tablouri picturale și pline de energia luptelor, autoarea fiind un iscusit și viguros zugrav al mișcărilor de masă, atît de frecvente în acțiunile puse în cale de marele cîrmuitor, și ca este un tot atît de bun analist psihologic.

Scris c-o mare forță de comunicare — împrumutată parcă din măreția și dramatismul vieții însăși a domnului, cartea conține pagini antologice, pentru că scriitorul a folosit elementul dinamic al dialogului cît și scenele energice ale bătăliilor închegînd un tot armonic — în care Vlad Țepeș se desprinde puternic conturat cu toate fasciculele de lumină și palele de umbră ce-l însoțeau, explicînd faima recoltată de către neînfricatul combatant peste țări și mări și cărțile ce apar în străinătate despre tumultuoasa-i existență. Dar latura originală a cărții e că Țepeș apare cu un umor amar al unui gînditor spiritual, argumentînd de ce, ca să-și salveze neamul, a fost nevoit să procedeze la acțiuni tari. Iată de pildă mărturia unui pictor italian, venit să-i compună portretul și care după ce l-a executat în culoare, îl prezintă pe domn și cu condeiu: „Un chip așa zice frumos, tocmai printr-un anume echilibru între forța brută și voința subtilă, transpus în unghiurile bărbătești ale nasului și sprîncenelor și în vicleane semicercuri ale bărbiei și pleoapelor”. Și iată profilul lui Țepeș, descris de autoare, surprins în plină mișcare: „Scurt timp, voievodul goni lîngă mine. Îi auzeam respirația, îi simteam încordarea: marginile mantiei sale de serascher filfiau și băteau ușor coapsa și-apoi gîtul lui Nour, neliniștindu-l. Pe urmă calul lui Țepeș se smunci c-un nechezat lung și ne-o luă tuturor înaintea. Una cu fugarul său furtunos, înaintea oștilor, Vlad despica noaptea, purtîndu-ne pe noi ceilalți după săgetătoarea și-împătîmata lui voință: ni se păru din nou ca altă dată, cînd îl văzusem avîntîndu-se în luptă, că văzduhul se rumpe în jurul său, se rotește biciuit și i se agață de umeri-material, dobîndind el însuși greutatea supraomenească a marilor mîini drepte, răz-bunătoare, dezlănțuite. Cîmpia și timpul deveniră, la rîndu-le, strivitor de grele și vii ale unui fapt trăit de noi acum, lunecător de sigur, ce avea să încremenească mîine, în legendă și cronică. Simteam asta, și nu numai eu, cred că mulți simteau că noaptea aceea conținea ceva tulburător în goana ei și a noastră, în trecerea ei și a noastră. Se umplea nevăzut, solemn și totuși parcă pipăibil, de gesturi, nădejdi și dăruiri și de o enormă efortare de a dăltui, conștientă, voința și înfruntarea

morții, ceva neștiut încă, frumos, bărbătesc, însuși viitorul...". Iată o probă a realității dar portretistic și pictural, de a ne înfățișa istoria aceea în plină, dinamică evoluție și miez creator pentru mai târziu.

CAMIL BALTAZAR

Viorel Cacoveanu :

„FATA CARE SPUNE, DA !“

Nu ca un reporter în căutarea de senzații tari, ci ca un cunoscător al sufletului uman, fin și sensibil, Viorel Cacoveanu scoate, la Editura Albatros, cartea *Fata care spune, Da !*

Este vorba totuși de o culegere cuprinzând anchete sociale. Volumul e împărțit în trei capitole : candidați și... corigenți la examenul căsătoriei, lumini și umbre în universul copilăriei, destine finale. Pe planul zugrăvirii caracterelor există și un mic coeficient de rebuturi.

Autorul „filmează” oameni lipsiți de autocontrol riguros și ferm, astfel încât devin victimele propriei lor atitudini față de viață. Alteori, sînt victimele mediului imediat. Întîlnim căsnicii ratate ai căror autori sînt în unele cazuri părinții, în altele interesele materiale, adulterul și în cele mai multe din ele necunoașterea partenerului de viață.

Povestirile lui Viorel Cacoveanu (adoptînd relatarea directă, amintirile, confruntările cu semenii însoțite uneori de comentariile reporterului sau ale unor oameni ai legii) sînt scrise pe un ton grav, cu obiectivitate, inteligență și sinceritate.

Din cînd în cînd se interpun fraze direct moralizatoare : „că e necesar să înțelegem să fim convinși că în viață totul poate fi mai omenesc și mai frumos, mai bun și mai înălțător, azi, decît a fost ieri”. Rîndurile ce le veți citi „se vor întîlni purificatoare pe planul conștiinței între cititor și faptele sau atitudinile semenilor săi”.

VIORICA TOPORAȘ-ZBRANCA

I. Mușlea, Oy. Birlea :

„TIPOLOGIA FOLCLORULUI DIN RĂSPUNSURILE LA CHESTIONARELE LUI B. P. HAȘDEU“

Nu de mult a văzut lumina tiparului un impresionant volum, de 633 de pagini, în care sînt comunicate rezultatele principale ale anchetelor indirecte, de valoare documentară folcloristică, întreprinse la sfîrșitul secolului trecut, prin chestionarele lingvistic și juridic alcătuite de B. P. Hașdeu. Procurîndu-și cartea, cititorul nu are de parcurs o lucrare, așa cum se petrec lucrurile de obicei, ci dispune de catalogul analitic al unei vaste colecții manuscrise, catalog pe care urmează să-l folosească la nevoie. S-ar putea spune că, din punctul de vedere al tipăriturii de interes folcloristic, ne aflăm într-un stadiu mult înaintat, dacă e posibil să fie încredințate tiparului pînă și aceste instrumente de lucru.

Dar mînuirea catalogului depinde de claritatea criteriilor ce au dus la alcă-

tuirea lui. Intregul sistem se dispune în următoarele clase, indicate de I. Muşlea, ca urmare a experienţei sale în munca bibliografică: Partea I. — Credinţe şi obiceiuri, — Fiinţe fantastice, — Regnul animal şi regnul vegetal, — Ciclul calendaristic, — Ciclul familial, — Gospodăria şi viaţa cotidiană; Partea a II-a: — Genuri şi specii de artă. Aşa se face că încercînd, de pildă, să afli amănunte despre colindat, eşti trimis şi la subcapitolul „Ciclul calendaristic” (pp. 307—314) şi la cel intitulat „Colinde şi urături” (pp. 518—519).

E grăitor faptul că urmărind frecvenţa şi răspîndirea unor datini, aşa cum se deduce din materialele tipologizate, se ajunge la concluzii preţioase, pline de adevăr. Astfel, obiceiul semănatului de Anul Nou se arată a fi întîlnit numai în Moldova (şi cel mult în localităţi imediat învecinate, din Muntenia), ceea ce corespunde întru totul realităţii. Reiese că semnalările din repertoriul publicat acum pot fi de mult folos. Tot aşa, prezentarea ipostazelor multiple ale unor fapte folclorice (fie ea şi sumară) contribuie la dobîndirea unei imagini cît mai complete şi cît mai fidele, schiţînd problematica abordării anumitor manifestări spirituale tradiţionale.

Altfel spus, lucrarea de care vorbim este şi o nemărturisită pledoarie pentru reabilitarea unei metode aproape mereu contestată, în ultimele decenii.

Desigur, despre prefaţă şi despre studiul introductiv „B. P. Haşdeu şi folclorul” (alcătuite de Ov. Bîrlea), ca şi despre „Importanţa materialului folcloric din răspunsurile la chestionarul Haşdeu şi problema valorificării lui” (alcătuit de regreţatul I. Muşlea) nu sînt necesare menţiuni amănunţite, dată fiind cunoscuta densitate a contribuţiei acestor cercetători.

V. ADĂSCĂLIJEI

Mircea Avram :

„CARTEA ROMÂNEASCĂ MANUSCRISĂ”

Catalog al cărţii manuscrise româneşti existentă în fondurile Bibliotecii „Astra” Sibiu, construit într-o arhitectură ordonată, clară şi precisă: cartea lui Mircea Avram cuprinde un *Cuvînt înainte* în care, cu neprefăcută modestie, autorul caută să explice importanţa documentelor pe care le descrie cu competenţă şi real folos, dispunînd materialul în ordine cronologică, pe secole (XVII—XIX) şi în cadrul secolelor pe ani, în ordine crescîndă. Descrierea fiecărui manuscris cuprinde atît elementele necesare identificării acestuia, cît şi conţinutul sau detaliile ce însumează.

Dacă, în general, „Istoria activităţii intelectuale româneşti găseşte mai ales în manuscrisele româneşti un izvor bogat şi preţios de informaţiuni”, cum spunea Ioan Bianu, Catalogul lui Mircea Avram, măiestrit descris, transpus în alfabetul latin, menţinînd doar unele forme arhaice care dau frăzei farmec, cuprinde o mulţime de informaţii care sînt un fructuos izvor în abordarea cercetărilor de anvergură. Menţionez cîteva care impresionează şi atrag atenţia: simpla copiere a operei lui Dimitrie Cantemir, *Gilceava înţeleptului cu lumea*, apărută la Iaşi în august 1698, demonstrează interesul pentru tipăriturile din Principate cît şi circulaţia acestor cărţi în Transilvania, fără a face investigaţii asupra copistului, care pare a fi unul din semnatarii primului act al unirii bisericii ortodoxe ardelenene cu Roma catolică. Catalogul prezintă şi o copie a *Alexandriei* datînd din 1783, fiind cea mai veche copie păstrată în ţara noastră. Manuscrisul *Tînărul Robinson sau o povestire învăţătoare de năravuri pentru pruncii cei mici, preîntoarsă de pre limba sirbească pre a noastră românească...*, 1 septembrie 1816, infirmă părerea de pînă acum cu privire la prima traducere în limba română a operei lui Defoe, considerată ca fiind aceea a lui Vasile Drăghici.

Indicii de opere, de nume şi de localităţi, pun la îndemîna celor interesaţi un instrument util de lucru.

Dacă adăugăm prezentarea grafică a cărții, putem conchide că avem în față o carte care corespunde exigențelor și sporește prestigiul Bibliotecii „Astra” Sibiu, sub egida căreia a apărut volumul.

ELIDIA AGRIGOROAIEI

Jules Romain :

„OAMENI DE BUNĂ-VOINȚĂ”

Atunci când vorbim de Jules Romain, autorul *Oamenilor de bună-voință* *), monumentală cronică în 27 de volume a unui sfert de veac de istorie franceză și europeană (1908—1933), ne gândim întotdeauna la ceilalți doi mari autori de romane-cicluri, care au scris în aceeași perioadă, Roger Martin du Gard și Georges Duhamel. Dar, în timp ce *Familia Thibault* și *Cronica familiei Pasquier* reprezintă istoria unui clan oarecum închis și urmăresc destinele paralele ale membrilor lui din diverse generații, fresca zugrăvită de Jules Romain răspunde unor cerințe și idealuri diferite, sintetizate în unul din primele volume ale poetului „unanimist”: „Încă din vremea când scriam *La Vie unanime*, simțeam că odată și odată va trebui să mă apuc de o vastă operă de ficțiune în proză, care să exprime, în mișcare și multiplicitate, în detaliu și devenire, viziunea aceea a lumii moderne, căreia *La vie unanime* îi cînta laolaltă emoția inițială”.

Unanimitatea poate fi privit, în aceeași măsură, ca o filozofie și ca o stare de spirit a intelectualității franceze de la începutul secolului nostru, ca o grupare literară sau — în cazul lui Jules Romain — ca o tehnică romanească originală, comparată adesea cu tehnica simultaneistă a lui J. P. Sartre și John Dos Passos. Noțiunea de bază este cea de colectivitate. Destinele individuale nu pot fi prezentate în afara unor imense grupări, a unor vaste tablouri de ansamblu, a unei epopei colective. Pornind de la biografia a zeci și sute de indivizi, pierduți în rumoarea străzilor pariziene, în „fluiditatea omenească” și în freacăta epocii, romancierul ajunge la marile probleme ale lumii contemporane, zguduită de două războaie mondiale și animată de pasionante dezbateri politice, etice și artistice.

Tocmai concepția unanimistă, văzută ca o formă specială a sensibilității moderne și pătrunsă de credința în victoria „oamenilor de bună-voință” este chemată să lege între ele — în cuprinsul romanului — aceste „mişunări neorientate” aceste „mănușuri de dezordine”, sute de existențe cu dramele și bucuriile cotidiene, cu aspirațiile și dezamăgirile lor. Unitatea propriu-zisă este însă rareori obținută (cel puțin în aceste patru prime volume publicate în 1932 și apărute acum în traducere românească), în ciuda abilității evidente a scriitorului în regizarea acțiunilor multiple și în sectionarea unor medii alt de diverse. Există, bineînțeles, și exemple de compoziție mai încheată, când eroii nu sînt abandonați la fiecare capitol, iar viețile lor nu mai sînt prezentate doar fragmentar și simultan. Volumul al doilea, *Crima lui Quinette*, ne propune, în cadrul unei intrigi de factură polițistă, o psihologie foarte modernă de asasin, ajuns la crimă din plictiseală și curiozitate, și care rememorează și disecă cu voluptate, seară de seară, fazele „actului său gratuit”.

Singurele figuri care se impun cu adevărat sînt cei doi elevi ai școlii Normale Supérieure, Jallez și Jerphanion, exemple de înaltă probitate morală, ale căror destine sînt urmărite pînă în momentul împlinirii lor. Concepți de scriitor ca o dublare a personalității sale, ei sînt purtătorii crezului său umanist, reprezentînd revanșa inteligenței și culturii asupra concepțiilor mercantile ale epocii, străbătută de interese și pasiuni contradictorii.

Jules Romain nu este numai un istoric al vremii sale, un evocator al colectivităților în mișcare, ci, în primul rînd, un poet al Parisului. Marile comunități umane nu pot fi reconstituite în afara străzilor pariziene, a zgomotului și luminilor

Roman, vol. I—IV, traducere de Grigore Sturdza, prefată de Irina Mavrodin, Buc., Ed. Minerva, 1970.

lor. Parisul surprins dimineața cu „multimile sale nesfârșite” care merg la lucru, sau la ora cinci seara, pulsația centrului și răsfringerile ei asupra cartierelor mărginașe, Parisul văzut de la Sacré-Coeur în „mișcările sale unduitoare” sau de pe acoperișurile Școlii Normale, evocările „iubirilor din copilărie” ale lui Jallez, plimbările în infinitul și necunoscutul orașului și acea tulburătoare imagine a Helenei Sigeau, desprinsă parcă din paginile lui Alain Fournier, Parisul și oamenii lui, crează o poezie subterană, o atmosferă plină de romantism, care rezumă misterul și farmecul marii citadele moderne.

„Suma” romanescă a lui Jules Romains este o ardentă pledoarie în favoarea Omului. Unanimismul se traduce, în cele din urmă, prin solidaritate cu semenii săi, prin principiul camaraderiei, prin încredere în triumful rațiunii și al civilizației

ANCA MĂGUREANU

Zofia Romanowicz

„LE CHANDAIL BLEU”

Scriitoarea poloneză Zofia Romanowicz s-a născut la Radom. În 1940 este deportată și se află timp de patru ani în diferite lagăre de concentrare. Este eliberată în 1945 și obține cîteva ani mai tîrziu licența în filologie romanică la Sorbona. Pe plan literar se remarcă printr-o antologie a poeziei lirice de limbă d'oc, tradusă în versuri, și prin numeroase nuvele, povestiri și romane scrise în poloneză și franceză, traduse ulterior în mai multe limbi. Editura pariziană du Seuil i-a publicat în 1961 *Le passage de la mer Rouge* pentru ca, zece ani mai tîrziu, în ianuarie anul acesta, să-i apară la aceeași editură *Le chandail bleu*, Edition de Seuil, Paris 1971 tradus din limba poloneză.

Cartea dezvoltă într-o narațiune sobră și captivantă deopotrivă motivele unei experiențe tragice în care, evident, prezența masivă a elementului autobiografic este lesne sesizabilă. Treizeci și șase de femei sînt arestate de ocupanții germani, bănuite fiind a avea legături cu mișcarea de rezistență. Supravegheate cu străsnicie (orice tentativă de comunicare este interzisă), singurul lucru ce și-l pot permite este evocarea mintală a trecutului și așteptarea deznădămintului. Între două sedințe de tortură, într-o încăpere unde o lampă arde zi și noapte, se consumă povestea de dragoste, frumoasă și disperată, dintre foarte tînăra poloneză Misia și Werner, unul din soldații germani din pază. Într-un spațiu închis ermetic în care este acceptat doar limbajul nearticulat al gemetelor și șoapta imperceptibilă a rugăciunii, se stabilește un circuit de comunicare, o dorință sălbatică de a trăi și iubi omenește. Dominique, fostă profesoară a Misiei, povestește faptele în calitate de martor și pârtaș la suferința tuturor. Transportate în subsolul unei mînăstiri, apoi într-o închisoare de drept comun, Misia și celelalte așteaptă moartea și, totodată, nădăjduiesc în supraviețuire.

Zofia Romanowicz scrie o monografie a captivității, reușind să dea faptului ca atare dimensiuni de problematică existențială. Tehnica evocării e simplă: timpul narațiunii (cel al captivității) alternează cu cel al ficțiunii (trecutul în libertate), astfel încît personajele sînt prinse în două ipostaze diferite, ceea ce, desigur, dă adîncime investigației psihologice. Lumea de afară se strecoară imperceptibil, ca lumina prin crăpăturile unei uși. Selecția faptelor nu este întîmplătoare; evocarea trecutului înseamnă întoarcerea la lupta clandestină începută imediat după ocuparea țării. Lumea exterioară înseamnă imaginea tragică a unei

țări ingenuchiate. Aș spune că autoarea a optat în construcția cărții pentru o tehnică a clar-obscurului. Există mereu în spatele unui prim-plan o zonă de umbră cu adâncimi abia bănuite, un spațiu de rezonanță. Astfel, lumea exterioară nu se află la antipodul celei din celulă (primul-plan), ci în prelungirea ei. Captivitatea devine un simbol cu două dimensiuni ce se completează reciproc.

Fără îndoială, cartea Zofiei Romanowicz dădorează foarte mult experienței, faptului trăit și reluat întocmai. Totuși, nu se poate ignora arta transpunerii, a reevaluării experienței la nivelul creației, căci *Le chandail bleu* nu este numai o rememorare ci și o meditație, o conștientă divagație pe un anumit motiv cu scopul de a da emoției în sine viabilitate estetică. Artă scriitoare este de o simplitate ostentativă, într-un fel seducătoare, bineînțeles dacă putem numi seducătoare o astfel de poveste despre oameni și moarte.

DANIEL DIMITRIU

REVISTA REVISTELOR

„Steaua“ 1/1971

Care este (sau ar trebui să fie) la urma urmei condiția unei reviste lunare? Pentru că, oricum, o asemenea publicație nu poate fi (fatalmente) la zi, nu poate ține pasul cu revistele săptămânale (mă refer la ecoul în timp al diverselor manifestări literare, culturale etc.). Așa încît singura posibilitate de a rămîne (adică de a fi citită, urmărită) ar fi unitatea, adică un sumar bine gîdit și bine realizat, cu studii și contribuții de valoare și literatură de foarte bună calitate. Pentru că, așa crede eu, o revistă lunară este aproape o carte, un volum care rămîne într-o bibliotecă (publică sau personală) pentru a fi consultat.

Urmăresc de mai multă vreme *Steaua* și cred că nu greșesc afirmînd că este una din cele mai bune reviste lunare ale noastre. Sînt de apreciat în primul rînd intențiile revistei de a ține pasul cu „evenimentele zilei“ (*Viața artistică, cronica ideilor, viața cărților, mențiuni și opinii*), apoi, lucru foarte important, preocuparea consecventă de a lansa și impune tînerele talente. Se pot face exemplificări chiar în acest număr.

Eugen Uricaru, tînar prozator, este prezentat cu căldură de Petru Poantă. Proza sa, deși cu ușoare influențe, justifică aprecierile elogioase.

De asemenea merită reținut numele unui alt tînar: I. Horotan, un poet autentic, sigur pe sine, fără complexe verbului, detașat.

Adrian Popescu, un nume cunoscut și din alte publicații, este prezent cu un frumos poem: *Căii lui Diomedee*.

Remarcăm de asemenea un articol postum al regretatului Petru Comarnescu: „*Forța inspiratoare a geniului enescian*“.

Permanențe, studii, cronica literară, precum și rubricile deja amintite mi se par îndeajuns pentru diversitatea revistei.

Cîteva observații critice cred că se pot face totuși. *Steaua* nu face excepție de la inconsecvența care „a îmbolnăvit“ celelalte reviste ale noastre. Se publică alături de poezie foarte bună și poezie adesea submediocră.

De asemenea *Viața cărților* mi se pare ștearsă, fără atitudini decise și ferme. Nu știm după ce criterii se face selectarea cărților care vor fi recenzate, dar foarte multe titluri nici măcar nu pot servi ca exemple negative: sînt autori și cărți fără nici un interes.

Fără intenția de a îndulci nota finală, remarc ținuta elegantă și sobră a revistei.

și-a descoperit apetitul anchetelor și maselor rotunde. Faptul ar trebui să ne bucure, căci iată ce spune S. Damian în „*Cinci critici despre o carte*”: „E de sperat că întilnirile în jurul mesei rotunde ar facilita polemica, fără ezitări, urbană, constructivă, prielnică elucidării unor probleme de creație”.

Valeriu Cristea, S. Damian, M. Iorgulescu, Al. Piru și M. Ungheanu discută, așadar, despre *Absenții* lui Augustin Buzura. Convorbirea pare, la prima vedere, continuarea unei mai vechi discuții găzduite de R. L., intitulată „*Socialul în literatură*”. Dar, chiar dacă nu este, convorbirea de acum aduce mai multe precizări relației social-literatură decît masa rotundă anterioară.

Oricum, Augustin Buzura are, pe drept, cîștig de cauză (cartea fiind indiscutabil bună). Lupta de opinii s-a rezumat la cîteva filiații (Camil Petrescu sau romanul existențial?) și la ideea (lansată de Valeriu Cristea) că romanul „are o largă deschidere față de social”.

Vorbeam de apetit pentru anchete și mese rotunde. Iată, în același număr (pag. 28—29) încă un fel de anchetă: „Cum apreciați prezența literaturii, a cărții, a vieții literare pe micul ecran?”.

Unii n-au televizor (Al. Paleologu), dar răspund totuși la anchetă, alții se uită foarte rar și, cum era normal, remarcă faptul că literatura, cartea sînt slab (și prost) reprezentate la T.V., alții se uită mai des și spun la fel. Acum, ca să fim sinceri: nu știa toată lumea că așa este?

Un foarte interesant material în acest număr al R. L. (la Roza vînturilor): „*Testamentul secret al lui Schliemann*”.

Apreciem de asemenea consecvența cu care revista îl publică pe Dumitru M. Ion (care este, în continuare, *melancholic*). Sperăm că nu e acesta singurul motiv.

Cum remarcam și într-un număr mai din urmă al „Convorbirilor literare”, rubrica „*Ochiul magic*” nu mai are nici măcar savoare.

„Argeș” 2/1971

De asemenea o revistă lunară foarte bună. Dar, cum mai spuneam, prea multe contribuții neargheșene. Remarca este valabilă numai în perspectiva că revista dorește să reflecte posibilitățile în materie de cultură ale județului.

Gabriel Țepelea prezintă un material inedit (și interesant): „*Titu Maiorescu văzut de Sextil Pușcariu*”.

O pertinentă interpretare a poeziei lui Dimitrie Stelaru face Dina Dobrin (Stelaru-Stelarii).

Alexandru George (la rubrica *Pro și contra*) disociază pe marginea „originalității”. Subscriem la opinia sa: „La început nu a fost originalitatea și niciodată (și nici unde) ea nu a stat la început. Originală putem spune că e o operă numai cînd o gîdim în cadrul unei serii istorice sau la capătul acesteia”.

Dana Dumitriu (*Cartea de proză*) și Florin Manolescu (*Cartea de poezie*) s-au transferat cu tot cu rubrici de la „*România literară*” la „*Argeș*”. În rest se spun lucruri bine gîndite și se fac analize serioase.

Și revista *Argeș* face o anchetă: „*Condiția poetului*”. Răspund: Maria Banuș, Ion Bănuță, Otilia Nicolescu, Ovidiu Genaru. Am suportat lectura întregului grupaj. Cam prea multă poezie despre poezie.

Cezar Ivănescu îl prezintă pe Paul Emanuel despre care scrie: „Cred că va fi poetul anului 1971”. Asta cu referire la apropiatul volum al tinărului poet, *Existența și cuvintele*. După citirea celor trei poezii de Paul Emanuel (poate ne-representative) putem spune și noi: nu va fi.

Pe ultima pagină, Nichita Stănescu traduce poemc de Adam Puslojić. Iată *Pro memoria*, care încheie ciclul: „Fii înțelept: / Fii neînțelept / Dacă nu-ți pierzi totul / Totul te va pierde”.

Din America, Adrian Păunescu trimite lui G. Tomozei un ciclu de poezii care apar în *Biblioteca „Argeș”*: „Zăpada de acasă”. Frumoașe.

„Ateneu” 2/1971

Foarte bun și acest număr al revistei din Bacău. Probabil este anotimpul anchetelor. *Ateneu* găzduiește o *dezbateră despre public*. Răspund: George Bălăiță, Ovidiu Bălan, Mihai Sabin, Vasile Sporici.

La rubrica „poesis” este prezentat Sergiu Adam. Muzică, sentiment, atmosferă, puțină metaforă, adesea prozaic.

Mihai Drăgan continuă seria articolelor despre G. Ibrăileanu, prezentînd totodată și un text inedit al acestuia: „Elemente eterogene în Creangă”.

Cronica literară de Vlad Sorianu se ocupă de Zaharia Stancu (*Cîntec șoptit*) și Ana Blandiana (*Cîncizeci de poeme, Calitatea de martor*). Cînd partitura e bună și spectacolul e frumos.

Ioanid Romanescu publică un grupaj de poezii din care am reținut *Holocaust* și *Plecat sînt de mult din Abdera*.

Un interesant eseu („*Tentativă în deținerea conceptului de teatru, azi*”) este semnat de Radu Penciulescu. Sînt invitați să-l citească toți cei care nu știu care este „conceptul de teatru, azi”.

Mai remarcăm *cronica traducerilor* de Laurențiu Ulici la Dostoievski („*Demonii*”). Foarte interesante note despre personajele dostoevskiene. Aștept momentul în care L. Ulici își va aduna aceste cronici într-un volum.

Ioan Peianov traduce (pe ultima pagină) din proza iugoslavului Mesa Selimovic („*Dervișul și moartea*”).

MIHAI MATEI

Răspuns lui Virgil Tristu

De obicei n-am răspuns, pînă în prezent, unor agresive „note critice” care mi-au „onorat” în cîteva rînduri modestele-mi scrieri fiindcă, pe de o parte, le-am cunoscut geneza extraliterară, iar pe de altă parte, nu ofereau o bază reală de discuții, menținîndu-se în sfera unor malițiozități înguste. De pildă, o tinără doamnă din respectabila societate filologică a Bucureștiului, crezîndu-mi numele un pseudonim, mă dojenea cu patimă că nu știu cînd și cum să folosesc prepozițiile *către* și *spre*, un tinăr gînditor, pentru că nu i-am considerat, pe cale orală, un interesant eseu asupra condiției morții drept literatură și „roman”, zicînd că nici *Dialogurile* lui Platon nu sînt „piesă de teatru”, mi-a expediat cu prima ocazie o săgeată otrăvită de pe pozițiile infanteriste ale săptămînalului la care lucrează ș.a.m.d. Învătasem să cred că întotdeauna polemica scrisă se definește printr-un schimb onest de opinii, prin luarea în discuție a unei probleme de interes mai larg ce merită și cere să fie rezolvată. Dar și ignorarea loviturilor de toroipan presupune o limită...

În împinarea celor 50 de ani de la înființarea partidului am publicat un articol despre care citesc la rubrica *Trident* din revista *Tomis* (nr. 2, a.c.), sub semnătura Virgil Tristu, următoarele: «Într-un articol intitulat temerar „Creația literară și sensul partinității” („Convorbiri literare”, I, ianuarie 1971) Lucian Dumbravă pune cîteva lucruri la punct. Plecînd de la Congresul al IX-lea al P.C.R. și trecînd demonstrativ peste o seamă de esteți imbatibili, amalgamați fără discernămint (N. Manolescu, „îremediabilul exclusivist Gilbert Ryle”, Călinescu, Hugo Friedrich, Hegel

Trismegistul etc.), L. D. vorbește apoi în treacăt, pentru exemplificare, despre câțiva scriitori „cometari” (Jules Verne, Vintilă Ivănceanu, Aurel Baranga, Sinziana Pop, Nicuță Tănase ș.a.) și amintește cu adresă ironică de cosmonautul Armstrong, pentru că în sfârșit să se așeze punctul pe i: Este regretabilă „mai cu seamă stabilirea lui Cezar Ivănescu la Pitești” (care își mărturisește ... printre altele, candidaturile la repetenție școlară, însă afirmă scandalos că într-adevăr regretatul Mihai Crețeanu *știa mai multă literatură franceză decât întreaga catedră de specialitate de la Universitatea ieșeană...*). Și cu ce drept o face C. I.? — pare să întrebe vajnicul comentator, după ce ne-a trecut printre recifii atât de inegali ai unor nume de vogă... continentală. Și răspunsul nu întârzie să fie formulat: „cu mîhnire trebuie să spunem în fața unei asemenea stupefiantă surprize că nu știm cîtă literatură franceză, pentru a avea posibilitatea să aprecieze, cunoaște C. I. și că nu ni-l amintim vorbind francezește, dar a blama astfel, prin scrisul public, un întreg colectiv... e prea de tot”. Oricum, să scrii un articol întreg și încă cu un asemenea titlu precis, pentru o simplă paranteză care ne divulgă suferința autorului în marginea unor mărturisiri ale lui Cezar Ivănescu ni se pare și nouă *prea de tot*.

Sublinierile sînt ale lui Virgil Tristu.

Firește, în oricare tentativă polemică greutatea specifică n-o aduc întorsăturile de condei, fie ele chiar inspirate, ceea ce acum nu pare a fi cazul, ci probele contradictorii lansate și susținute pe care adversarul va încerca să le dărîme ori se va supune lor. În textul de mai sus, reprodus absolut fidel, pe lângă unele nebulozități de stil există cîteva afirmații foarte categorice. În ce măsură ele reprezintă adevărul, sînt argumente, ironii îndreptățite sau, dimpotrivă, răstălmăcirii, insinuări grosolane și chiar dovezi de crasă ignoranță vom dovedi în cele ce urmează.

Mai întîi cîteva observații preliminare: a) cuvîntul *sensul* din titlu nu apare spațiat în redactarea mea; b) neexistînd o virgulă între Hegel și Trismegistul s-ar putea crede că eu îi consider pe cei doi autori drept o singură persoană; c) în întreg articolul meu nu apare cuvîntul *cometari*; d) în formularea mea cuvîntul *regretabilă* nu figurează ci este folosit cuvîntul *regretă* sub forma verbală evidentă a indicativului prezent și-i însoțit de ghilimelele care-i dau sensul figurat ușor de sesizat; e) rîndurile cuprinse în cea de a patra paranteză a lui Virgil Tristu nu-i aparțin; f) ele sînt luate, trunchiat și fără a se indica, din textul meu, iar fraza ce o citez acolo din confesiunea lui Cezar Ivănescu nu respectă la transcriere semnele citării; g) în plus, faza respectivă apare la Virgil Tristu subliniată cu nu știu ce intenție; h) nici eu, nici Cezar Ivănescu nu ne-am referit la un nume propriu „Mihai Crețeanu” ci la Mihai Crețescu.

Să trecem la atacul de fond al lui Virgil Tristu. În primul rînd, dacă titlul articolului incriminat i se pare cînd „temerar”, cînd „precis”, atunci din desfășurarea conținutului parcurs ce anume a reținut? Pentru că inițial i se pare că acolo Lucian Dumbravă „pune cîteva lucruri la punct”, mai apoi nu pune decît un singur punct pe un i și, în fine, că articolul respectiv n-a fost scris decît pentru o singură și „simplă paranteză” (curios fel de a gîndi și a insinua că astfel se poate trage o concluzie, undeva pe la mijlocul unui text). Ce e de ales în acest amalgam de foarte subtile nuanțe, iubite Tristu?

Așadar, în continuare, am plecat de la Congresul al IX-lea al P.C.R. scriind cu neiertată de către dumneata îndrăzneală, un articol cu titlul „Creația literară și sensul partinității”, cînd de fapt „temeritatea” aia trebuia să poarte firma obiectivă „Suferințele bătrînului Dumbravă în marginea mărturisirilor lui Cezar Ivănescu”. Ai fi zis atunci că îndrăznisem să mă refer la Goethe ori că vizasem insolent născocirile actuale semnate atât de înduioșător Virgil Tristu? Și ce-am mai făcut? I-am luat martori „demonstrativi” pe o serie de „esteți imbatabili”, ba nu, adevărați „recifi” submarini, nu prea vizibili și de fapt periculoși, însă oricum în „vogă... continentală”. În treacăt fie spus că bietul Hegel, de pildă, o fi pierdut, între timp competiția pentru reputație intercontinentală în compania în care-l așezi!

În ceea ce privește conținutul de fapt al articolului meu, lucrurile nu stau de loc așa cum afirmi cu atîta distrugător „discernămint”. Neuitînd de unde „am plecat” (adică de la ultimele două Congrese ale Partidului) care ne-au atras atenția tuturor asupra adevărului că literatura și arta sînt factori permanenți de cunoaștere

și influențare a gândirii și sensibilității umane, mi-am exprimat nedumerirea față de două afirmații contradictorii ale „imbatabilului” etc. matala (și zici că și al meu!) Nicolae Manolescu privitoare la o asemenea precisă chestiune. Acele două afirmații sînt puse alături în articolul ce te-a întristat și sînt sigur că N. Manolescu n-a înțeles nicidecum că astfel mi l-am revendicat patron „estetic” în cine știe ce ascunsă și minimă intenție colaterală. La același paragraf și în același sens al dezacordului l-am citat și pe Gilbert Ryle.

De unde se deduce că opinantul meu ori n-a citit textul rezumîndu-se la depistarea fugară a cîtorva nume de autori și compartimentarea lor, după ureche, în „esteți imbatabili” și „scriitori cometari”, ori nu este în stare să înțeleagă lucruri elementare. Realitatea cu neputință de a fi falsificată a articolului blamat o demonstrează cu evidență în absolut toate cazurile de nume proprii pe care le înșiruie Virgil Tristu!

Continuînd și acum și oricînd să avem convingerea că, în spiritul partinității comuniste, nu se poate accepta primatul impresionismului față de principiile derivate din „dogma” sistemului filozofic, am citat, în altă ordine de idei, evident, această frază a lui G. Călinescu: „Nu există critică fără estetică” — adică fără teorie în spirit filozofic. Pentru aceasta și nu pentru altceva, l-am citat pe G. Călinescu și nu întîmplător pe el.

Dacă sînt unii care cred azi că descripția, narațiunea, natura, lirismul sînt perimate, că „eu”-l dispare din creația poetică modernă, urmîndu-l pe Hugo Friedrich, exprimarea unei păreri contrare în această privință nu înseamnă decît pentru un mistificator că l-am ales și pe „imbatabilul” Hugo Friedrich tutore estetician (pardon „estet”) în aceeași întreprindere subterană și gratuită.

Intr-un alt capitol m-am referit la problema atît de discutată a influenței revoluției tehnico-stiințifice asupra specificului artei, ajungînd printre altele la concluzia de altfel curentă că nu drogarea simțurilor, a disponibilităților imaginative și emotive, prin excesive solicitări mentale, este hărăzirea literaturii, că arta nu va putea fi excomunicată din viața noastră amintindu-i, alături de alții, în acest context al ideilor și pe Hegel și pe Trismegistul.

N-are rost să mai continui, poate numai deocamdată, cu reluarea individuală a autorilor (amintiți sau nu de Virgil Tristu în nota sa) și a scopurilor precise cu care le-am folosit operele și ideile în articolul tipărit și supus prin aceasta aprecierii publice. Interpretarea lui tendențioasă și în primul rînd incorectă m-a determinat să fac precizările de mai sus. Și încă altceva:

1. Dacă a susține că cititorul contemporan și viitor nu se va îndepărta de literatura lui Jules Verne „numai pentru că Armstrong a și pășit pe lună” sau că nu va abandona lectura *Iliadei* „chiar dacă informațiile despre vechii greci îi se vor derula profitabil prin creier cu repeziuni și esențializări cibernetice”, asta înseamnă pentru Virgil Tristu nu altceva decît... „adresă ironică” expediată astronautului american, nu cred că e vorba decît de incompetență ori rea voință.

2. Dacă a condamna o pornografie sau o bișuială dadaistă înseamnă „exemplificarea” unei alte teze decît aceea pe care ai scris-o negru pe alb atunci avem de a face probabil cu un caz de nesimulată demență.

3. Și dacă a vorbi în aceste zile și în această țară despre rolul literaturii în determinarea progresului social și innobilarea spirituală a oamenilor, de necesitatea inspirației vii în cîmpul înnoitor al patriei, îmbinarea politicului cu patriotismul, cultivarea stilului propriu sensibilității românești, programe literare, idealul umanist și socialist, despre unele răzlețe înstrăinări ale artei de inima și mintea poporului și încă altele ce le-am mai scris acolo, fie între paranteze ori nu, înseamnă o îndrăzneală „prea de tot” (! ? !), atunci să ne ierte onorabila redacție a reviste constănțene, gazdă generoasă a unor asemenea atacuri iresponsabile, de sfioasă întrebare: în ce lume ne aflăm? Nu de alta dar în nota alăturată, *Optică deformatoare*, se face un apel ritos la principialitate și ținută etică.

LUCIAN DUMBRĂVĂ

ABONAȚI-VĂ

la revista

„Convorbiri Literare„

Revistă a Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Prețul abonamentelor :

pe	12	luni	48	lei
pe	6	„	24	„
pe	3	„	12	„

Abonamentele se primesc la toate oficiile poștale din
țară precum și prin difuzorii voluntari de presă
din întreprinderi și instituții.